UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

REGULACIJA V BANČNEM SEKTORJU IN KREDITNO TVEGANJE

Ljubljana, oktober 2008 URŠKA ŠTUNF

IZJAVA

Študentka URŠKA ŠTUNF izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. ALEŠA S. BERKA, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne_____ Podpis: _____

KAZALO

UVOD ... **1**

1 MEDNARODNE ORGANIZACIJE IN NADZORNIKI BANČNEGA SISTEMA ... **3**

1.1 ORGANIZACIJE NA GLOBALNI RAVNI ... 3
1.1.1 BASELSKI ODBOR BANČNIH NADZORNIKOV ... *3*
1.1.2 MEDNARODNO ZDRUŽENJE NADZORNIKOV TRGA VREDNOSTNIH PAPIRJEV ... *5*
1.2 ORGANIZACIJE NA EVROPSKI RAVNI ... 6
1.2.1 ODBOR EVROPSKIH BANČNIH NADZORNIKOV ... *8*
1.2.2 ODBOR EVROPSKIH NADZORNIKOV ZA TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV ... *9*
1.3 NADZORNIKI V SLOVENIJI ... 10
1.3.1 BANKA SLOVENIJE ... *11*
1.3.2 AGENCIJA ZA TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV ... *13*

2 ZAKONODAJA IN BANČNA REGULATIVA ... **14**

2.1 BASEL II ... 14
2.1.1 RAZLIKE MED BASEL I IN BASEL II ... *15*
2.1.1.1 BASEL I ... 15
2.1.1.2 NOVA PRAVILA NADZORA BANK – BASEL II ... 15
2.1.1.2.1 PRVI STEBER – MINIMALNE KAPITALSKE ZAHTEVE ... 16
2.1.1.2.2 DRUGI STEBER – REGULATORNI NADZOR ... 17
2.1.1.2.3 TRETJI STEBER – TRŽNA DISCIPLINA ... 18
2.1.2 KREDITNO TVEGANJE ... *18*
2.1.2.1 KAPITAL BANKE ... 21
2.1.2.2 KAPITALSKE ZAHTEVE IN OMEJITVE ZA KREDITNO TVEGANJE ... 22
2.1.2.3 IZRAČUN KAPITALSKIH ZAHTEV ZA KREDITNO TVEGANJE ... 23
2.1.2.4 UPRAVLJANJE S KREDITNIM TVEGANJEM ... 28
2.1.2.5 ZAVAROVANJE KREDITNEGA TVEGANJA ... 31
2.1.3 MODELI OCENJEVANJA KREDITNEGA TVEGANJA ... *32*
2.1.3.1 STANDARDIZIRANI PRISTOP ... 34
2.1.3.1.1 ZUNANJA BONITETNA INSTITUCIJA ... 34
2.1.3.1.2 POOBLAŠČENE IN NEPOOBLAŠČENE BONITETNE OCENE ... 36
2.1.3.2 PRISTOP NA PODLAGI NOTRANJIH MODELOV ... 37
2.2 BASEL II V REALNOSTI ... 38
2.3 BASEL II V SLOVENSKEM BANČNEM SISTEMU ... 39

3 REGULACIJA KREDITNEGA TVEGANJA V SLOVENSKIH BANKAH IN UPRAVLJANJE KREDITNEGA TVEGANJA NA PRIMERU UNICREDIT BANKA SLOVENIJA D. D. ... **40**

3.1 BANKA SLOVENIJE – NADZOROVANJE KREDITNEGA TVEGANJA ... 40
3.2 UNICREDIT BANKA SLOVENIJA D. D. – UPRAVLJANJE KREDITNEGA TVEGANJA ... 41
3.2.1 ORGANIZACIJSKA STRUKURA V UNICREDIT BANKE SLOVENIJA d .d. ... *42*
3.2.1.1 DIVIZIJA UPRAVLJANJE S TVEGANJI ... 42
3.2.1.2 DIVIZIJA FINANCE IN TRŽNA TVEGANJA ... 43
3.2.2 BASEL II V UNICREDIT BANKI SLOVENIJA D. D. ... *43*
3.2.3 MODEL OCENJEVANJA KREDITNEGA TVEGANJA V UNICREDIT BANKI SLOVENIJE D. D. . *44*

SKLEP ... **45**

LITERATURA IN VIRI ... **47**

KAZALO SLIK

Slika 1: Lamfalussy-jeva struktura evropskega sistema odločanja *8*
Slika 2: Shema tristebrne ureditve novega kapitalskega sporazuma Basel II *17*

KAZALO TABEL

Tabela 1: Izpostavljenosti do podjetij, Basel II (po metodologiji Standard & Poor's). *24*
Tabela 2: Izpostavljenosti do podjetij, Uradni list RS. *25*

KAZALO PRILOG

PRILOGA 1: STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA 1
PRILOGA 2: ZGODOVINSKI PREGLED KAPITALSKEGA SPORAZUMA 2
PRILOGA 3: KRITIKE BASLA I IN IZBOLJŠAVE V BASLU II 3
PRILOGA 4: SPLOŠNI STANDARDI UPRAVLJANJA S KREDITNIM TVEGANJEM 4
PRILOGA 5: KATEGORIJE IZPOSTAVLJENOSTI V SLOVENIJI 7
PRILOGA 6: KREDITNE ANALIZE IN TEMELJNI KAZALNIKI ZA OCENJEVANJE KREDITNEGA TVEGANJA 8
PRILOGA 7: KVALITATIVNI IN KVANTITATIVNI FAKTORJI 11
PRILOGA 8: KRITERIJI USTREZNOSTI OZIROMA MERILA ZA PRIZNAVANJE PRIMERNOSTI ZUNANJIH BONITETNIH INSTITUCIJ 12
PRILOGA 9: MATRIKA TVEGANJ BANKE SLOVENIJE 14
PRILOGA 10: IZRAČUN SKUPNE OCENE PODROČJA TVEGANJA IN KONTROLNEGA OKOLJA 14
PRILOGA 11: STRUKTURA UNICREDIT BANKE SLOVENIJA D.D. 15
PRILOGA 12: BANČNA STRUKTURA DOLOČANJA BONITETE UNICREDIT BANKE SLOVENIJE IN VZPOREJANJE S SISTEMOM DOLOČANJA BONITETE BANKE SLOVENIJE 15
PRILOGA 13: REGULATORNI KAPITAL IN STOPNJA KAPITALSKE USTREZNOSTI, UNICREDIT BANKE SLOVENIJE 16

UVOD

Obvladati bančni sistem pomeni vzdrževati nemoteno poslovanje bank, nenehno razvijati finančne trge ter s tem zagotavljati finančno stabilnost in razvoj celotnega gospodarstva. Za usklajevanje posameznih subjektov v bančni sferi je potreben svojevrsten nadzor in regulacija bančnega sektorja. Narava poslovanja bank narekuje striktno nadzorovanje celotnega procesa. Država pooblasti določene institucije, ki prevzamejo vlogo nadzornikov nad bančnim sistemom. V Sloveniji opravlja vlogo nadzornika Banka Slovenije, ki je zadolžena za zagotavljanje varnega in preudarnega poslovanja bank ter izboljševanje nadzora v prihodnje. Pojav globalizacije, združevanje velikih finančnih korporacij in pritok tujega kapitala, vse večja odvisnost od informacijske tehnologije in razvoj novih finančnih instrumentov opozarjajo na dinamično ozračje bančnega sektorja. Turbulentno dogajanje na finančnih trgih v zadnjih letih kaže na to, da je regulacija te dejavnosti pomembna bolj kot kdajkoli.

Ključnega pomena je povezava med bančnim sektorjem in gospodarskimi aktivnostmi. Banke nastopajo v tem razmerju kot finančni posredniki. Na eni strani igrajo vlogo zbirateljev presežkov finančnih sredstev. Na drugi strani zagotavljajo posojila tistim, ki ta sredstva potrebujejo. Kaj je tisto, na kar morajo biti banke še posebej pozorne pri svojem poslovanju? Vloga bank kot posojilodajalcev je pomemben člen pri zagotavljanju zdrave bilance. Posojilna dejavnost zajema ocenjevanje pričakovane donosnosti, prenos tveganja, optimalno financiranje posojil ter zagotavljanje donosnih terjatev. Je trend vse višje posojilne aktivnosti bank dober pokazatelj njihovega poslovanja, upoštevajoč, da se banke soočajo s tveganji? Kako se giblje izpostavljenost bank kreditnemu tveganju glede na visoko posojilno rast?

Dejavnost bank je brez dvoma izpostavljena tveganjem. Kreditnemu tveganju so banke izpostavljene na vseh področjih bančnega poslovanja. Kreditno tveganje je poleg prisotnosti pri posojilni dejavnosti tudi ključni element pri naložbah v vrednostne papirje in dolgoročne investicije v kapital, terjatvah izvedenih finančnih instrumentov, naložbah v nepremičnine, vlogah pri bankah in drugih postavkah. S tega vidika je ključnega pomena za varno poslovanje bank osredotočiti se na kreditno tveganje in preventivno ukrepati za preprečitev nastanka neplačil. Predpostavljam, da je prav zaradi omenjenega vloga upravljanja s tveganji zelo pomembna. Za zavarovanje pred morebitnimi izgubami morajo banke poslovati skrbno in varno ter vzpostaviti učinkovit proces upravljanja s tveganji. Slednje se navezuje na primerno raven kapitala za zaščito pred tveganji, ki jim je banka izpostavljena. Sprašujem se, kaj je tisto, s čimer lahko banke izboljšajo svojo vrednost in boniteto. V katerem primeru je upravljanje s tveganji optimalno?

Zaradi sistemske soodvisnosti bančne mreže lahko izguba ene banke ogroža stabilnost celotnega sistema, saj lahko povzroči nezmožnost kreditiranja in nezaupanja posameznih vlagateljev v te institucije. Zato je potreben nadzor, ki preprečuje verižne izgube bank. Nadzorniki so primorani sodelovati z bankami. Vzpostavi se mora dvosmerno sodelovanje

med nadzorniki in bankami. Učijo se vzajemno, to je eden od drugega. Na eni strani mora nadzorni organ zagotoviti trg, ki omogoča bankam varno poslovanje z vidika celotnega gospodarskega sistema. Na drugi strani morajo banke znotraj svojega poslovanja vzpostaviti optimalno nadzorovanje finančnih transakcij glede na profil tveganja, ki mu je izpostavljena. V mislih imam predvsem primerno višino kapitala oziroma kapitalsko ustreznost, merjenje oziroma ocenjevanje tveganj ter obvladovanje in spremljanje tveganj.

Namen diplomskega dela je nazorno prikazati povezave med mednarodnimi organizacijami in nacionalnimi nadzorniki v bančnem sektorju, katerih skupni cilj je stabilen finančni sistem ter razvijajoča se finančna sfera. Zanima me usklajevanje in prilagajanje zakonodaje in pravil, novih kapitalskih smernic, Basla II, v slovensko bančno sfero ter sodelovanje z bankami pri implementaciji Basla II. Želim tudi prikazati stopnjo angažiranosti bank na področju upravljanja s tveganji.

Cilj diplomskega dela je pokazati, kakšni sta vloga in moč nadzornikov pri zagotavljanju temeljev za delovanje finančnega trga. Istočasno želim prikazati načine in pristope za minimizacijo kreditnega tveganja in optimalne izbire posojil ter izpostaviti pomembnost funkcije upravljanja s tveganji. Ali je optimalno upravljanje s kreditnim tveganjem temeljni element za učinkovit finančni trg?

Diplomsko delo je sestavljeno iz dveh delov[1]. Prvi del je sestavljen iz prvega in drugega poglavja. V njem opisujem zakonodajo v bančništvu na več ravneh: globalni, evropski in nacionalni. Pri tem izpostavim ključne igralce, ki narekujejo pravila in razvoj finančnih trgov. Podrobneje opišem Novi kapitalski sporazum, Basel II, s poudarkom na kreditnem tveganju, ki ga postavljam na prvo mesto skozi celotno diplomsko delo, in ključnimi pristopi ocenjevanja kreditnega tveganja, standardizirani pristop in pristop, ki temelji na podlagi notranjih modelov. Prvi del zaključim s prikazom implementacije in učinkov Basla II v realnosti.

Drugi del namenjam praktičnemu soočanju s tveganji v bančni sferi. Na začetku prikažem uravnavanje tveganih situacij z vidika nadzornika, Banke Slovenije, ter način regulacije, ki se prakticira v Sloveniji. V praktičnem delu diplomskega dela se osredotočim na upravljanje s tveganji na primeru UniCredit Banke Slovenije d. d. Z dejanskim prikazom reorganizacije strukture banke, implementacije Basla II v obstoječe poslovanje in načrtovanjem vpeljave novega modela za ocenjevanje kreditnega tveganja, dobi diplomsko delo pravi informacijski smisel.

[1] Struktura diplomskega dela je jasno prikazana v Prilogi 1.

1 MEDNARODNE ORGANIZACIJE IN NADZORNIKI BANČNEGA SISTEMA

Diplomsko delo začnem z zgodovinskim pregledom delovanja in postavljanja pravil regulacije[2] v svetu, na evropski in nacionalni ravni. Cilj prvega dela je prikazati, kako sveža je tema obravnave ter kateri nadzorniki in organizacije poskušajo z najboljšimi močmi umiriti turbulentno dogajanje v svetu.

V tem delu predstavim najpomembnejše organizacije ter prikažem pregled dela, ki je bilo do danes narejeno na področju nadzora nad bančnim poslovanjem. Pravila nadzora se prenašajo z globalne na evropsko raven in tudi na nacionalno. Posledično začnem z razvojem na globalni ravni, potem na evropskem nivoju, na koncu raziskujem posebnosti slovenskega bančnega sistema. Ta del naloge sledi dogajanju, ki so ga zaznamovali glavni nadzorniki, ki trenutno ždijo nad celotnim bančnim sistemom. Delo slednjih je natančneje opisano v naslednjem poglavju[3].

1.1 ORGANIZACIJE NA GLOBALNI RAVNI

Najpomembnejša telesa[4] na globalni ravni za nadzorovanje kreditnih tveganj v bančnem sistemu sta Baselski odbor bančnih nadzornikov, BCBS, ki deluje v sklopu Banke za mednarodne izravnave, BIS, in Mednarodno združenje nadzornikov trga vrednostnih papirjev, IOSCO.

1.1.1 BASELSKI ODBOR BANČNIH NADZORNIKOV

Baselski odbor bančnih nadzornikov (angl. *Basel Committee on Banking Supervision*, v nadaljevanju BCBS) je eden od štirih odborov, ki delujejo v Banki za mednarodne izravnave (angl. Bank for International Settlements, v nadaljevanju BIS). BCBS predstavlja pristojno telo za sodelovanje nadzorniških oblasti na področju bančnega svetovanja. V zadnjih letih se je razvil v organ, ki postavlja standarde in pravila z vseh vidikov bančnega nadzorovanja, vključno z novim kapitalskim sporazumom, Basel II[5].
Člani, ki sestavljajo odbor, prihajajo iz naslednjih držav[6]: iz Belgije, Kanade, Francije, Nemčije, Italije, Japonske, Luksemburga, Nizozemske, Španije, Švedske, Švice, Velike Britanije in Združenih države Amerike. Posamezno državo predstavljajo nacionalne centralne

[2] Beseda *regulacija* izhaja iz latinskih besed *regulatio* in *regula*. Slednja je pomenila pravilo; pomensko enakovreden slovenski izraz je urejanje, ureditev (s predpisi, ukrepi). Reguliranje pomeni tudi državne posege v posamezno gospodarstvo. To so pravila in predpisi, ki se nanašajo na določeno industrijo.
[3] V prvem delu sem osredotočena na dva tipa finančnih institucij (kreditne institucije in investicijska podjetja) ter njihove nadzornike.
[4] Izpuščeno je področje nadzora zavarovalniškega sektorja, za katerega je odgovoren organ Mednarodno združenje zavarovalniških nadzornikov (angl. *Association of Insurance Supervisors, IAIS*).
[5] Vsebino Basel-a II natančneje razložim v naslednjem poglavju.
[6] Znani izraz za zajete države je »Group of 10« ali »G10«. To so: Belgija, Kanada, Francija, Nemčija, Italija, Japonska, Nizozemska, Španija, Švica, Velika Britanija in Združene države Amerike. V BCBS sta se jim priključita še Luksemburg in Švedska.

banke oziroma avtoritete s formalno odgovornostjo za nadzorovanje bančnega sistema v primerih, kadar za to ni odvisna centralna banka.

Glavno delo BCBS je zgoraj omenjeni kapitalski sporazum[7], ki postavlja mednarodna pravila za delovanje bančnih subjektov na vseh ravneh, torej v svetovnem merilu in tudi znotraj posamezne države. V grobem opredeljuje pravila za ocenjevanje kapitala (angl. *Capital evaluation*) ter zahteve pri določanju lastniškega kapitala (angl. *Equity requirements*) v sredstvih posamezne banke.

Prva objava kapitalskega sporazuma iz leta 1988 je poznana kot Basel I. Določala je niz pravil za minimalne kapitalske zahteve za banke in je bila osredotočena predvsem na kreditno tveganje. Kapitalski sporazum Basel I je bil najprej uveden v članicah odbora[8] z datumom realizacije konec leta 1992. Kasneje je veliko drugih držav, približno 100, vsaj uradno prevzelo, pravila opisana v Baslu I. Učinkovitost uveljavljanja variira med državami, tudi med tistimi znotraj skupine G10.

Junija 1999 je BCBS uradno objavil predlog za nadomestitev sporazuma iz leta 1988. Predlog nove kapitalske sheme (angl. *A New Capital Adequacy Framework*)[9] je vseboval bolj občutljive predpise glede tveganj. Prvič je omenjen izraz zunanja bonitetna institucija (angl. *External Credit Assessment Institution,* v nadaljevanju ECAI), ki naj bi proizvajala ratinge in določala uteži tveganja v primeru, da se banka odloči za prevzem standardiziranega načina izračunavanja. Za ECAI so določeni minimalni standardi, da bi se izognili problematični naravi, ki soji izpostavljene[10]. BCBS je bil in še vedno je naklonjen internim rating sistemom za banke, vendar dopušča in priporoča standardizirani način ocenjevanja tveganj v prehodni fazi in kot možno izbiro za manjše banke[11].

Od začetkov v letu 1999 je sledil intenziven proces posvetovanj med vsemi članicami BCBS in predlogi so obkrožali tudi regulacijske organe v globalni sferi. Odbor je posledično dal dodatna predloga za posvetovanje v januarju 2001 in aprilu 2003 ter opravil tri kvantitativne študije (angl. *Quantitative Impact Studies, QIS*) v povezavi s tema predlogoma. Te študije so pripomogle k bistvenemu izboljšanju prvotnega predloga.

V juniju 2004 je bil objavljen Basel II, tudi poznan kot Novi kapitalski sporazum (angl. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework*)[12]. Konec leta 2006 je bilo odločeno, da pride z leto 2007 v veljavo nov kapitalski

[7] Zgodovinski razvoj kapitalskih standardov je opisan v Prilogi 2.
[8] 13 držav omenjenih v sprotni opombi 6.
[9] Predlog nove kapitalske sheme (angl. *A New Capita Adequacy Framework*), dosegljiv na spletnem naslovu: http://www.bis.org/publ/bcbs50.pdf.
[10] Več o tem v A New Capita Adequacy Framework, 1999, 24. člen.
[11] Več o tem v A New Capita Adequacy Framework, 1999, 43. člen.
[12] Novi kapitalski sporazum (angl. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework*). Dokument je dosegljiv na: http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf?noframes=1.

sporazum, razen za najbolj napredne pristope, ki naj bi prišli v prakso konec leta 2007. Še vedno verjamejo, da bo Novi kapitalski sporazum pospeševal uveljavljanje dobrega upravljanja s tveganjem v praksi s strani bančne industrije.

V novembru 2005 je BCBS objavil posodobljeno različico (angl. *Updated version*) Basel II, ki jo je pripravila združena skupina, BCBS in Mednarodno združenje nadzornikov trga vrednostnih papirjev (angl. *International Organization of Securities Commissions, IOSCO*)[13]. V juniju 2006 je bila predstavljena temeljita verzija Basel II, ki vsebuje skoraj vse baselske elemente regulacije: pravila kapitalskega sporazuma iz leta 1988, ki niso bila spremenjena ali revidirana med procesom uvajanja Basla II; dopolnilo h kapitalskemu sporazumu, nanašajoč se na vključevanje tržnega tveganja iz leta 1996; junijski 2006 Basel II; in prošnjo za Basel II iz leta 2005, ki med drugim vsebuje nova pravila za aktivnosti posredovanja na borzi ter opisuje učinek dvojnega neplačila (angl. *Double default*)[14].

Novi kapitalski sporazum, čigar zahteve je moral svet sprejeti pred kratim, poudarja vlogo kreditnega tveganja pri določanju ekonomskega kapitala, poleg tega pripisuje pomembnost tudi operativnemu tveganju.

Pravila, ki jih postavlja BCBS, posredno sprejme tudi Evropska centralna banka (angl. *European Central Bank*, v nadaljevanju ECB)[15], kar pomembno vpliva tudi na slovensko zakonodajo na področju bančnega nadzora. Dokazi sledijo v naslednjih podpoglavjih.

1.1.2 MEDNARODNO ZDRUŽENJE NADZORNIKOV TRGA VREDNOSTNIH PAPIRJEV

Mednarodno združenje nadzornikov trga vrednostnih papirjev (angl. *International Organization of Securities Commissions,* v nadaljevanju IOSCO) je organizirano kot mednarodna organizacija za trge vrednostnih papirjev, ki postavlja standarde za nadzorovanje trgov. IOSCO nadzira več kot 90 % svetovnih trgov vrednostnih papirjev in predstavlja najpomembnejši mednarodni forum, kjer sodelujejo agencije za reguliranje trga vrednostnih papirjev. Države članice IOSCO regulirajo več kot sto sodnih oblasti in njihova številka stalno narašča.

IOSCO člani se strinjajo s sledečimi sklepi (General Information on IOSCO, 2008):

(a) Skupno je sodelovanje za postavljanje višjih standardov regulacije, da bi tako vzdrževali in podpirali učinkovite in stabilne trge.

[13] Naloge in regulacija IOSCO-a je predstavljena v naslednjem podpoglavju.
[14] Učinek dvojnega neplačila nastopi, ko oba, zavezanec (kreditojemalec) in zavarovalec (porok), nista sposobna poravnati obveznosti.
[15] Pravila na evropski ravni so predstavljena v podpoglavju, ki sledi. Več o sprejetju pravil BCBS v ECB v: The New Capital Accord Reply of the ECB on the Third Consultative Proposals (CRD3), 2003; The New Capital Accord Framework and Its Implementation in EU, 2005 in The New Capital Accord: Main Features and Applications, 2005.

(b) Izmenjava informacij poteka glede na individualne izkušnje tako, da spodbujanja razvoj domačih trgov.
(c) Združuje se moči pri postavitvi standardov in učinkovitem nadzorovanju mednarodnih transakcij vrednostnih papirjev.
(d) Uveljavlja se medsebojna pomoč pri pospeševanju celovitosti trgov, ki je potrebna zaradi vse strožjih standardov in učinkovitega uveljavljanja proti prestopkom.

V zadnjem času, predvsem zaradi 11. septembra 2001, finančnih katastrof, kot so Enron, WorldCom, Vivendi, Parmalat in primer Societe Generale ter hipotekarne krize v Ameriki, je IOSCO izdal serijo pomembnih pravil, ki so naznanila postopno spreminjanje in izboljševanje regulacije. Ta pravila so:

(a) Nadzorniška pravila za napredek revizorske neodvisnosti in revizorskega nadzorovanja (angl. *Principles of Auditor Oversight*, 2002)
(b) Nadzorniška pravila za finančne novosti in transparentnost podjetij (angl. *Principles for Ongoing Disclosure and Material Development*, 2002)
(c) Nadzorniška pravila, ki zadevajo konflikte med finančnimi analitiki (angl. *Statements of Principles for Addressing Sale-Side Securities Analysts Conflicts of Interest*, 2003)
(d) Kodeks osnovnih načel ravnanja za bonitetne agencije (angl. *Code of Conduct Fundamental for Credit Rating Agencies*, 2004)
(e) Zbirko glavnih pravil, ki vsebuje glavne postavke za dobro regulacijo (angl. *Objectives and Principles of Securities Regulation*, 2003)
(f) Multilateralen zapisnik za razumevanje uveljavljanja sodelovanja, s katerim članice IOSCO jamčijo, da bodo z zbiranjem informacij in dokazov nadaljevale z raziskovanjem na trgih vrednostnih papirjev (angl. *Multilateral Memorandum of Understanding Concerning Consultation and Cooperation and the Exchange of Information*, 2002).

IOSCO je leta 1996 skupaj z BCBS in Mednarodnim združenjem zavarovalniških nadzornikov (angl. *International Association of Insurance Supervisors, IAIS*) ustanovil t. i. Skupni forum (angl. *Joint Forum*)[16]. Glavna naloga je soočiti se s problemi, ki so skupni vsem trem združenjem.

1.2 ORGANIZACIJE NA EVROPSKI RAVNI

Razvoj na evropskem nivoju bolj ali manj sledi globalnemu razvoju. Vendar je bistvenega pomena to, da evropski nadzorniki poskušajo harmonizirati pravila in sklepe v vseh državah članicah Evropske unije (angl. *European Union*, nadaljevanju EU), minimizirati stroške implikacije ter doseči optimalno učinkovitost, zato je potrebno delovati natančno in previdno. Evropski nadzorniki izvršujejo svoje obveznosti na širokem teritoriju, kjer razlike med državami ne izostanejo.

[16] Več o Skupnem forumu (angl. *Joint Forum*) na spletnem naslovu: http://www.bis.org/bcbs/jointforum.htm

Organizaciji, ki sami in posredno preko kreditnih bonitetnih agencij ter zunanjih bonitetnih institucij (v nadaljevanju ECAI) delujeta na evropski ravni, sta Odbor evropskih bančnih nadzornikov (angl. *Committee of European Banking Supervisors*, v nadaljevanju CEBS) in Odbor evropskih nadzornikov za trg vrednostnih papirjev (angl. *Committee of European Securities Regulators*, v nadaljevanju CESR). Obstajajo tudi nacionalni organi, ki nadzorujejo bančni trg in prilagajajo svoja pravila z določbami CEBS in CESR.

V Evropi se je vse začelo z Lamfalussyjevo strukturo odločanja[17]. Julija 2000 je Svet za evropske in finančne zadeve (angl. *European Union's Economic and Finance Ministers*, v nadaljevanju ECOFIN) nastavil Odbor modrecev (angl. *Committee of Wise Men*), da bi hitreje, pregledneje in učinkoviteje sprejemali zakonodajo Evropske skupnosti (v nadaljevanju ES) na področju vrednostnih papirjev. Naloga Odbora modrecev je ocena, kako se mehanizem za regulacijo teh trgov najbolje odzove na spremembe v razvoju, ter v smislu odstranitve ovir, katere scenarije predlagati za vpeljevanje trenutne prakse za zagotovitev večje konvergence in vsakodnevnega sodelovanja.

Odbor modrecev je v svojem končnem poročilu (angl. *Final Report of the Committee of Wise Men on the Regulation of European Securities Markets*) predlagal uvedbo nove zakonodajne tehnike, ki temelji na štiristopenjskem principu (Končno poročilo Odbora modrecev o regulaciji evropskega trga vrednostnih papirjev, 2001):

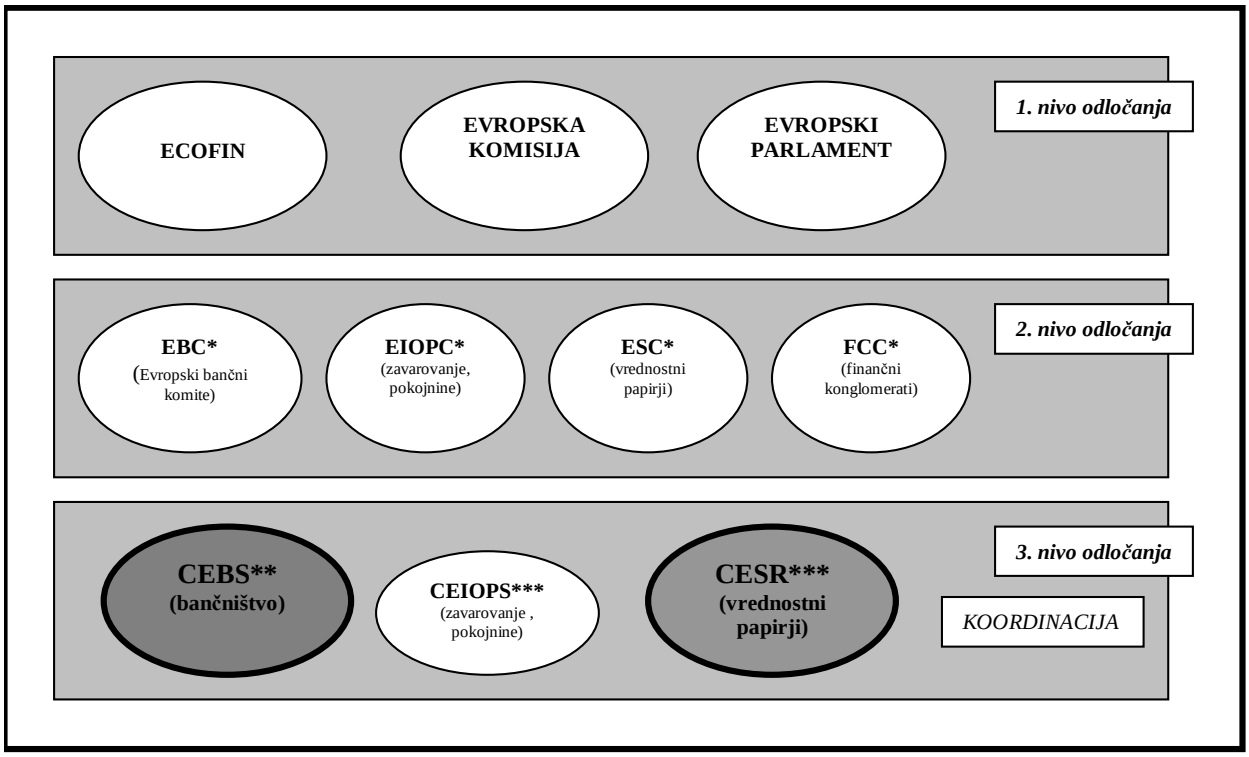
(a) prva stopnja – okvirna načela, ki jih mora doseči zakonodaja (direktive in uvedbe);
(b) druga stopnja – ukrepi za izvajanje teh načel;
(c) tretja stopnja – sodelovanje med nadzorniki, ki bo zagotovilo razumno interpretacijo standardov ter njihovo implementacijo;
(d) četrta stopnja – uveljavitev in izvajanje evropske zakonodaje.

Cilj je bil narediti proces regulacije na trgu vrednostnih papirjev bolj fleksibilen, učinkovit in transparenten. Odbor modrecev je tako predlagal ustanovitev Odbora za evropski trg vrednostnih papirjev (angl. *European Securities Committee*, v nadaljevanju ESC), ki je bil prvotno odgovoren za regulacijo, ter CESR, katerega funkcija je bila svetovanje in je odgovoren za funkcije v drugem in tretjem nivoju Lamfalussyjevega procesa. Spodaj je pregledno prikazana tristopenjska Lamfalussyjeva struktura evropskega sistema odločanja.

ECS in CESR sta bila formalno ustanovljena v juniju 2001, medtem ko je bil CEBS ustanovljen kasneje. ECOFIN je v decembru 2003 razširil Lamfalussyjevo delo, ki je bilo originalno osredotočeno na trg vrednostnih papirjev, na področje bančništva in zavarovanja. CEBS je začel delovati v januarju 2004 in je del legalne organizacije v EU; hkrati je edini odbor, ki je odgovoren za konvergenco prakse in sodelovanja bančne regulacije v Evropi. CEBS je edini institucionalni odbor, v katerem so zbrani vsi bančni nadzorni organi in centralne banke iz držav članic EU, vključno z ECB.

[17] Lamfalussyjeva struktura odločanja je prikazana na Sliki 1, na strani 8.

Slika 1: Lamfalussyjeva struktura evropskega sistema odločanja

Legenda: ECB je kratica za European Banking Committee, EIOPC je kratica za European Insurance and Occupational Pensions Committee, ESC je kratica za European Securities Committee, CEBS je kratica za Committee of European Banking Supervisors, CEIOPS je kratica za Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors, CESR je kratica za Committee of European Securities Regulators.

*telo na ravni finančnih ministrov
**nadzorniki in centralne banke
*** nadzorniki

Vir: T. Rotovnik, CEBS – Komite evropskih bančnih nadzornikov, njegova vloga in pomen, 2005, str. 43. Lastna struktura.

1.2.1 ODBOR EVROPSKIH BANČNIH NADZORNIKOV

Odbor evropskih bančnih nadzornikov (angl. *Committee of European Banking Supervisions*, v nadaljevanju CEBS) je bil ustanovljen kot del Lamfalussyjevega sistema. Zastopajo ga bančni nadzorniki in centralne banke iz vseh držav članic EU. Najpomembnejše naloge CEBS so (About CEBS, 2008):

(a) dajanje nasvetov Komisiji za pripravo instrumentov za izvrševanje bančnih aktivnosti;
(b) zagotavljanje konsistentnega izvrševanja zakonodaje Evropske gospodarske skupnosti (angl. *European Economic Community*) v bančni sferi in konvergence v praksi regulacije;
(c) zastopanje nadzorniškega sodelovanja in izmenjave informacij.

Po Lamfalussyjevemu sistemu je Evropska komisija s posvetovanjem s CEBS ustvarila Direktivo EU o kapitalski ustreznosti (angl. *Capital Requirements Directive*, v nadaljevanju CRD). V CRD so vključena pravila Basla II, prilagojena za EU. CRD postavlja nova pravila za kapitalske zahteve za banke in investicijske firme, da bi pokazala, da mora biti kapital finančnih institucij ustrezno prilagojen tveganjem, s katerimi se srečujejo.

Junija 2005 je CEBS objavil sedmi posvetovalni dokument (angl. *Consultation Paper on the Recognition of External Credit Assessment Institutions*, 2005) na temo standardiziranega pristopa in ECAI. V januarju 2006 je CEBS objavil deseti posvetovalni dokument (angl. *Consultation Paper on the Implementation, Validation, and Assessment of the Advanced Measurement (AMA) and Internal Rating Based (IRB) Approaches*, 2005) v povezavi z implementacijo, legalizacijo in ocenjevanjem naprednejših pristopov (angl. *Advanced Measurement Approaches, AMA*) in internih rating modelov (angl. *Internal Rating Based Approaches, IRB*). Oba dokumenta kažeta na to, da CEBS dela resno na implementaciji CRD. CEBS je trenutno osredotočen na implementacijo CRD3 v vseh državah članicah EU.

1.2.2 ODBOR EVROPSKIH NADZORNIKOV ZA TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV

V aprilu 2002, po propadu Enrona, je ECOFIN priporočal Evropski komisiji, naj oceni delovanje kreditnih bonitetnih agencij. V letu 2003 je tako Evropska komisija opravila številne diskusije na to temo v sklopu ESC. Po škandalu Parmalat je evropski parlament (v nadaljevanje EP) izdal poseben dokument s pravili in metodami za delovanje bonitetnih agencij (angl. *European Parliament Resolution on Role and Methods of Rating Agencies*; EP, 2003). S tem dokumentom je parlament pozval Evropsko komisijo, naj do konca julija 2005 odobri potrebo po primerni zakonodaji glede na bonitetne agencije.

Odbor evropskih nadzornikov za trg vrednostnih papirjev (angl. *Committee of European Securities Regulators*, v nadaljevanju CESR) je bil prav tako ustanovljen v sklopu Lamfalussyjevega sistema. Sestavljajo ga nadzorniki za trge vrednostnih papirjev. Bistvene vloge CESR so (CESR in Short, 2008):

(a) izboljšati koordinacijo med nadzorniki na trgu vrednostnih papirjev;
(b) igrati vlogo svetovalca in tako pomagati EU odboru;
(c) delati tako, da bo državam članicam zagotovljena pravočasna implementacija zakonodaje.

Marca 2004 je Evropska komisija identificirala štiri pomembne postavke, ki morajo biti upoštevane s strani bonitetnih agencij (CESR in Short, 2008):

(a) potencialni konflikti interesov med bonitetnimi agencijami;
(b) transparentnost metodologij, ki jih bonitetne agencije uporabljajo;
(c) legalna obravnava dostopa bonitetnih agencij do notranjih informacij;
(d) zavedanje možnega izostanka konkurence na trgu bonitetnih agencij.

Julija 2004 je Evropska komisija zaprosila CESR za tehnični nasvet (angl. *Technical advice*) vpogleda v delovanje bonitetnih agencij. Do začetka aprila 2005 je CESR sestavil in opravil naloge za razvijanje nasveta, kako nadzorovati bonitetne agencije. CESR se je povezal z nadzorniki evropskega trga, CEBS, in tudi z nadzorniki na mednarodni ravni, z Združenimi državami Amerike (angl. *Securities and Exchange Commission, SEC*).

CESR je začel delovati 28. julija 2004 z uvedbo t. i. klica za dokaz (angl. *Call for evidence*), ki poziva bonitetne agencije, da prikažejo svoje poglede in komentarje. Sestavili so vprašalnik, na katerega so odgovarjale članice CESR; prinesel je realno sliko trenutne situacije evropske zakonodaje v povezavi s poglavji Evropske komisije, ki jih je predstavila s Klicem za tehnični nasvet (angl. *Call for technical advice*). Ta vprašalnik je izpopolnjeno delo IOSCO, ko je pripravljal poročilo o delovanju bonitetnih agencij. Vprašalnik IOSCO je bil narejen tudi za štiri mednarodne bonitetne agencije: *Moody's Investors Services, Inc, Standard & Poor's, Fitch, Inc.* in *Dominion Bond Rating Services Limited*. Odgovori teh agencij so bili uporabljeni za opis situacije v Evropi, zanašajoč se, da te rating agencije delujejo v večini zakonodaje EU in da pokrivajo velik del evropskega bonitetnega trga.

Novembra 2004 je CESR objavil posvetovalni dokument (CESR's Technical Advice, 2004) s skrajnim rokom, da vsi udeleženci na trgu predložijo njihove poglede do začetka februarja 2005. Javno zastopanje je sledilo 14. januarja 2005 v prostorih CESR v Parizu. Marca 2005 je CESR dokončal tehnično svetovanje (CESR's Technical Advice, 2005) za Evropsko komisijo o možnih ukrepih na področju bonitetnih agencij, ki je trenutno eno od najpomembnejših regulacijskih dokumentov na evropski ravni. Na podlagi vprašalnika in srečanja predstavnikov bonitetnih agencij v Stockholmu je junija 2006 CESR objavil letna poročila vseh priznanih bonitetnih agencij in s tem nakazal na njihovo transparentno delovanje.

1.3 NADZORNIKI V SLOVENIJI

Slovenija kot država članica EU je prisiljena prilagajati in usklajevati svojo notranjo zakonodajo z evropsko. Nadzor nad bankami in drugimi finančnimi institucijami opravlja Banka Slovenije, BSI. Banka Slovenije ima tako z vidika organizacijske oblike nadzorno funkcijo[18]. Za nadzorovanje trga vrednostnih papirjev pa je zadolžena Agencija za trg vrednostnih papirjev, ATVP.

[18] Države, za katere je značilno, da ima centralna banka nadzorno funkcijo, so še: Italija, Velika Britanija, Češka Poljska in Nizozemska. V drugih organizacijskih oblikah lahko nadzorno funkcijo izvaja posebna državna institucija (Nemčija, ZDA) ali ministrstvo, pristojno za finance (Japonska, Avstrija, Francija).

1.3.1 BANKA SLOVENIJE

Banka Slovenije (v nadaljevanju BSI) je organ nadzora nad bankami, katerega pristojnosti so urejene z Zakonom o Banki Slovenije (v nadaljevanju ZBS-1)[19]. V prvem odstavku 23. člena določa, da (ZBS-1, 2002):

»BSI opravlja nadzor nad bankami, hranilnicami in drugimi osebami na podlagi zakona, ki ureja bančništvo in na tej podlagi oblikuje, uveljavlja in nadzoruje sistem pravil, ki zagotavljajo standarde varnega poslovanja bank in hranilnic.«

Zakon o bančništvu (v nadaljevanju ZBan-1)[20] ureja pogoje za ustanovitev, poslovanje, nadzor in prenehanje kreditnih institucij. ZBan-1 usklajuje slovensko bančno zakonodajo z evropsko ter upošteva standarde in priporočila nacionalnih in mednarodnih institucij na področju regulacije bančništva. ZBan-1 uveljavlja načela bančnih smernic EU, med katerimi so pomembnejše:

(a) Prva bančna smernica (77/780/EEC)
(b) Druga bančna smernica (89/646/EEC)
(c) Smernica o solventnosti kreditnih institucij (89/647/EEC)
(d) Smernica o lastnih sredstvih kreditnih institucij (89/299/EEC)
(e) Smernica o razpršitvi tveganj (92/121/EEC)
(f) Smernica o nadzoru kreditnih institucij na konsolidirani osnovi (92/30/EEC)
(g) Smernica o zavarovanje bančnih vlog (94/19/EEC)

Glavni namen nadzorovanja bank je preverjanje, če banke spoštujejo pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila poslovanja bank. BSI je zadolžena, da z nadzorovanjem zagotavlja varnost in likvidnost celotnega bančnega sistema. Zato redno zbira in pregleduje poročila bank, opravlja pregled poslovanja bank in skladno z globalnim dogajanjem spreminja ukrepe nadzora. Nadzor nad bankami naj bi zagotavljal učinkovitost bančnega poslovanja, preprečeval težnje po monopolu finančnega trga in ščitil interese uporabnikov bančnih storitev (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 15).

BSI je pristojna in odgovorna za nadzor banke ne glede na to, ali je podružnica države članice EU ali tretje države (ZBan-1, 2006, 218. in 219. člen). Če opravlja bančne storitve podružnice države članice v Sloveniji, mora BSI sodelovati z nadzornim organom države članice sedeža banke in mu mora zagotoviti vse informacije, s katerimi razpolaga in ki so potrebne za opravljanje nadzora oziroma spremljanje poslovanja take banke, zlasti glede njene likvidnosti, kapitalske ustreznosti, jamstva za zajamčene vloge, omejitve glede izpostavljenosti,

[19] Zakon o Banki Slovenije (2002); Popravek zakon o Banki Slovenije (2002); Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Banki Slovenije (2006).
[20] Zakon o bančništvu (2006); Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu (2008).

administrativnih in računovodskih postopkov in sistema notranjih kontrol (ZBan-1, 2006, 283. člen).

BSI opravlja nadzor nad banko z namenom preverjanja, ali banka posluje v skladu s pravili o upravljanju s tveganji in drugimi pravili. Pri opravljanju nadzora nad banko BSI med drugim ocenjuje tveganja, ki jim banka je ali bi lahko bila izpostavljena pri svojem poslovanju. Ugotavlja, ali kapital, celotni ustroj in procesi za izračunavanje kreditnega tveganja zagotavljajo zanesljiv sistem upravljanja in ustrezno pokrivanje tveganj. BSI opravlja preveritev in oceno posamezne banke vsaj enkrat letno (ZBan-1, 2006, 222. člen).

BSI opravlja nadzor (ZBan-1, 2006, 223. člen):

(a) s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil bank in drugih oseb, ki so po določbah tega zakona oziroma drugih zakonov dolžne poročati Banki Slovenije oziroma jo obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah;
(b) z opravljanjem pregledov poslovanja bank;
(c) z izrekanjem ukrepov nadzora.

Iz svetovnih trendov v bančništvu je razvidno, da mora biti nadzor nad bankami osredotočen predvsem na optimalno upravljanje s tveganji[21], finančnim in aktualnim operativnim tveganjem. Zato mora banka vzpostaviti trden in zanesljiv sistem upravljanja s tveganji ter zagotoviti, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom, da je zagotovljena pravilna notranja ocena kapitalske ustreznosti[22].

Banka mora za ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj, ki so povezana s poslovanjem banke, določiti načrt ukrepov upravljanja s tveganji, ki obsega (ZBan-1, 2006, 174. člen):

(a) notranje postopke za upravljanje s tveganji;
(b) ukrepe za upravljanje s tveganji in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov;
(c) notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za upravljanje s tveganji.

BSI je vsekakor pod vplivom mednarodnih in evropskih regulacijskih organov; sočasno pa je samostojen organ, ki mora pravila pravočasno prilagajati razmeram na slovenskem trgu in hkrati skrbno nadzorovati banke, ki so kot posredniki financiranja izpostavljene različnim tveganjem. O glavnih segmentih upravljanja s tveganji v bankah, posebno kreditnega tveganja, nadaljujem v naslednjem poglavju.

[21] Upravljanje s tveganji obsega ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj, vključno s poročanjem o tveganjih, ki jim banka je ali bi jim lahko bila izpostavljena pri svojem poslovanju (ZBan-1, 2006, 108.člen).
[22] Kapitalska ustreznost je definirana kot sposobnost razpolaganja z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev (ZBan-1, 2006, 125. člen).

1.3.2 AGENCIJA ZA TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV

Osnovna naloga Agencije za trg vrednostnih papirjev (v nadaljevanju ATVP) je izvajanje nadzora nad udeleženci trga vrednostnih papirjev. Cilj nadzora je zagotoviti skladnost z zakonodajo in omogočiti pogoje za učinkovito delovanje in vzpostavitev zaupanja investitorjev v trg vrednostnih papirjev.

ATVP opravlja ter izvršuje nadzor nad trgom z naslednjimi zakoni:

(a) Zakon o trgu vrednostnih papirjev (v nadaljevanju ZTVP-1)[23]
(b) Zakon o prevzemih (v nadaljevanju ZPre)[24]
(c) Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (v nadaljevanju ZISDU-1)[25]

Pristojnosti in naloge ATVP lahko opredelim glede na naslednja bistvena področja (Predstavitev ATVP, 2008):

(a) izdajanje dovoljenj za poslovanje finančnih organizacij, za javno ponudbo vrednostnih papirjev, za ponudbo za odkup, borznim posrednikom za opravljanje poslov z vrednostnimi papirji in članom uprav družb za upravljanje ter borzno posredniških družb;
(b) nadzorovanje nad trgom vrednostnih papirjev oziroma nadzorovanje finančnih organizacij ter nadzorovanje postopkov prevzemov;
(c) priprava podzakonskih aktov ATVP, ki so pravna podlaga za urejanje, kontrolo in razvoj trga vrednostnih papirjev;
(d) vodenje registrov in drugih podatkov s področja trga vrednostnih papirjev;
(e) soglasje z aktom Ljubljanske borze d. d. in Klirinško depotne družbe.

Pristojna je tudi zbirati in obdelovati podatke o izdanih dovoljenjih, mesečnih finančnih poročilih, izvršenih nadzornih ukrepih in podobno (ZTPV-1, 1999, 182. člen). Zakon predpisuje tudi dolžnost posredovanja podatkov, ki jih zbira in obdeluje na zahtevo drugih organov nadzora (ZTPV-1, 1999, 182. člen). Drugi nadzorniki jih potrebujejo v postopku izvajanja nadzora nad določeno finančno organizacijo. Dolžni so se medsebojno obveščati o nepravilnostih, če so te pomembne tudi za delo drugih nadzornih organov.

Zaradi finančne globalizacije in bančnih inovacij je vse bolj v uporabi sekuritizacija in trgovanje z vrednostnimi papirji v bankah. ATVP je med drugim zadolžena za nadzorovanje delovanja bank, ki opravljajo posle z vrednostnimi papirji. Tako kot banke se tudi ostali

[23] Zakon o trgu vrednostnih papirjev (1999); Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o trgu vrednostnih papirjev (2006).
[24] Zakon o prevzemih (2008); Zakon o dopolnitvah Zakona o prevzemih (2008); Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prevzemih (2008).
[25] Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (2002); Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (2004).

subjekti, ki so pod nadzorom ATVP, srečujejo z različnimi tveganji. Ti so (Predstavitev ATVP, 2008):

(a) pooblaščene družbe za upravljanje,
(b) pooblaščene investicijske družbe,
(c) vzajemni skladi in vzajemni pokojninski skladi,
(d) borze,
(e) klirinško depotne družbe,
(f) borzno posredniške družbe in
(g) banke, ki opravljajo posle z vrednostnimi papirji.

Postopek nadzora je zakonsko urejen v posebnem poglavju (ZTVP-1, 1999, 336.–348. člen). Pregled poslovanja se opravlja na podlagi rednih letnih programov nadzora ATVP, ugotovitev, ki izhajajo iz spreminjanja in preverjanja poročil in obvestil, pritožb strank ter pobud in predlogov drugih udeležencev oziroma institucij. Nekatere od nadzorov opravlja tudi kot skupne nadzore z BSI na podlagi Pravilnika o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov[26].

2 ZAKONODAJA IN BANČNA REGULATIVA

Diplomsko delo nadaljujem z natančnejšo razlago Novega kapitalskega sporazuma, ki ga je BCBS izdal po kritikah na račun kapitalskih standardov iz leta 1989. Po opredelitvi temeljnih sprememb se osredotočim na poglavje o kreditnem tveganju, ki mu omenjeni sporazum pripisuje velik pomen. Primer tehtanja kreditne ustreznosti opišem na temeljih standardiziranega pristopa za merjenje oziroma ocenjevanje kreditnega tveganja. Slednjemu tudi v nadaljevanju namenim večji poudarek. Prikažem tudi drugi dve možnosti, ki jih imajo banke pri sprejemanju odločitev o kreditnem tveganju.

Na koncu je razvidna uporaba Basla II v okolju, kjer se dejansko prepletajo nadzorniki, banke in podjetja. Kako Basel II vpliva na povezave v tem trianglu? In tisto najpomembnejše za nas, kaj prinaša implementacija Basla II v slovensko bančno sfero.

2.1 BASEL II

Na začetku primerjam razlike med starim in novim kapitalskim sporazumom, opišem vzroke za spremembe ter natančneje opredelim namen tristebrne sheme Basla II. V nadaljevanju se posvetim prvemu stebru minimalnih kapitalskih rezerv. Osnova za utemeljitev le-tega je dobra seznanjenost s pojmom kapitalsko tveganje, ki mu namenim pomemben del v diplomskem delu. Poglavje zaključim z možnimi modeli ocenjevanja kreditnega tveganja.

[26] Pravilnik o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov (2007); Pravilnik o dopolnitvah Pravilnika medsebojnem sodelovanju nadzornih organov (2007).

2.1.1 RAZLIKE MED BASEL I IN BASEL II

2.1.1.1 BASEL I

Stari kapitalski sporazum (v nadaljevanju Basel I) je bil v času svoje uveljavitve revolucionaren predvsem zaradi uvajanja pristopa tehtanja pri izračunu tveganosti poslovanja bank, v katerega je bilo zajeto tudi njihovo zunajbilančno poslovanje (Sušnik, 2001a, str. 41). Zaradi turbulentnega dogajanja v bančni industriji in velikih sprememb na finančnih trgih, izračun kapitalskih ustreznosti po starem principu ni bil več primeren. Potreben je bil napredek in izboljšava kapitalskih standardov.

Glavna kritika starega kapitalskega sporazuma je, da je premalo upošteval nekreditna tveganja, predvsem operativno tveganje zaradi vse večje odvisnosti bank od informacijsko in tehnološko podprtih procesov[27]. Poleg tega se Basel I osredotoča bolj na kvantitativno merjenje kapitalske ustreznosti, zanemarja kvalitativni vidik[28], ki je pomemben (Sušnik, 2001a, str. 40).

Basel I zagovarja kapitalsko arbitražo[29], ki lahko pripelje do večje koncentracije[30] slabih naložb v bančnem portfelju, in ne daje vzpodbud v obliki kapitalskih olajšav bankam z dobro razpršenim kreditnim portfeljem in hkrati ne priznava številnih finančnih inovacij, kot so izvedeni finančni instrumenti. Osredotoča se zgolj na kvantitativno merjenje kapitalske ustreznosti in zanemarja kvalitativni vidik, ki je v praksi velikokrat pomembnejši (Sušnik, 2001a, str. 41). V Baslu I imajo vsa posojila korporacijam enako utež tveganja, ki znaša 100 %, ne glede na kreditno tveganje posojilojemalca.

2.1.1.2 NOVA PRAVILA NADZORA BANK – BASEL II

Nova pravila za ugotavljanje kapitalske ustreznosti bank (v nadaljevanju Basel II) so spremenjena zaradi nenehnega razvoja finančnega sektorja. Čeprav se Basel II, kot se že Basel I, osredotoča na mednarodno aktivne banke, naj bi bila njegova glavna načela uporabna za vse banke in nadzorne organe (Sušnik, 2001a, str. 41). BCBS se zaveda, da prevzemanje Basla II ne bo prioriteta vseh nadzornikov nečlanic G10. Nadzorniki morajo oceniti koristi in razvijati Basel II v skladu s časom in glede na stanje domačega bančnega sistema (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 1).

[27] Kritike Basla I in izboljšave v Baslu II so prikazane v razpredelnici v Prilogi 3.
[28] Več o kvantitativnih in kvalitativnih metodah na straneh 32–33.
[29] Kapitalska arbitraža je proces, v katerem banka zmanjša svojo regulatorno kapitalsko zahtevo, ne da bi se zmanjšala tveganost njenega poslovanja. Takšno ravnanje se je še posebej razraslo v zadnjih letih z uveljavljanjem novih finančnih instrumentov in bolj kompleksnih tehnik poslovanja (Sušnik, 2001b, str. 33).
[30] Koncentracija se pojavi, kadar vsebuje kreditni portfelj banke prekomerno izpostavljenost do določenega področja (npr. posameznega komitenta, povezanih komitentov, panoge, regije, države, kreditov, zavarovanj).

Basel II bolj približa regulativne kapitalske zahteve dejanskemu ekonomskemu kapitalu, ki ga banke potrebujejo glede obsega in tveganost svojih poslov. Bistven poudarek je na obravnavi kapitalskega tveganja, kapitalskih zahtev za kreditno tveganje ter ostala nekreditna tveganja, kot so operativna tveganja. V Baslu II so ključni elementi zahtev za regulatorni kapital povezani z boljšo diferenciacijo uteži za kreditno tveganje. Uteži tveganja se določijo glede na reference in ratinge kreditnih bonitetnih agencij (angl. *Credit Rating Agencies,* v nadaljevanju CRA) ali zunanjih bonitetnih agencij (angl. *External Credit Rating Agencies,* v nadaljevanju ECAI). Obravnavanje bančnih tveganj naj bi bilo po zaslugi Basla II bolj celovito.

Basel II temelji na tristebrni ureditvi. Osrednji del predstavlja prvi steber, ki opredeljuje minimalne kapitalske zahteve. Zaradi zavedanja problemov v finančnem sektorju, ki so posledica mednarodnega delovanja, kot so razlike v računovodskih standardih, pravnih in davčnih pravilih ter nadzorovanju, sta v Baslu II izpostavljena tudi drugi in tretji steber. Drugi steber se naslanja na glavno vlogo nadzornikov, to je preverjanje korektnosti banke pri ocenjevanju tveganja. S tem naj bi se ohranjala stabilnost finančnega sistema. Tretji steber se nanaša na večjo transparentnost delovanja bank, ki naj bi pripeljala do jasnega in discipliniranega delovanja bančnega sistema. Ustrezni tržni mehanizmi in aktivni tržni udeleženci postanejo ocenjevalci transparentnosti in disciplinirano sti bank.

Vsi trije stebri so prepleteni. Določanje minimalnih kapitalskih zahtev je bistvenega pomena pri procesu alokacije kapitala, ki mora biti učinkovit, transparenten in zanesljiv. Tržna disciplina predstavlja vzpodbudo za banke k skrbnemu in transparentnemu obvladovanju tveganj, na drugi strani prisili nadzornike k izvajanju poštenega nadzora, takega, ki je podprto z zaupanjem javnosti.

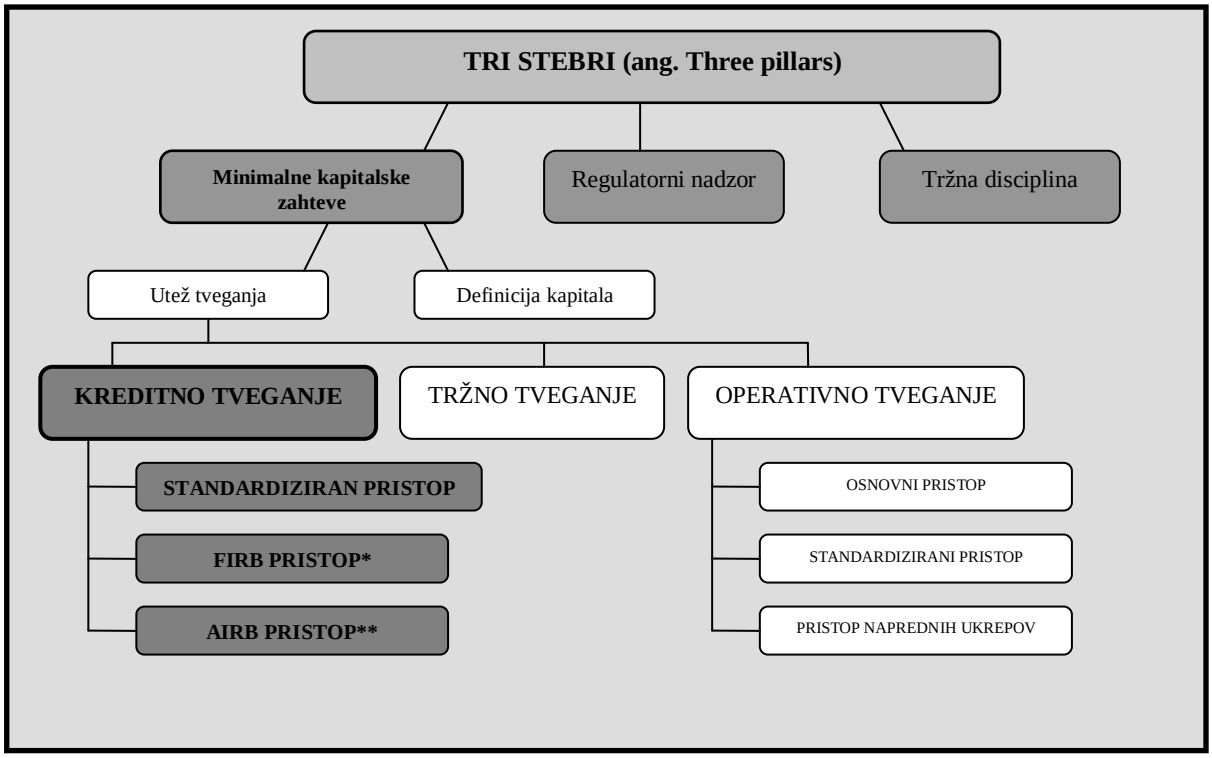
2.1.1.2.1 PRVI STEBER – MINIMALNE KAPITALSKE ZAHTEVE

Prvi steber je osrednji del novega kapitalskega sporazuma, zato mu dajem največji poudarek tudi v diplomskem delu. Bistvene opredeljene postavke zajemajo način ugotavljanja minimalnih kapitalskih zahtev, ki sestavljajo regulatorni kapital, mere za izpostavljenost tveganjem ter pravila za določanje potrebnega kapitala, ki je odvisen od stopnje tveganosti banke. Prvi steber je osrednji del, ki je po novih pravilih za metodologijo merjenja bolj občutljiv na različne stopnje kreditnega tveganja v bankah in bolj prilagojen realnosti na finančnih trgih.

Kot sta ugotovila Altman in Saunders (2001, str. 25) bi zanašanje na »tradicionalne« ratinge[31] lahko pripeljalo do cikličnih zaostankov kapitalskih zahtev, ki bi se odražali v povečanju in ne znižanju stopnje nestabilnosti bančnih in finančnih sistemov. Dokazala sta, da je bolj občutljivo tehtanje kapitalskih zahtev korak v pravo smer.

[31] S tem izrazom so mišljeni ratingi, ki so se izvajali pod Baslom I.

Slika 2: Shema tristebrne ureditve novega kapitalskega sporazuma Basel II

Legenda: FIRB (angl. *Foundation Internal Rating Based Approach*) je oznaka za osnovni pristop na podlagi notranjih bonitetnih sistemov. AIRB (angl. *Advanced Internal Rating Based Approach*) je oznaka za napredni pristop na podlagi notranjih bonitetnih sistemov.

Vir: International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, A Revised Framework, Comprehensive Version, BCBS, 2006, str. 6. Lastna struktura.

2.1.1.2.2 DRUGI STEBER – REGULATORNI NADZOR

Drugi steber pomeni prehod od nefleksibilne regulative k procesnemu pristopu spremljanja kapitalske ustreznosti v bankah, saj je glavna vloga nadzornikov preverjanje, ali banka korektno ocenjuje tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju bančnih in finančnih storitev (Sušnik, 2001a, str. 42). Tukaj lahko omenim problem, ki nastane zaradi proaktivnosti bank pri svojih ocenah in preventivnega delovanja nadzornikov. Cilj bi moral biti, kako banke naučiti, da je varno in skrbno poslovanje v njihovo korist ter hkrati omogočiti trg, na katerem bi bili prisotni zunanji ocenjevalci in tudi možnosti notranjih metod ocenjevanja.

Namen procesov[32] drugega stebra je poudariti povezavo med profilom tveganosti institucij, upravljanjem s tveganjem, načini zmanjševanja tveganj in njihovim kapitalom. Institucije

[32] Procesi v okviru drugega stebra so: sistem upravljanja (angl. *Internal Governance, IG*), proces ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala (angl. *Internal Capital Adequacy Assessment Process, ICAAP*), proces nadzorniškega pregledovanja in vrednotenja (angl. *Supervisory Review and Evaluation Process, SREP*), proces ocenjevanja tveganj (angl. *Risk Assessment Process, RAS*), nadzorniško ocenjevanje skladnosti (angl.

morajo pri tem razviti transparentne procese upravljanja tveganj ter ustrezno ugotavljati, meriti ali ocenjevati, agregirati in spremljati svoja tveganja. Na taki podlagi je mogoče vzpostaviti ključne elemente načrtovanja kapitala in določiti znesek notranjega kapitala, ki ustreza prevzetim tveganjem institucije (Rotovnik, 2007b, str. 33).

2.1.1.2.3 TRETJI STEBER – TRŽNA DISCIPLINA

Namen tretjega stebra je okrepiti tržno disciplino na področju upravljanja s tveganji in kapitalske ustreznosti. Najpomembnejši faktor je transparentnost informacij. Razkritje vseh informacij, ki so glavnega pomena za podjetja in za investitorje, bi zagotavljalo boljše razumevanje izpostavljenosti tveganjem ter dejanske kapitalske ustreznosti. Basel II pripomore k transparentnosti tako, da natančno definira izračun kapitalskih ustreznosti in metod za ocenjevanje izpostavljenosti tveganjem. Povzemam tri bistvene točke tretjega stebra za vzpostavitev tržne discipline: razkritje strukture kapitala (angl. *Disclosure of capital structure*), izpostavljenost tveganju (angl. *Risk exposures*) in ustreznost kapitala (angl. *Capital adequacy*). To omogoča akterjem na trgu, da kritično ocenijo tveganja in kapitalsko ustreznost bank.

Evropska komisija je vzporedno z Baslom II razvijala nova nadzorna pravila za evropske kreditne institucije in investicijska podjetja, CAD III. Omenjene institucije so predmet enakih pravil nadzora, s tem da se evropska pravila CAD III razlikujejo od Basla II glede na posebnosti evropskega finančnega trga.

Dopustnost BCBS glede prilagajanja pravil je skladna z razmišljanjem Heid F. (2007, str. 3885), ki v svoji raziskavi dokaže, da spremembe makroekonomskih pogojev značilno vplivajo na ponudbo posojil večine bank, čeprav imajo regulatorni kapital visoko nad zahtevanim minimum.

V nadaljevanju se osredotočim na temelj pravil prvega stebra po Baslu II ter smiselno vzpostavim vzporednice z zakoni, ki so relevantni na področju bančništva v Sloveniji.

2.1.2 KREDITNO TVEGANJE

Banka[33] se srečuje z več vrst tveganj: kreditno, tržna, obrestno, operativno in likvidnostno[34] (Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega

Supervisory Evaluation of Compliance, SEC), dialog med institucijami in nadzorniki v smislu vzajemnega delovanja in sodelovanja, nadzorniško ukrepanje v primeru nezadovoljivega procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala institucij.

[33] Pravila so načeloma enaka za banke, hranilnice in borznoposredniške družbe. Sklepi se razlikujejo glede na izdajatelja; Svet Banke Slovenije za banke in hranilnice ter Agencija za trg vrednostnih papirjev za borznoposredniške družbe.

[34] Poleg teh tveganj lahko izpostavim še: strateško tveganje, tveganje ugleda, kapitalsko tveganje in tveganje dobičkonosnosti.

kapitala za banke in hranilnice, v nadaljevanju Sklep o upravljanju s tveganji, 2006, 5. člen). Kreditno tveganje je opredeljeno kot tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke (ZBan-1, 2006, 109. člen). Pri upravljanju s tveganji in procesu ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala kreditno tveganje vključuje tudi tveganje koncentracije, tveganja povezana z listinjenjem in deželno tveganje[35] (Sklep o upravljanju s tveganji, 2006, 2. člen).

Cilj tega poglavja je prikazati, kako je sestavljen kapital banke, opredelitev kapitalskih zahtev in omejitev za izračun kreditnega tveganja ter pokazati, zakaj je upravljanje s kreditnim tveganjem tako pomembno.

Kreditno tveganje (angl. *Credit risk*) ali tveganje neplačila (angl. *Default risk*) je tisto tveganje, ki so mu upravljavci modernih bank najbolj izpostavljeni. Razlog je v visokem vzvodu (angl. *Highly leverage*) bank, zaradi katerega vodijo politiko z nizkim lastniškim kapitalom v primerjavi s celotnimi sredstvi. Kar pomeni, da lahko že majhno število neplačanih posojil pomeni nesolventnost banke (Saunders & Cornett, 2006, str. 32).

Cruz (2002, str. 1) ugotavlja, da je kreditno tveganje v bankah največjega pomena, saj naj bi kar 50 % vseh bančnih problemov izhajalo iz problemov kreditne kvalitete, s katerimi se banke srečujejo. Kreditnemu tveganju sledijo operativna tveganja s 35%, ostali del predstavljajo tržna in likvidnostna tveganja.

Kreditno tveganje nastane zaradi možnosti, da obljubljeni denarni pritoki oziroma plačila, kot so posojila in obveznice, ne bodo poplačana v celoti. Načeloma so temu tveganju izpostavljene vse finančne institucije. Banke, ki izdajajo posojila in kupujejo obveznice z daljšo zapadlostjo, so bolj izpostavljene tveganju, kot če bi refinancirale svoje obveznosti kratkoročno. V primeru neplačila sta obe, glavnica in pričakovane obresti, rizične. Zato kreditojemalci obljubijo omejeno ali fiksno povečanje povračila plačila (glavnice in obresti posojilodajalcu) z visoko verjetnostjo in veliko znižanje tveganosti (izgubo glavnice in obljubljenih obrest) z nizko verjetnostjo. Pomembno pravilo v bankah vključuje selekcijo in kontroliranje kreditojemalcev, ki zagotavlja, da vodstvo banke izbere najboljša kreditna posojila (Saunders & Cornett, 2006, str. 162).

Kreditno tveganje lahko definiramo tudi glede na obljubljen in pričakovan donos posojila. Donosnost posojila je razmerje med denarnimi prilivi in denarnimi odlivi. Dejavniki, ki vplivajo na donosnost, so (Saunders & Cornett, 2006, str. 298-299):

(a) obrestna mera na dano posojilo (angl. *Base lending rate, BR*),
(b) premija za kreditno tveganje (angl. *Credit risk premium or margin, m*),
(c) provizije, povezane z odobritvijo posojila (angl. *Loan origination fee, of*),

[35] Deželno tveganje je po istem sklepu opredeljeno kot tveganje nastanka izgube v primeru mednarodnega kreditiranja, ki je povezano z ekonomskim, socialnim in političnim okoljem dolžnikove države.

(d) zahtevano minimalno stanje na računu (angl. *Compensating balance requirement, b*),
(e) obvezna rezerva (angl. *Reserve requirement, RR*),
(f) zavarovanje posojila (angl. *Collateral backing*).

Enačba za izračun celotne obljubljene donosnosti posojila (angl. *Promised gross return on the loan, k*) je enaka[36]:

$$1+k=1+\frac{of+(BR+m)}{1-\left[b(1-RR)\right]} \tag{1}$$

Obljubljena donosnost posojila se razlikuje od pričakovane oziroma dejanske stopnje donosa posojila zaradi kreditnega tveganja. Upravljavec s tveganjem se sprašuje, kakšna je verjetnost vračila posojila (angl. *Probability of repayment of the loan, p*), ki je med drugim odvisna od zneska posojila in skupne obrestne mere. Pričakovana donosnost posojila (angl. *Expected return on the loan, E(r)*) je povezana z obljubljeno donosnostjo, kot je prikazano v enačbi (2).

$$E(r)=p(1+k)-1 \tag{2}$$

Če je verjetnost vračila posojila manjša od 1 ($p<1$), je prisotno kreditno tveganje (Saunders & Cornett, 2006, str. 300). Izziv za upravljavca je, kako učinkovito določiti premijo za tveganje pri upoštevanju, da lahko visoke premije za tveganje kot tudi visoke provizije in obrestne mere znižajo verjetnost vračila posojila[37].

Če banka postavi visoke obrestne mere, *BR*, ali visoke premije za kreditno tveganje, *m*, za najem posojila, bodo zainteresirani samo tisti klienti, ki lahko vlagajo v zelo donosne projekte, ki nosijo večje tveganje in s tem nižjo verjetnost vračila posojila. Tako pri zelo visokih obrestnih merah naraste delež zelo tveganih posojilojemalcev in se znižuje delež manj tveganih. Racionalna odločitev za banko je, da sploh ne odobri dodatnih posojil, ali jih odobri manj nad določeno obrestno mero in se tako izogne izpostavljenosti večjemu kreditnemu tveganju[38].

Za merjenje kreditnega tveganja je potrebno ocenjevanje verjetnosti neplačila s strani dolžnika, za kar je nujen izbrani nabor informacij. Pridobivanje informacij je eden pomembnejših in zahtevnejših procesov ocenjevanja kreditnega tveganja. Za določitev izpostavljenosti o tveganju neplačila za kreditne in investicijske odločitve kot tudi za ocenjevanje izpostavljenosti kreditnemu tveganju zunajbilančnih postavk mora upravljavec izmeriti verjetnosti neplačila posojilojemalca. Zmožnost, kako dobro bodo ocenjene

[36] Če bi bila provizija za odobritev posojila in zahtevano minimalno stanje enaka nič (*of* = 0, *b* = 0), bi bila premija za kreditno tveganje, *m*, glavni faktor določevanja obljubljenega donosa (Saunders, 2006, str. 300).
[37] Kar nakazuje obratno sorazmerno povezavo med obljubljenim donosom posojila, k, in verjetnostjo vračila posojila, p.
[38] Gre za postopek racioniranja posojila (angl. *Credit rationing*).

verjetnosti, temelji na kvaliteti in kvantiteti informacij, ki jih ima banka o posojilojemalcu. Z zbiranjem informacij se ukvarjajo ECAI[39]. O zbiranju informacij in modelih za ocenjevanje kreditnega tveganja pišem v nadaljevanju.

Osnovi pogoj, ki ga mora izpolniti banka, je vzpostavitev ustreznega kreditnega procesa, ki vključuje (Sklep o upravljanju s tveganji, 2006) [40]:

(a) proces odobritve kredita,
(b) proces spremljave kredita,
(c) proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja,
(d) proces razvrščanja dolžnika in/ali izpostavljenosti.

2.1.2.1 KAPITAL BANKE

Glavna naloga banke je, da se zaščiti pred tveganjem insolventnosti. To pomeni, da se zaščiti v dovolj velikem obsegu pred tveganji, ki bi povzročili njen propad. V tem smislu je najpomembnejša primernost kapitala (angl. *Capital adequacy*). Saunders in Cornett (2006, str. 567-568) opredelita naslednje funkcije kapitala:

(a) absorpcija nepričakovanih izgub z dovolj visokimi maržami, ki vzdržujejo zaupanje in omogočajo banki nadaljnje delovanje;
(b) zaščita nezavarovanih vlagateljev, lastnikov in upnikov v primeru insolventnosti in likvidacije;
(c) zaščita zavarovalnih skladov in davkoplačevalcev;
(d) zaščita lastnikov banke v primeru zvišanja zavarovalnih premij;
(e) zagotoviti dovolj denarja za investicije, ki so pomembne za finančne storitve;
(f) regulacija kapitala pri zadrževanju stopnje rasti sredstev.

Kapital banke se deli na tri kategorije (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 14-18):

(a) temeljni kapital (angl. *Core Capital, Basic Equity, Tier 1*)
(b) dodatni kapital I (angl. *Supplementary Capital, Tier 2*)
(c) dodatni kapital II (angl. *Short-term Subordinated Debt, Tier 3*)

Vsota temeljnega kapitala, dodatnega kapitala I in dodatnega kapitala II predstavlja celoten kapital banke. Pri tem je potrebno upoštevati odbitne postavke, ki se odštevajo od posameznih kategorij kapitala[41], razmerja med posameznimi kategorijami kapitala[42] ter namen posameznih kategorij kapitala. Regulatorni kapital (angl. *Regulatory capital, RC*) sestavljata temeljni kapital in dodatni kapital I.

[39] Natančnejši opis ECAI na straneh 35-37.
[40] Več o tem v Prilogi 4.
[41] Več v 12., 22. in 25. členu Sklepa o izračunu kapitala bank in hranilnic (2006).
[42] Več v 6. členu Sklepa o izračunu kapitala bank in hranilnic (2006).

Temeljni kapital banke sestavljajo (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 14-18):

(a) vplačani osnovni kapital – navadne delnice in nekumulativne prednostne delnice po nominalni vrednosti ter kapitalske rezerve v njihovi povezavi[43] (angl. *Paid-up share capital/common stock and non-cumulative perpetual preferred stock*),
(b) rezerve in zadržani dobiček ali izguba (angl. *Disclosed reserves*),
(c) inovativni instrumenti[44].

Temeljni kapital predstavlja najboljšo zaščito banke pred nesolventnostjo in omogoča absorbcijo nastalih izgub v poslovanju banke. Temeljni kapital mora predstavljati vsaj polovico vsega kapitala, potrebnega za pokrivanje kapitalskih zahtev za različna tveganja.
Dodatni kapital I je sestavljen iz (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 14-18):

(a) prevrednotenih presežkov v zvezi z delnicami, opredmetenih osnovnih sredstev in naložbenih nepremičnin (angl. *Undisclosed reserves*),
(b) revalorizacijskih rezerv (angl. *Revaluation reserves*),
(c) splošnih rezerv za posojila (angl. *General loan-loss reserves*),
(d) hibridnih instrumentov[45] (angl. *Hybrid debt capital instruments*),
(e) podrejenega dolga (angl. *Subordinated term debt*).

Dodatni kapital I je limitiran do 100 % temeljnega kapitala, to pomeni, da ne sme presegati zneska temeljnega kapitala.

Dodatni kapital II predstavlja podrejeni dolg za pokrivanje tržnega tveganja (Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic, 2006, 23. člen).

2.1.2.2 KAPITALSKE ZAHTEVE IN OMEJITVE ZA KREDITNO TVEGANJE

Minimalne kapitalske zahteve so ločeno določene za kreditno, tržno in operativno tveganje. Pravna podlaga o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje je opredeljena s:

(a) Sklepom o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem pristopu za banke in hranilnice (v nadaljevanju Sklep o standardiziranem pristopu, 2006),
(b) Sklepom o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po pristopu na podlagi notranjih sistemov za banke in hranilnice (v nadaljevanju Sklep o pristopu IRB, 2006),

[43] Izključene so kumulativne prednostne delnice.
[44] Inovativni instrumenti so dodani baselskim pravilom s strani BSI s Sklepom o izračunu kapitala bank in hranilnic (2006), 11. člen.
[45] Hibridni instrumenti (glej npr. v Brigham & Daves, 2004, str. 666-688) predstavljajo zavarovanje in hkratno financiranje dolga. So mešanica lastniških (navadna delnica) in dolžniških (obveznica) vrednostnih papirjev. V skupino hibridnih instrumentov se uvrščajo: prednostne/ugodnostne delnice (angl. *Preferred stock*), obveznice z delniško nakupno opcijo (angl. *Warrants*) in zamenljive/konvertibilne obveznice (angl. *Convertibles*).

(c) Sklepom o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje pri listinjenju (v nadaljevanju Sklep o listinjenju, 2006).

Načeloma bi morala banka za izračun kapitalskih zahtev uporabljati standardizirani pristop, razen če ima dovoljenje BSI za uporabo pristopa na podlagi notranjih bonitetnih sistemov.

Osnovni kapital banke mora vedno dosegati ali presegati višino od vrednosti zneska 5.000.000 evrov (ZBan-1, 2006, 42. člen) oziroma od vrednosti seštevka kapitalskih zahtev, ki predstavljajo minimalni kapital banke (ZBan-1, 2006, 1. odstavek 136. člena).

2.1.2.3 IZRAČUN KAPITALSKIH ZAHTEV ZA KREDITNO TVEGANJE

Banke morajo določiti primeren regulatorni kapital (angl. *Eligible regulatory capital*) kot določa Basel II[46]. To pomeni, da kapitalski koeficient ne sme biti manjši od 8 %:

$$\frac{RC}{RWA} \geq 8\% \tag{3}$$

Kapitalski koeficient (angl. *Capital ratio*) je razmerje med regulatornim kapitalom (angl. *Regulatory capital*, v nadaljevanju *RC*) in tveganjem prilagojeni vsoti zneskov izpostavljenosti (angl. *Risk-weighted assets*, v nadaljevanju *RWA*). Če želimo poiskati vrednost tega razmerja, moramo najprej imeti vrednosti *RC* in *RWA*.

Kako banka določi vrednosti *RC* in *RWA*? Regulatorni kapital zajema kapitalske elemente temeljnega kapitala in dodatnega kapitala I, kot so definirani zgoraj. Skupna tveganjem prilagojena vsota zneskov izpostavljenosti se izračuna kot zmnožek kapitalskih zahtev za tržno in operativno tveganje z reciprokom kapitalskega koeficienta (8 %), tj. 12,5, ki je dodan vrednosti tveganjem prilagojeni vsoti zneskov izpostavljenosti za kreditno tveganje (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 12).

$$\begin{aligned} Skupna\ RWA = &\left[\left(kapitalske\ zahteve\ za\ tržno\ in\ operativno\ tveganje\right)\times 12{,}5\right] \\ &+\left(RWA\ za\ kreditno\ tveganje\right) \end{aligned} \tag{4}$$

Osredotočimo se na izračun *RWA* za kreditno tveganje. Pri opredelitvi standardiziranega postopka ocenjevanja kreditnega tveganja Basel II izpostavi 13 kategorij izpostavljenosti:

(a) izpostavljenosti do enot centralne ravni držav in do centralnih bank ter do enot regionalne ali lokalne ravni države (angl. *Claims on sovereigns*)[47],

(b) izpostavljenosti do oseb javnega sektorja (angl. *Claims on non-central government public sector entities, PSEs*),

[46] Primeren regulatorni kapital je definiran že v baselskem sporazumu iz leta 1988.

[47] V tej kategoriji so zajete tudi mednarodne organizacije, kot so Evropska skupnost, Mednarodni denarni sklad in Banka za mednarodne poravnave, za katere je Svet BSI v Sklepu o standardiziranem pristopu opredelil posebno kategorijo. Natančnejša kategorizacija izpostavljenosti, kot so določene v Sloveniji, je v Prilogi 5.

(c) izpostavljenosti do multilateralnih razvojnih bank (angl. *Claims on multilateral development banks, MDBs*),
(d) izpostavljenosti do bank (angl. *Claims on banks*),
(e) izpostavljenosti do borznoposredniških družb (angl. *Claims on securities firms*),
(f) izpostavljenosti do podjetij (angl. *Claims on corporates*),
(g) izpostavljenosti iz naslova bančništva na drobno (angl. *Claims included in the regulatory retail property*),
(h) izpostavljenosti, ki so zavarovane s stanovanjskimi nepremičninami (angl. *Claims secured by residential property*),
(i) izpostavljenosti, ki so zavarovane s poslovnimi nepremičninami (angl. *Claims secured by commercial real estate*),
(j) zapadle postavke (angl. *Past due loans*),
(k) zelo tvegane izpostavljenosti (angl. *Higher-risk categories*),
(l) ostale izpostavljenosti (angl. *Other assets*),
(m) zunajbilančne postavke (ang. *Off-balance sheet items*).

Imenovana Zunanja bonitetna agencija (angl. *Eligible External Credit Assessment Institution,* v nadaljevanju imenovana ECAI) lahko poda kratkoročne ali dolgoročne kreditne ocene oziroma stopnje kreditne kvalitete katerikoli od naštetih izpostavljenosti. Basel II določa specifične tabele za posamezno kategorijo glede tehtanja tveganosti. V primeru ocenjevanja izpostavljenosti do podjetij (angl. *Claims on corporates*) se dodeli utež tveganja, kot je prikazano v spodnji tabeli.

Tabela 1: Izpostavljenosti do podjetij po Baslu[48]

KREDITNA OCENA (angl. CREDIT ASSESSMENT)	**AAA do AA-**	**A+ do A-**	**BBB+ do BB-**	**Pod BB-**	**Neocenjeno**
UTEŽ TVEGANJA (angl. RISK WEIGHT)	20 %	50 %	100 %	150 %	100 %

Vir: International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, A Revised Framework, Comprehensive Version, BCBS, 2006, str. 23.

Basel II dopušča nacionalnemu nadzorniku, da lahko banke dodelijo vsem izpostavljenostim do podjetij 100 % utež, ne glede na zunanje ocene. Banke se odločijo za en obstoječi način, ali uporabijo ocene, ki so na voljo, ali ne uporabijo ničesar. Za zaščito pred *»cherry-picking-om«*[49] zunanjih ocen bi morale banke prejeti odobritev nadzornika pred upoštevanjem te opcije.

[48] Kot so opredeljene v Baslu II po metodologiji Standard & Poor's.
[49] Izraz *»cherry-picking«* se uporablja metaforično in opisuje situacijo, ko se osredotočiš na določene podatke in ignoriraš ostale povezane podatke. Pri avtomobilskem zavarovanju podjetja izbirajo le dobre voznike, slabše pa pustijo brez zavarovanja. Pri investitorjih pa *»cherry-picking«* predstavlja metodo, ki znižuje čas pri analiziranju in izbiri delnic v svoj portfelj, na primer tako, da se osredotoči le na nekaj skladov in delnice, ki so se izkazale kot najboljše naložbe.

V Sloveniji je dodeljevanje uteži tveganja za izpostavljenosti do podjetij opredeljeno, kot je prikazano v Tabeli 2 na strani 25.

Tabela 2: Izpostavljenosti do podjetij v Sloveniji[50]

STOPNJA KREDITNE KVALITETE	1	2	3	4	5	6
UTEŽ TVEGANJA	20 %	50 %	100 %	100 %	150 %	150 %

Vir: Sklep o standardiziranem pristopu, 2006, 21. člen.

Izpostavljenostim do podjetij se dodeli določena utež tveganja glede na dolgoročno bonitetno oceno, imenovane ECAI. V primeru, da ni na razpolago dolgoročne bonitetne ocene, so uteži določene po zakonu (Slep o standardiziranem pristopu (2006)).

Pri izpostavljenostim iz bančništva na drobno (angl. *Clamis included in the regulatory retail property*) Basel II predpisuje utež tveganja za celotni portfelj 75 %. Te izpostavljenosti morajo zadostiti naslednjim štirim kriterijem (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 23-24):

(a) orientacijski kriterij (angl. *Oriental criteria*) – izpostavljenost je do individualne osebe ali več oseb ali do majhnega podjetja;
(b) kriterij produkta (angl. *Product criteria*) – izpostavljenost zavzame eno od sledečih opredelitev:
   ~ obnovljiv akreditiv (angl. *Revolving credits*) in kreditne linije (angl. *Lines of credits*), vključujoč kreditne kartice in bančne limite;
   ~ osebna posojila in zakupi (posojila na obroke, avtomobilska posojila, študijska posojila in posojila za izobraževanje, osebne finance);
   ~ zmogljivosti in obveznosti malih podjetij;
(c) kriterij razdrobljenosti (angl. *Granularity criteria*) – nadzornik se mora strinjati s portfeljem banke, ki je dobro razpršen do mere, ki znižuje tveganja v portfelju, utemeljena z utežjo tveganja 75 %;
(d) nizka vrednost individualnih izpostavljenosti – maksimalna skupna izpostavljenost banke do ene stranke ne sme preseči absolutnega praga enega milijona evrov.

Nacionalni nadzornik ima pravico do spremembe uteži tveganja, če misli, da so vrednosti prenizke glede na pretekle izkušnje neplačil za te tipe izpostavljenosti. Nadzornik tako lahko zahteva od bank povišanje uteži tveganja do najprimernejše.

Če banka izračunava kapitalske zahteve za kreditno tveganje po pristopu na podlagi notranjih sistemov, pride do ustreznega regulatornega kapitala na drugačen in bolj zakompliciran način.

[50] Kot so opredeljene v Uradni list RS.

Basel II določa, da morajo banke kategorizirati *»banking-book«*[51] izpostavljenosti glede na karakteristike tveganosti sredstev.

Banka, ki uporablja sistem notranjih ocen kreditnega tveganja, ima dve možnosti izračuna *RWA*[52]. Ne glede na izbrani model je izpeljava *RWA* odvisna od ocen štirih parametrov (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 63-64):

(a) verjetnost neplačila (angl. *Probability of Default,* v nadaljevanju *PD*) je verjetnost, da bo v naslednjem enoletnem obdobju nastopil položaj neplačila, in sicer iz dveh razlogov:
   - banka oceni, da je majhna verjetnost, da stranka poravna vse kreditne obveznosti;
   - dolžnik zamuja več kot 90 dni s plačilom katerekoli kreditne obveznosti;

(b) izguba ob neplačilu (angl. *Loss Given Default,* v nadaljevanju *LGD*) je razmerje med zneskom izgube pri posamezni izpostavljenosti banke zaradi neplačila nasprotne stranke in vrednostjo izpostavljenosti po stanju ob neplačilu;

(c) vrednost izpostavljenosti neplačilu (angl. *Exposure at Default,* v nadaljevanju *EAD*);

(d) vrednost zapadlosti[53] (angl. *Effective Maturity,* v nadaljevanju *M*).

Za izpostavljenosti do podjetij se *RWA* izračuna kot:

$$RWA = K \times 12{,}5 \times EAD \tag{5}$$

RWA za izpostavljenosti neplačila je zmnožek kapitalskih zahtev (angl. *Capital requirements, K*), 12,5 in *EAD*. Kapitalske zahteve[54] se izračuna po sledeči formuli, ki je sestavljena tudi iz prilagojene zapadlosti (angl. *Maturity adjustment, b*) in korelacije med *PD* in *LGD* (angl. *Correlation, R*):

$$\begin{aligned} K = &\left[LGD \times N\left[(1-R)^{(-0{,}5)} \times G(PD) + (R \div (1-R))^{0{,}5} \times G(0{,}999)\right] - PG \times LGD\right] \\ &\times (1-1{,}5 \times b)^{(-1)} \times (1 + (M-2{,}5) \times B) \end{aligned} \tag{6}$$

$$b = (0{,}11852 - 0{,}05478 \times \ln(PD))^2 \tag{7}$$

$$\begin{aligned} R = &0{,}12 \times (1 - EXP(-50 \times PD)) \div (1 - EXP(-50)) + 0{,}24 \times \\ &\left[1 - (1 - EXP(-50 \times PD)) \div (1 - EXP(-50))\right] \end{aligned} \tag{8}$$

[51] Izraz *»banking-book«* pomeni knjigovodsko opredeljena sredstva, s katerimi se ne aktivno trguje in za katera je mišljeno, da so zadržana v portfelju do zapadlosti.

[52] Več o modelih ocenjevanja kreditnega tveganja v naslednji točki.

[53] Vrednost zapadlosti se izračuna glede na izbrani model ocenjevanja ločeno za vsako izpostavljenost ali skupino instrumentov s podobnimi lastnostmi (npr. instrumenti z denarnimi tokovi, izvedeni finančni instrumenti, zavarovane transakcije itd.). Več v International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 74-76.

[54] V izračunu se pojavljata dve formuli: N(x) je kumulativna distribucijska funkcija standardne normalne spremenljivke, G(z) pa je inverzna kumulativna distribucijska funkcija standardne normalne spremenljivke. Pravilo je, da mora x zavzemati tako vrednost, da je N(x) = z.

Altman, Resti in Siroli (2002) so ugotovili, da povezava med *PG* in *LGD* lahko močno vpliva na procikličnost učinkov Basla II, ko je bankam prepuščeno, da uporabljajo svoje modele za ocenjevanje kreditnega tveganja.

Za mala in srednja podjetja[55] (angl. *Small- and medium-sized entities*, v nadaljevanju SME) imajo banke dovoljenje, da ločeno določijo izpostavljenosti do velikih korporacij. Prilagojena velikost podjetja, ki upošteva celotne konsolidirane letne čiste prihodke (angl. *Total annual sales, S*), se dodatno izračuna za izpostavljenost do SME. Korelacije med *PD* in *LGD* se v tem primeru izračuna kot:

$$R = 0{,}12 \times \left(1 - EXP\left(-50 \times PD\right)\right) \div \left(1 - EXP\left(-50\right)\right) + 0{,}24 \times \left[1 - \left(1 - EXP\left(-50 \times PD\right)\right) \div \left(1 - EXP\left(-50\right)\right)\right] - 0{,}04 \times \left(1 - \left(S - 5\right) \div 45\right) \quad (9)$$

Parametri tveganja, ki jih banka ocenjuje, so poleg PD in LGD še (ZBan-1, 2006, 115. člen):

(a) konverzacijski količnik[56] (angl. *Credit Conversion Factor,* v nadaljevanju *CCF*), ki je razmerje med nečrpanim zneskom prevzete obveznosti banke po stanju ob izdelavi ocene, ki bo črpan in ne bo poravnan ob nastanku neplačila, in celotnim nečrpanim zneskom prevzete obveznosti do banke po stanju ob izdelavi ocene;

(b) pričakovana izguba (angl. *Expected Loss,* v nadaljevanju *EL*) je razmerje med zneskom, za katerega se pričakuje, da bo izgubljen pri posamezni izpostavljenosti banke zaradi morebitnega neplačila ali zaradi uresničitve tveganja zmanjšanja vrednosti odkupljene denarne terjatve v naslednjem enoletnem obdobju, in vrednostjo izpostavljenosti po stanju ob neplačilu.

Ocene vseh vstopnih parametrov morajo biti utemeljene, intuitivne in reprezentativne za dolgoročne izkušnje ter izdelane na podlagi preteklih izkušenj in empiričnih dokazov. Banka oceni LGD in CCF po bonitetnih razredih ali skupinah na podlagi povprečnih dejanskih vrednosti vseh ugotovljenih neplačil, ki so zajeta v njeni bazi. Kreditni portfelj sestavljajo različna posojila, katerih PD se navezuje na rating ln na stanje industrijske dejavnosti, v kateri deluje podjetje. Kaniovski in Pflug (2007, str. 2303) sta dokazala, da je verjetnost večjega števila PD-jev večja za povezana posojila ali znotraj enakega rating razreda ali znotraj enakega industrijskega sektorja. V kategoriji izpostavljenosti do podjetij so vključene izpostavljenosti do velikih družb[57] in izpostavljenosti do skupine, če skupna izpostavljenost presega 1 milijon evrov. Kapitalska zahteva za kreditno tveganje znaša 8 % *RWA*. Izračun *RWA* je sledeč:

$$\textit{Tveganjem prilagojen znesek izpostavljenosti}\left(RWA\right) = RW \times EAD \quad (10)$$

[55] Gre predvsem za SME podjetja, ki so del neke korporacije, katerih celotni letni prihodki se nahajajo v intervalu od 5 milijonov do 50 milijonov evrov.
[56] V slovenščini se uporablja kratica CF.
[57] Velike družbe kot so opredeljene v petem odstavku 55. člena Zakona o gospodarskih družbah, Uradni list RS, št. 42/2006 in 60/2006 popr.

$$RW = \left[LGD \times N\left[(1-R)^{(-0,5)} \times G(PD) + (R \div (1-R))^{0,5} \times G(0,999)\right] - PG \times LGD\right] \times (1-1,5 \times b)^{(-1)} \times (1 + (M-2,5) \times b) \times 12,5 \times 1,06 \quad (11)$$

$$b = (0,11852 - 0,05478 \times \ln(PD))^2 \quad (12)$$

$$R = 0,12 \times (1 - EXP(-50 \times PD)) \div (1 - EXP(-50)) + 0,24 \times [1 - (1 - EXP(-50 \times PD)) \div (1 - EXP(-50))] \quad (13)$$

Za izpostavljenosti do podjetij znaša korelacija[58]:

$$R = 0,12 \times (1 - EXP(-50 \times PD)) \div (1 - EXP(-50)) + 0,24 \times [1 - (1 - EXP(-50 \times PD)) \div (1 - EXP(-50))] - 0,04 \times (1 - (S-5) \div 45) \quad (14)$$

Vrednost izpostavljenosti je enaka vrednosti izpostavljenosti brez oslabitve, kar velja tudi za sredstva, odkupljena po drugačni ceni od dolgovanega zneska. Razlika med vrednostjo izpostavljenosti iz naslova odkupljenih sredstev in knjigovodsko vrednostjo teh izpostavljenosti je označena kot diskont, če je vrednost izpostavljenosti večja, in kot premija, če je nižja.

Zneski pričakovanih izgub, *EL*, za izpostavljenosti do podjetij se izračunajo z naslednjimi formulami:

$$EL = PD \times LGD \quad (15)$$

$$Znesek\ pricakovane\ izgube = EL \times vrednost\ izpostavljenosti \quad (16)$$

2.1.2.4 UPRAVLJANJE S KREDITNIM TVEGANJEM

Tveganje samo po sebi ne prinaša škode. Te se pojavijo šele, ko se tveganje uresniči. Največji stroški so običajno povezani z odpravo posledic nastale škode, zato je najbolj racionalno vlagati napore in sredstva v dejavnosti za ugotavljanje tveganja in preprečevanje njihovega razvoja. Vse banke se tega zavedajo in poskušajo v svoje poslovanje vpeljati učinkovit sistem upravljanja s tveganji. Upravljanje s tveganji je eden ključnih oddelkov v banki za njeno poslovanje. Banka namreč tveganje sprejema, ga transformira ter vgrajuje v bančne produkte in storitve. Tveganje potencialno zmanjšuje dobiček oziroma povečuje izgubo, zato postaja upravljanje s tveganjem ključna bančna funkcija. Banka, ki aktivno upravlja s tveganji, ima namreč odločilno prednost pred ostalo konkurenco (Bessis, 2002, str. 1-2).

[58] Korelacijska formula za izračun RW za izpostavljenosti do vseh podjetij v skupini. Banka lahko uporabi ali konsolidirane čiste prihodke od prodaje ali konsolidirano bilančno vsoto celotne skupine.

Banka mora vzpostaviti primerne in učinkovite politike prevzemanja in upravljanja s tveganji, ki zagotavljajo izvajanje strategij prevzemanja in upravljanja s tveganji. Gre za cilje, načela, proces ocenjevanja notranjega kapitala in načrte poslovnih dejavnosti za namene upravljanja tveganja, metodologijo za ocenjevanje sposobnosti prevzemanja tveganj ter pravila, ki zagotavljajo upravljanje s tveganji (Sklep o upravljanju s tveganji (2006), 3. člen).

Pri ugotavljanju kreditne sposobnosti podjetja mora banka temeljito proučiti vse relevantne značilnosti in kvalitativne podatke posojilojemalca, ki so zajete v finančni analizi. Poleg specifičnih finančnih informacij podjetja mora banka obravnavati tudi makroekonomske podatke o tveganju držav, v katerih deluje podjetje, tveganju panoge in ostale. Grunert J., Norden L. in Weber M. (2005, str. 509-511) so poglabljali problematiko vpliva nefinančnih dejavnikov in ugotovili, da upoštevanje tako finančnih kot tudi nefinančnih dejavnikov privede do bolj točne napovedi neplačil v prihodnosti. To potrjuje, da so vse pomembnejši kvantitativni podatki o boniteti kreditojemalca, do katerih je za banko kot zunanjega uporabnika tovrstnih informacij težko priti, hkrati je ocenjevanje tudi zelo subjektivno. Kako preprečiti subjektivnost bank pri ocenjevanju svojih klientov in s tem zagotoviti pravičnejšo alokacijo posojil?

Banka mora zagotoviti, da je v vsakem trenutku sposobna upravljati s tveganji, katerim je ali bi jim lahko bila izpostavljena; notranja in zunanja, nadzorovana in nenadzorovana, merljiva in nemerljiva. Za slednja mora banka vzpostaviti metodologije ocenjevanja tveganj (Sklep o upravljanju s tveganji (2006), 5. člen). Banka v postopku ugotavljanja tveganj ugotovi, katerim tveganjem je izpostavljena in jih mora s postopki ocenjevanja tveganj, ki vključujejo kvantitativne in/ali kvalitativne ocene, oceniti. Ocene tveganja morajo biti dokumentirane (Sklep o upravljanju s tveganji (2006), 16. člen). Banka lahko uporablja zunanje izvajalce, pri tem morajo biti politiki upravljanja s tveganji skladni[59] (Sklep o upravljanju s tveganji (2006), 18. člen).

Banka mora vzpostaviti in redno pregledovati zanesljiv sistem upravljanja, ki je vzpostavljen pri vseh dejavnostih banke in v katerem so povezani naslednji elementi (Sklep o upravljanju s tveganji (2006), 7. – 28. člen):

(a) jasen organizacijski ustroj – učinkovita komunikacija in pretok informacij;
(b) učinkovit proces upravljanja s tveganji – ugotavljanje, ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj ter notranje poročanje o tveganjih, ki vključuje izdelavo poročil o tveganjih; ta morajo biti transparentna, popolna, koristna, primerljiva in združljiva ter pravočasna;

[59] Zunanji izvajalec mora zagotoviti z banko dogovorjeno raven kakovosti storitev - Pogodba o ravni kakovosti storitve (angl. *Service Level Agreement*).

(c) ustrezen sistem notranjih kontrol – zagotavljanje skladnosti delovanja banke[60] in varnosti informacij ter notranja revizija.

Pri uporabi zunanjih izvajalcev za opravljanje storitev je banka primorana vključiti med svoje politike tudi politiko uporabe zunanjih izvajalcev. Kakovost storitev je zagotovljena s pogodbo o ravni kakovosti storitev (angl. *Service Level Agreement*).

Pogoj za izdelavo ustrezne metodologije ocenjevanja tveganj je proces ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala, ki je ustrezen, če (Sklep o upravljanju s tveganji (2006), 29. člen):

(a) temelji na ugotavljanju in merjenju oziroma ocenjevanju tveganj, oblikovanju izbirne ocene tveganj ter spremljanju pomembnih tveganj, ki jih banka prevzema v okviru svojega poslovanja;
(b) omogoča zagotavljanje ustreznega notranjega kapitala v razmerju do profila tveganosti banke;
(c) je obvezno vključen v sistem upravljanja.

V naslednjem koraku mora banka izdelati ustrezne metodologije ocenjevanja tveganj za namen izdelave mer oziroma ocen posameznih tveganj. Glede na kreditno tveganje morajo ustrezne metodologije vključevati (Sklep o upravljanju s tveganji (2006), 31. člen):

(a) uporabo pristopov za izračun kapitalskih zahtev v skladu s:
    ~ Sklepom o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem pristopu za banke in hranilnice (2006);
    ~ Sklepom o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po pristopu IRB za banke in hranilnice (2006);
(b) dokumentiranje notranje metodologije banke;
(c) druge ustrezne metodologije ocenjevanja tveganj.

Upravljanje s tveganji je najpomembnejša funkcija v procesu poslovanja banke in pripravi njene strategije za uspešno in likvidno prihodnost. Za prihodnost je prav tako odločilnega pomena sedanja skrbnost in prizadevanje banke za dobro kvaliteto kreditov. Problemi kreditne kvalitete lahko v najhujšem primeru pripeljejo banko v stanje nesolventnosti ali značilno vplivajo na konstantno izgubo kapitala in dobička, ki posledično slabo vplivajo na pričakovano rast ter znižujejo konkurenčnost banke v domačem in mednarodnem okolju. Dahiya, Saunders in Srinivasan (2003, str. 375–401) ugotavljajo, da ni samo knjižna vrednost kapitala banke odvisna od kreditne kvalitete portfelja, ampak da kreditna kvaliteta vpliva tudi na donos delnic. In sicer že napoved bankrota ali neplačila posojilojemalcev značilno zniža donos delnic banke. Dandanes banke uporabljajo, npr. za kreditno zavarovanje, zunajbilančе

[60] Tveganje skladnosti je tveganje nastanka izgube zaradi zakonskih sankcij in ukrepov nadzornih organov, ki jih lahko banka utrpi iz naslova namernega ali nenamernega neskladja z veljavno zakonodajo, standardi in kodeksi ter notranjimi akti.

postavke, kar pomeni dodatna kreditna tveganja, ki vplivajo tako na banke kot tudi na nadzornike. Zato so v tem trenutku analize kreditnega tveganja pomembne za vse finančne transakcije med banko in njenimi klienti (Saunders & Cornett, 2006, str. 289–290). Posledice slabe kvalitete naložb se nanašajo na problem nelikvidnosti ter na problem nesolventnosti[61], ki sta lahko usodna za finančne posrednike.

2.1.2.5 ZAVAROVANJE KREDITNEGA TVEGANJA

Vrsta zavarovanja, ki ga bo banka zahtevala od komitenta, ko bo ta želel najeti kredit, je odvisna od številnih dejavnikov, kot so na primer:

(a) bančna kreditna politika in strategija,
(b) kreditna sposobnost kandidata,
(c) namen in ročnost kredita,
(d) pretekli odnosi kandidata do banke,
(e) kakovost zavarovanja,
(f) stroški, povezani z zavarovanjem in drugo.

Značilni instrumenti zavarovanja kreditnega tveganja so izvedeni finančni instrumenti, bančna garancija in zavarovalna pogodba. Z izvedenimi finančnimi instrumenti lahko podjetja zavarujejo izpostavljenost tako, da del tveganja prenesejo na ostale tržne udeležence. Z izdajo bančne garancije se garant (banka) pisno zaveže, da bo v primeru, da naročnik garancije ne izpolni svojih pogodbenih obveznosti, upravičencu garancije plačala zahtevani znesek, določen v garanciji. Kreditno tveganje se v celoti prenese na garanta. Bančna garancija se uporablja zlasti pri mednarodnih poslih. Pri zavarovalni pogodbi banka sklene z zavarovalnico zavarovalno polico, plača zavarovalno premijo in s tem prenese kreditno tveganje na zavarovalnico. Ta način zavarovanja je razširjen pri kreditiranju prebivalstva.

Inovacije na področju upravljanja s kreditnim tveganjem so povzročile razvoj novih tehnik za zmanjševanje kreditnega tveganja, imenovanih CRM tehnike (angl. *Credit risk mitigation techniques*). Gre za načine zmanjšanja kreditnega tveganja z uporabo različnih zavarovanj. Basel II deli CRM tehnike na (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 31- 51):

(a) zavarovanje z zastavo (angl. *Collateral*),
(b) bilančno pobotanje (angl. *On-balance sheet netting*),
(c) garancije (angl. *Guarantees*) in izvedeni finančni instrumenti ali kreditni derivati (angl. *Credit derivatives*),
(d) neujemanje zapadlosti (angl. *Maturity mismatch*).

[61] Problem nesolventnosti se nanaša na sposobnost poravnanja vseh obveznosti. V primeru nesolventnosti je aktiva banke manjša od obveznosti, kar pomeni, da banka ni sposobna poravnati vseh svojih obveznosti v primeru likvidacije. Problem nelikvidnosti pa pomeni nesposobnost banke, da v vsakem trenutku ne poravna zapadle obveznosti.

2.1.3 MODELI OCENJEVANJA KREDITNEGA TVEGANJA

Za dovršeno oceno o kreditni izpostavljenosti neplačila dolžnika je ključnega pomena nabor kvalitetnih informacij o posojilojemalcu. Te informacije so pomemben input v vsak model za ocenjevanje kreditnega tveganja. Glede na dolžnika se razlikuje način pridobivanja razpoložljivih informacij in merjenje kreditnega tveganja. Za manjša posojila lahko banka samostojno zbira informacije o dolžniku ali jih kupi od priznanih ECAI. Pri večjih dolžnikih so informacije, kot revidirani računovodski izkazi, poročila analitikov in cene delnic, bolj razpoložljive, zlasti za javne delniške družbe ter so stroški zbiranja informacij praviloma manjši. Razvoj tehnologije in nove metode zbiranja informacij zagotavljajo cenejše ocenjevanje kreditnega tveganja tudi za SME[62] (Saunders & Cornett, 2006, str. 303).

V osnovi sta opredeljeni dve skupini modelov za ocenjevanje neplačila, ki se lahko kombinirata:

(a) kvalitativni modeli,
(b) kvantitativni modeli.

Za kriterij ratinga so pomembni oboji – kvalitativni in kvantitativni faktorji[63]. Pri kvalitativnih modelih gre za zbir informacij, ki omogoča presojo o kreditni boniteti. Navadno se ti modeli uporabljajo za kandidate, katerih vse potrebne informacije niso javno dostopne. Zato mora banka zbrati vse dostopne podatke ali kupiti te podatke od zunanjih virov, na primer od ECAI. Te informacije omogočajo upravljavcu presoditi o verjetnosti neplačila kandidata ter oceniti posojilo ali dolg. Na končno odločitev o posojilu vplivajo naslednji faktorji[64] (Saunders & Cornett, 2006, App. 11 C):

(a) Značilnosti posojilojemalca:
   ~ ugled dolžnika (zgodovina upniško-dolžniških razmerij),
   ~ finančni vzvod (struktura kapitala, tj. razmerje med dolgom in lastniškim kapitalom),
   ~ variabilnost prihodkov ter zavarovanja oziroma zastavljeno premoženje;
(b) Značilnosti trga:
   ~ gospodarski cikel[65],
   ~ stopnja obrestne mere[66].

Kvantitativni modeli ali modeli kreditnega točkovanja (angl. *Credit scoring models*) poskušajo kvantificirati dejavnike, ki vplivajo na kreditno boniteto. Banka se osredotoči na

[62] Kreditne analize in temeljni koeficienti določanja kreditnega tveganja so povzeti v Prilogi 6.
[63] Kvalitativni in kvantitativni faktorji so opisani v Prilogi 7.
[64] Našteti so le nekateri faktorji. Znana je identifikacija petih C-jev (angl. *Five C's*), ki bi jih moral vključevati vsak kvalitativni model. To so: karakter (želja po plačilu), zmogljivost (denarni tok), kapital (premoženje), zavarovanje (zastavljeno premoženje), pogoji (ekonomski pogoji). Več o tem v Prilogi 6.
[65] Banke so bolj nagnjene k večjemu racioniranju posojil v času recesije.
[66] Na splošno so večje obrestne mere povezane z višjim kreditnim tveganjem.

ocenjevanje verjetnosti neplačila, PD, ter na razvrščanje dolžnikov v skupine glede na verjetnost neplačila. Kvantitativni modeli omogočajo (Saunders & Cornett, 2006, App. 11 C):

(a) opredelitev posameznih dejavnikov kreditnega tveganja,
(b) relativno primerjanje teh dejavnikov,
(c) boljše ovrednotenje kreditnega tveganja v obliki premije za tveganje,
(d) zaznavanje kandidatov z visokim tveganjem,
(e) več možnosti za izračun potrebnih rezerv.

Sistem kreditnega točkovanja temelji na preteklih uspešnih in neuspešnih vračilih posojil ter opredeljuje odobritve novih posojil, jih kategorizira glede na stopnjo tveganja neplačila. Predpostavlja, da se bodo novi dolžniki obnašali kot dolžniki v preteklosti. Kot ugotavljata Brigham in Daves (2004, str. 35-36) pretekli podatki niso najbolj racionalna ocena prihodnjega tveganja.

Ne glede na zgornjo ugotovitev so ratingi pomembni za podjetja in tudi za investitorje. Izpostavljam dva ključna razloga: rating podjetja je indikator njegovega tveganja neplačila, tako ima rating direkten vpliv na ocenjevanje stopnje donosa in stroške dolga; več nakupov je opravljenih s strani institucionalnih in ne individualnih investitorjev, ki so omejeni na nakupe vrednostnih papirjev z nizkim tveganjem neplačila[67] (angl. *Investment-grade securities*), ki imajo manjše donose (Brigham & Daves, 2004, str. 138-139).

Saunders in Cornett (2006, str. 311-327) opisujeta novejše modele za ocenjevanje kreditnega tveganja. Mednje sodijo modeli, ki ocenjujejo kreditno tveganje iz časovne strukture obrestnih mer (angl. *Term Structure Derivation of Credit Risk*); modeli, ki ocenjujejo kreditno tveganje na osnovi stopnje mortalitete terjatev (angl. *Mortality rate Derivation of credit risk*); RAROC modeli (angl. *RAROC models – risk adjusted return on capital*) ter opcijski modeli kreditnega tveganja (angl. *Options models of default risk*).

Zgoraj našteti modeli se uporabljajo za individualna tveganja posameznega posojila. Za portfelje je značilno, da lahko upravljavec diverzificira tveganje portfelja (angl. *Portfolio diversification*) s širšim naborom posojil. Pri posameznem posojilu se tveganje navezuje na izdajatelja, medtem ko tveganost portfelja vpliva na celotno izpostavljenost kreditnemu tveganju banke[68]. Osnovna ideja teh modelov je, da so v portfelju zbrana tista posojila, ki maksimizirajo obresti za dan obseg tveganja oziroma da minimizirajo stopnjo tveganja portfelja za dane obresti (Saunders & Cornett, 2006, str. 344).

V nadaljevanju se osredotočim na modele za ocenjevanja kreditnega tveganja glede na Basel II, od katerih se morajo banke odločiti in obvestiti nadzornika za pristop, ki ga bodo uporabile

[67] Sem spadajo ratingi z visoko ali srednjo kreditno kvaliteto. Po S&P so to ratingi z ocenami AAA, AA, A, BBB.
[68] Učinek diverzifikacije zmanjšuje specifično kreditno tveganje, tveganje posameznega podjetja, in ne vpliva na sistematično tveganje, tveganje celotnega gospodarstva.

za izračun kapitalskih zahtev za kreditno tveganje. V splošnem lahko banke izberejo med (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 6):

(a) standardiziranim pristopom, podprtim s strani ECAI;
(b) lastnim pristopom na podlagi notranjih sistemov (v nadaljevanju IRB pristop) za kreditna tveganja:
    ~ osnovni (angl. *Foundation*),
    ~ napredni (angl. *Advanced*).

V nekaterih primerih lahko banke izberejo za uporabo standardizirani pristop le za nekatere portofolie in IRB pristop za druge.

V nadaljevanju opisujem oba modela s poudarkom na standardiziranem pristopu, ki velja za bolj dosegljivega in enostavnejšega v smislu uporabe s strani bank.

2.1.3.1 STANDARDIZIRANI PRISTOP

Standardizirani pristop (angl. *Standardized Approach*) ocenjuje kreditno tveganje podprto s kreditnimi ocenami priznanih ECAI. V novem sporazumu Basel II je standardizirani pristop bolj občutljiv na tveganja. Uteži tveganja so veliko bolj prilagojene na kapitalske zahteve in diferencirane glede na kreditno tveganje posojilojemalca tudi znotraj posameznih izpostavljenosti. V Baslu II so uteži tveganja določene glede na reference in ratinge priznanih ECAI. Zaradi naštetih razlogov mora standardizirani pristop v Baslu II dati take kapitalske koeficiente, ki izražajo dejanska ekonomska tveganja, s katerimi se soočajo banke (Saunders & Cornett, 2006, str. 584).

2.1.3.1.1 ZUNANJA BONITETNA INSTITUCIJA

Tradicija dejavnosti ocenjevanja sega v začetek 19. stoletja. Bonitetna agencija *Standard&Poor's*, *S&P's*, se ponaša že več kot s stoletno zgodovino. Agencija *Moody's* je prva začela uporabljati še danes aktualne skale ocen z letom 1909. Dolga zgodovina zaznamuje tudi agencijo *Fitch*, ki je bila ustanovljena leta 1913. To so tudi tri največje zunanje bonitetne institucije (angl. *External Credit Assessment Institutions*, v nadaljevanju ECAI) danes.

Kreditni ratingi za nadzorovanje so bili v Evropi prvič uporabljeni v letu 1999. Kvaliteta zunanjih kreditnih ocen, proizvedenih s strani ECAI, je bila in je še vedno skrb nacionalnih nadzornikov. Zato so bili izdani kriteriji ustreznosti, ki naj bi zagotavljali primernosti ECAI in kvaliteto zunanjih ratingov. ECAI, banke in nadzorni organ sestavljajo mrežo. Sprva ECAI pripravi in opiše vse faze izdelovanja rating metodologije za ocenjevanje kreditnih ratingov, kot to določa Basel II. Nato nadzorni organ preveri, ali kreditni ratingi sovpadajo s predpisanimi pravili. Šele potem lahko banke uporabijo te ratinge za izračunavanje

zahtevanega kapitala, ki je prilagojen tveganju. Na ramenih nacionalnega nadzornika je odgovornost za priznavanje ECAI. Postopek za priznavanje mora biti izpeljan in zbran v skupku dokumentov, ki dokazujejo, da bodoči ECAI izpolnjuje vseh šest kriterijev ustreznosti (angl. *Eligibility criteria*)[69], določenih v Baselu II (International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, str. 27-28); to so:

(a) neodvisnost (angl. *Independence*) – pomeni, da ECAI in njen proces ocenjevanja ne sme biti pod nobenim vplivom politike, gospodarstva ali drugih pritiskov. Pod nadzorom morajo biti:
   - ~ lastništvo in organizacijska struktura
   - ~ finančni viri
   - ~ zaposleni in njihove izkušnje
   - ~ nadzorni svet
   - ~ mednarodni dostop in transparentnost (angl. *International access and transparency*) – prvo pomeni, da morajo biti ratingi ECAI dosegljivi domačim in tujim institucijam pod enakimi pogoji. Transparentnost pomeni, da je metodologija, ki jo uporablja ECAI, javno dostopna;

(b) objektivnost (angl. *Objectivity*) – pomeni, da mora biti metodologija dosledna, sistematična in neprekinjeno preverjena ter mora biti vzpostavljena in testirana na dovolj velikem portfelju preteklih informacij, minimalno eno leto;

(c) razkritja (angl. *Disclosure*) – ECAI je zadolžena razkriti uporabljeno metodologijo, pomen posameznega ratinga, definicijo neplačila, tranzicijsko matriko in drugo;

(d) viri (angl. *Resources*) – pomeni, da mora ECAI imeti učinkovite in optimalne finančne in tudi človeške vire, ki so sposobni proizvesti kreditne ocene visoke kvalitete;

(e) verodostojnost (angl. *Credibility*) – vsi zgoraj našteti kriteriji so nujni pogoji za verodostojnost. Neodvisni organi se morajo brezskrbno zanesti na verodostojnost ocen ECAI, hkrati mora ECAI zaščititi zaupne podatke pred izkoriščanjem.

Kriteriji ustreznosti so definirani jedrnato in natančno. Opredeljeni so na način, ki usmerja pravilno delovanje ECAI, hkrati dopušča nacionalnim nadzornikom prostor za fleksibilnost glede na domače razmere.

V procesu priznavanja ECAI upošteva celotno verzijo IOSCO-vega Kodeksa osnovnih načel ravnanja za bonitetne agencije (angl. *Code of Conduct Fundamental for Credit Rating Agencies*, v nadaljevanju Kodeks IOSCO), ki ga prevede v svoj lastni notranji kodeks ravnanja. Njen cilj je dokazati, da so investitorji zaščiteni ter da trg deluje pošteno, učinkovito in transparentno. Tako kot Basel II je tudi IOSCO-v dokument sestavljen za različne države in dopušča prilagajanja.

[69] Kriteriji ustreznosti po slovenski zakonodaji so opredeljeni malo drugače, in sicer: objektivnost, neodvisnost, neprekinjeno preverjanje in preglednosti metodologije ter verodostojnost in preglednost bonitetnih ocen. Kriteriji primernosti so natančneje opisani v Prilogi 8.

Potem je odvisno od nadzornika, ali sprejme kandidata za ECAI kot ustreznega ali ne. Proces priznavanja mora biti javen, prav tako tudi končni seznam priznanih ECAI, ki naj bi bil objavljen na internetni strani nadzornika. Banka izbere eno ali več ECAI, katerih ocene bo uporabila. ECAI se lahko uveljavlja na treh pomembnejših tržnih segmentih, kot so javne finance, poslovni subjekti (korporacije in finančna podjetja) in strukturirane finance (listninjenje).

Obstaja tudi možnost, da se ECAI specializira v podkategorije zgoraj omenjenih segmentov, kot na primer v SME ali v podjetja določenega sektorja. Tako banka uporablja ratinge različnih ECAI, odvisno od tega, za katero področje je ECAI specializiran. Odločitev je odvisna tudi od portofolja banke. Kakorkoli, banka mora vzpostaviti stabilno zvezo z izbranimi ECAI. Banka je dolžna obvestiti nadzornika o imenih izbranih ECAI ter o morebitnih zamenjavah in tudi o vrstah izpostavljenosti, za katere je uporabljen posamezen ECAI. Glavni namen je preprečitev *»cherry-picking-a«*[70] med ocenami, ki so narejene s strani različnih ECAI.

V naslednjem koraku banka obvesti ECAI o svojih strankah. Informacije, ki jih banka da ECAI, so lahko le javne in zgolj za identifikacijo stranke, ali banka pripravi celotno dokumentacijo stranke, na podlagi katere lahko ECAI naredi rating. Te informacije so seveda zelo zaupne narave, kar predstavlja problem glede merila zaupanja. Ali IOSCO-va koda zagotavlja banki, da bo vse v redu?

Ključnega pomena za kvalitetno delo agencij je presoja trga o zanesljivosti različnih mnenj in zaupanje, ki temelji na podlagi preteklih rezultatov.

2.1.3.1.2 POOBLAŠČENE IN NEPOOBLAŠČENE BONITETNE OCENE

Pooblaščene bonitetne ocene (angl. *Solicited ratings*) so bonitetne ocene, ki so izdelane na zahtevo ocenjevanega subjekta (Sklep o priznavanju zunanjih bonitetnih institucij (2006), 2. člen). Nepooblaščene bonitetne ocene (angl. *Unsolicited ratings*) so narejene na podlagi javnih informacij o podjetju, prostovoljno, brez naročila in brez plačila. Velja pa, da so pooblaščene ocene narejene po naročilu in so plačljive. ECAI lahko kupi dodatne informacije od državnih institucij, vendar je postopek drag in vse gre na račun banke, zato ker ona potrebuje ratinge.

Basel II opredeljuje osnovno pravilo o uporabi bonitetnih ocen, in sicer da bi morale banke uporabljati pooblaščene ratinge priznanih ECAI. Nacionalni nadzorniki naj dovolijo bankam uporabo nepooblaščenih ratingov v enakih pogojih kot pooblaščene[71]. Seveda pod pogojem, da so dobre kvalitete in izdani ratingi verodostojni.

[70] Več o *»cherry-pocking-u«*v sprotni opombi 49 na strani 26.
[71] International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 2006, 108. člen.

V razmislek naj izpostavim poimenovanje bonitetnih ocen. Nepooblaščeni ratingi so kljub nenaklonjenemu prizvoku zelo pomembni za osveščanje javnosti zaradi lažjega dostopa do analiz in tudi za boljšo konkurenčnost finančnega trga in njegovega razvoja.

2.1.3.2 PRISTOP NA PODLAGI NOTRANJIH MODELOV

Če so v portfelju banke posojilojemalci brez ratinga ECAI ali da ima banka zadostno število notranjih ocen kreditnega tveganja posojil, lahko (z odobritvijo nadzornega organa) prevzame enega od pristopov na podlagi notranjih modelov (v nadaljevanju IRB pristopi). Banka lahko izbira med osnovnim in naprednim IRB pristopom. Vsi rezultati individualnih kapitalskih zahtev, pridobljeni z IRB pristopom, temeljijo na petih spremenljivkah (Saunders & Cornett, 2006, str. 613): *PD*, *LGD*, *R*, *EAD* in *M*[72].

Po osnovnem IRB pristopu banka ocenjuje enoletno *PD*[73] glede na razred, v katerem je posojilojemalec; pri tem upošteva tudi ostale komponente tveganja. Z odobritvijo nadzornika, lahko banka uporablja napredni IRB pristop, v katerem uporabi notranje ocene treh bistvenih komponent tveganja: *LGD*, *EAD* in *M*. Za oba modela je *R* določena s strani nadzornika (Saunders & Cornett, 2006, str. 613).

Prav tako je obema pristopoma skupno to, da banka ocenjuje in primerja t. i. benchmark uteži tveganja (angl. *Benchmark Risk Weights,* v nadaljevanju *BRW*) za posamezna posojila. *BRW* je po osnovnem IRB pristopu enak (Saunders & Cornett, 2006, str. 613)[74]:

$$BRW = 12{,}5 \times LGD \times M \times N\left[(1-R)^{-0{,}5} \times G(PD) + \left(\frac{R}{1-R} \right)^{0{,}5} \times G(0{,}999) \right] \tag{17}$$

$$M = 1 + 0{,}047 \times \left(\frac{1-PD}{PD^{0{,}44}} \right) \tag{18}$$

$$R = 0{,}10 \times \left(\frac{1-e^{-50\,PD}}{1-e^{-50}} \right) + 0{,}20 \times \left(\frac{1-\left(1-e^{-50\,PD}\right)}{1-e^{-50}} \right) \tag{19}$$

[72] Pet spremenljivk sem razložila v poglavju o Izračunu kapitalskih zahtev za kreditno tveganje na straneh 22–29.

[73] *PD* se izračunava na podlagi preteklih izkušenj posameznega posojila.

[74] *N(x)* je kumulativna porazdelitvena funkcija za standardizirano normalno kumulativno porazdelitev (verjetnost, da je normalno porazdeljena spremenljivka z mediano nič in varianco ena manjša ali enaka *x*). *G(z)* pa je inverzna kumulativna distribucijska funkcija standardne normalne spremenljivke (*x* mora zavzemati tako vrednost, da je *N(x) = z*). Oznaka *e* je eksponentna funkcija.

Utež tveganja je enaka:

$$RW = \left(\frac{LGD}{50} \right) \times BRW \tag{20}$$

Na tak način pridejo banke do uteži tveganja po osnovnem IRB principu.

Slovenska zakonodaja opredeljuje delitev na kategorije izpostavljenosti za ocenjevanje kreditnega tveganja po pristopu na podlagi notranjih sistemov (Sklep o pristopu IRB (2006), 17. člen):

(a) do enot centralne ravni držav in centralnih bank,
(b) do institucij,
(c) do podjetij,
(d) iz naslova bančništva na drobno,
(e) iz naslova lastniških instrumentov,
(f) pozicije v listinjenju,
(g) druga sredstva iz naslova nekreditnih obveznosti.

2.2 BASEL II V REALNOSTI

V tem delu želim prikazati predvsem povezave med tremi ključnimi subjekti v bančnem sektorju, ki jih povezuje Basel II. Odnosi med nadzornim organom, zunanjimi rating institucijami in bankami, ki delujejo v okviru baselskih kapitalskih standardov, so ključnega pomena.

Odnos med nadzornim organom in kreditno rating agencijo oziroma zunanjo bonitetno institucijo (v nadaljevanju ECAI) je pomemben pri procesu priznavanja ustrezne ECAI. Bodoča ECAI mora pripraviti celotno dokumentacijo, ki je v skladu s pravili; ta so postavljena s strani nadzornega organa. Na podlagi priložene dokumentacije, ki pogojuje vseh šest kriterijev ustreznosti in vključujejo Kodeks IOSCO, nadzornik oceni, ali je ECAI priznana ali ne. Proces se mora izvesti javno, prav tako končni seznam priznanih ECAI, ki je objavljen na spletnih straneh nacionalnega nadzornika.

Istočasno se morajo banke odločiti, kateri pristop bodo sprejele. Odločajo se lahko med standardiziranim pristopom in pristopoma, ki temeljta na podlagi notranjih modelov. Če se banka odloči za standardizirani pristop, izbere eno ali več priznanih ECAI, ki izdelujejo ali pooblaščene ali nepooblaščene ocene; te uporabi banka za ocenjevanje svojih posojil in naložb. Razlog za večje število ECAI je v njihovi specializaciji za različne tržne segmente. Za katere ECAI se banka odloči, je odvisno tudi od portfelja banke. Izbira mora biti utemeljena ter odnos med banko in ECAI trden in stabilen. Banka mora o izbiri ECAI in morebitnih spremembah obveščati nadzornika trga. Še več, nadzorniku mora zaupati tudi, katere ECAI

ocenjuje določen tip izpostavljenosti. Točno določena ECAI za določeno izpostavljenost in tega banka ne sme spremeniti brez obvestila in odobritve nadzornega organa.
V naslednjem koraku mora banka posredovati informacije o svojih strankah ECAI. Lahko so to le finančni izkazi ali skupek celotnih informacij o posameznem posojilojemalcu. ECAI mora pridobiti največ informacij ali od banke ali jih kupi od državnega organa, ki je odgovoren za skrbništvo ustreznih informacij. Če se izdeluje nepooblaščene ocene, so to le javne informacije.

V realnem svetu sta bistvenega pomena odnos in komunikacija med vsemi tremi subjekti, pri čemer se upošteva nacionalna zakonodaja, gospodarsko okolje ter finančna stabilnost. Zaradi nenehnih izboljšav pri ocenjevanju kreditnega tveganja je potrebno vzajemno učenje med vsemi subjekti, ki nastopajo na bančnem trgu.

2.3 BASEL II V SLOVENSKEM BANČNEM SISTEMU

Odnosi in pravila, ki jih opisujem v prejšnji točki, ne smejo odstopati za Slovenijo. Banka Slovenije je prilagodila nova kapitalska pravila slovenskemu bančnemu sistemu, kot to dopušča Basel II. Pri tem je upoštevala tudi evropske smernice. Slovenska zakonodaja je pripravljena za implementacijo Basla II. Sprašujem se, ali je trg pripravljen na Basel II?

Najprej se osredotočam na dosežke, ki jih je prinesla uvedba pravil Basla II. Sledenje razvijajočemu globalnemu bančnemu trgu in delovanje v skladu s pravili, ki so strukturirana tudi za v primerjavi s Slovenijo razvitejše in naprednejše države, je dobro. Implementacija novih pravil v slovenskih bankah je povzročila prestrukturiranje organizacijskih funkcij, zato je v tem času aktualna reorganizacija strukture znotraj posamezne banke. Poleg tega implementacija Basla II pomeni veliko prilagajanj pri prevzemanju novih sistemov, orodij, metodologij, procesov, načinov zbiranja podatkov in metod za ocenjevanje tveganj, ki so rezultat strategije posamezne banke. Izboljšave glede organizacijske strukture prinaša boljši in hitrejši pretok informacij ter bolj intenzivno sodelovanje med različnimi oddelki v banki, ki so povezani z upravljanjem kreditnega tveganja. Kljub velikim stroškom in ogromno vloženega časa je to prava investicija, s katero banka doseže višjo stopnjo razvoja, boljše obvladovanje in upravljanje tveganja ter večje zaupanje. Trenutno trg sprejema nova pravila in učinki še niso vidni. Pričakujem, da bo preskok dosežen v nekaj letih. Učinki Basla II se kažejo postopoma.

V slovenskem bančnem prostoru obstajajo omejitve, ki so posledica nadzorovanja sistema v preteklosti. Še enkrat se vprašam, ali je trg pripravljen na Basel II? Ali je možno upoštevati in se nanašati na novo slovensko zakonodajo kljub starim temeljem, ki se niso spremenili? Je nadzornik, Banka Slovenije, odprla trg za konkurenčno delovanje? V Sloveniji zbira finančne podatke za celotno gospodarstvo Agencija republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES), ki je državna organizacija in edina ustanova, ki razpolaga s

finančnimi podatki delujočih podjetij v Sloveniji. Baza podatkov letnih bilanc podjetij je nujen element za kakovostne finančne analize. Za izdelovanje pooblaščenih ali nepooblaščenih ocen je to ključen input, ki ga mora imeti ocenjevalec, če želi vstopiti in delovati na bančnem trgu. Pri pridobivanju teh informacij, predvsem zaradi omenjenih razlogov, nastopi konflikt interesov. Banka Slovenije ima razdvojeno vlogo. Na eni strani opravlja nalogo nadzornika, ki mora po Baslu II zagotavljati transparentno delovanje na bančnem trgu in omogočati konkurenco ter vstop primernim ocenjevalcem. Na drugi strani je lastnica AJPES-a, ki ima popoln nadzor nad finančnimi podatki. Konflikt interesov nastane, ko bi želele potencialne in primerne rating agencije nastopiti na slovenskem trgu. Ali je v interesu Banke Slovenije, da ga razreši?

3 REGULACIJA KREDITNEGA TVEGANJA V SLOVENSKIH BANKAH IN UPRAVLJANJE KREDITNEGA TVEGANJA NA PRIMERU UNICREDIT BANKA SLOVENIJA d. d.

3.1 BANKA SLOVENIJE – NADZOROVANJE KREDITNEGA TVEGANJA

Banka Slovenije (v nadaljevanju BSI) je z vstopom Slovenije v Evropsko skupnost (v nadaljevanju ES) in uveljavitve pravnega reda ES ter s prevzemom evropske valute postala del nadzorniške mreže in je zato primorana prilagajati in usklajevati pravno zakonodajo glede na svetovne in evropske smernice. BSI je spremenila metodologijo izvajanja bonitetnega bančnega nadzora, t. i. metodologijo Procesa ocenjevanja tveganj (v nadaljevanju metodologija POT), ter jo javno objavila v dokumentu Proces ocenjevanja tveganj (Proces ocenjevanja tveganj, 2007). Objava definicij, pravil in orodij, ki jih uporablja nadzornik, je namreč pravilna pot k boljšemu razumevanju vloge nadzora in uporabljenih metodologij ter hkrati predstavlja izhodišče za interakcijo med notranjo oceno kapitalske ustreznosti ter nadzorniškim pregledovanjem in vrednotenjem (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 6).

V sklopu drugega stebra Basla II nadzoruje banke s spremljanjem njihove notranje ocene kapitalske ustreznosti in strategije ter je dolžna zagotavljati skladnost poslovanja z regulatorno kapitalsko ustreznostjo. BSI pričakuje, da bo banka poslovala nad minimalno kapitalsko ustreznostjo ter je dolžna pravočasno ukrepati, da prepreči znižanje kapitala pod minimalno ravnjo (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 6). BSI izvaja nadzor in ocenjuje poslovanje bank in njihovo kapitalsko ustreznost na podlagi metodologije, ki ločeno obravnava posamezna tveganja, katerim so banke izpostavljene. S tem določi njihov skupni profil tveganja[75], v katerem je vključena ocena kontrolnega okolja[76] in podrobna finančna analiza[77] posamezne banke, ki zagotavlja vpogled v finančno moč bank.

[75] Profil tveganja banke predstavlja skupni rezultat vsega védenja o banki z vidika metodologije POT. Nadzorniku pomaga pri opredelitvi vsebine pregleda posamezne banke, boljši komunikaciji z banko, časovnem planiranju pregledov in ocenjevanju bank (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 13).

Eno od najpomembnejših orodij za objektivno določanje obsega, globine, vrste in pogostosti pregledov, ki jih opravlja BSI v bankah, je matrika tveganj[78]. Banke morajo BSI poročati o svojih tveganjih in kontrolnem okolju, kar predstavlja osnovo za oceno tveganosti banke. Skupna ocena[79] je sestavljena iz posameznih ocen za določeno področje tveganja in kontrolnega okolja, kateri so dodeljene uteži glede na profil tveganja.

BSI opredeljuje več področij tveganja[80]. Izpostavljam področje kreditnega tveganja. V metodologiji POT so opisani naslednji elementi, ki vplivajo na skupno oceno s področja tveganj (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 24-25):

(a) kultura prevzemanja kreditnega tveganja – iskanje optimalnega razmerja med odnosom in tveganjem finančnih sredstev ter način prevzemanja tveganj (konzervativnost, skrbnost, agresivnost, inovativnost);
(b) ključni produkti in trgi – sorazmernost med raznovrstnostjo produktov in strank, s katerimi deluje banka, s kompleksnostjo obvladovanja kreditnega tveganja;
(c) zančilnosti portfelja – verjetnost poslabšanja kvalitete portfelja in uspešnost izterjave neplačil;
(d) koncentracija portfelja – prekomerna koncentracija povzroča občutljivost banke na neugodne spremembe na skoncentriranih področjih, zato je potrebno skrbno in previdno upravljanje kreditnega portfelja;
(e) trendi – ocena prihodnjih gibanj na osnovi preteklih pokazateljev, ki se odražajo v zgoraj naštetih elementih.

Z oceno kreditnega tveganja in ostalih tveganj BSI sestavi skupno oceno za določeno banko, na podlagi katere lahko nadzoruje banko, posamezno institucijo in tudi celotni bančni sistem.

3.2 UNICREDIT BANKA SLOVENIJA d. d. – UPRAVLJANJE KREDITNEGA TVEGANJA

UniCredit Banka Slovenija d. d. (v nadaljevanju UniCredit d. d.) se zaveda, da je upravljanje s tveganji v bančnem poslovanju bistvenega pomena in zato mu posvečajo tudi zelo veliko pozornosti. Banka pri upravljanju s tveganji upošteva kompleksna pravila skupine ter pravila in predpise Banke Slovenije ter drugih nadzornih ustanov. Poudarek daje upravljanju s kreditnim tveganjem. Vzpostavljene ima natančno določene postopke za stalno spremljanje skupne kreditne izpostavljenosti in tudi za posamezne komitente. Da bi zmanjšala in upravljala s kreditnim tveganjem, banka svojo izpostavljenost tudi zavaruje s različnimi kreditnimi zavarovanji.

---

[76] Področja notranjega okolja so: notranje kontrole, organizacija in upravljanje. Več v Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 12.
[77] Več o finančni analizi banke s strani nadzornika v Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 7-12.
[78] Matrika tveganj za ocenjevanje bank v Prilogi 9.
[79] Sestava skupne ocene v Prilogi 10.
[80] Poleg kreditnega tveganja se BSI osredotoča še na: tržno, obrestno, likvidnostno, operativno, strateško tveganje, tveganje ugleda, kapitalsko tveganje in tveganje dobičkonosnosti.

Poglavje začnem z opredelitvijo organizacijske strukture v UniCredit d. d. in ključno divizijo Upravljanje s kreditnim tveganjem, ki jo zaradi turbulentnega dogajanja in občutljivosti finančnih trgov postavljam na prvo mesto. Nadaljujem z opisom postopka implementacije in učinkov zaradi uvedbe novih kapitalskih pravil Basel II v UniCredit d. d. Na koncu izpostavim trenutni model in razvoj ocenjevanja kreditnega tveganja, v katerega UniCredit d. d. vlaga velike napore.

3.2.1 ORGANIZACIJSKA STRUKURA V UNICREDIT BANKE SLOVENIJA d .d.

Organizacijska struktura UniCredit d. d.[81] je primerna in vzpostavljena na podlagi obvladovanja tveganj za potrjevanje zaupanja v banko kot institucijo, ki se zaveda in premišljeno prevzema vsa tveganja, ki nastopijo pri poslovanju. V banki se neposredno soočata z obvladovanjem tveganj dve diviziji, katerih pristojnosti in naloge so organizacijsko razmejene od poslovnih enot vse do uprave (Letno poročilo 2007, 2008, str. 34):

(a) divizija za Upravljanje s tveganji se ukvarja z ocenjevanjem bonitet strank in je odgovorna za vrednotenje kreditnih zavarovanj in reševanje problematičnih naložb;
(b) divizija za Finance in tržno tveganje pokriva področja obvladovanja tržnega in operativnega tveganja ter izračunavanje ekonomskega kapitala ter ustreznega notranjega kapitala.

3.2.1.1 DIVIZIJA UPRAVLJANJE S TVEGANJI

Dogodki, kot je bila ameriška kreditna kriza v letu 2007, lahko močno razburkajo finančno javnost in povzročijo vsesplošno nezaupanje. Tega se v UniCredit d. d. dobro zavedajo, zato področje upravljanja s tveganji obravnavajo zelo pozorno z vsebinskega in tudi s kadrovskega vidika. V diviziji za Upravljanje s tveganji so oddelki (Letno poročilo 2007, 2008, str. 35):

(a) Bonitete
(b) Upravljanje s tveganji, ki je odgovoren za mesečno spremljanje celotnega portfelja[82]
(c) Pogodbe
(d) Administracija kreditov in poravnave
(e) Posebni primeri

V UniCredit d. d. spremljajo izpostavljenost vsakega posameznega komitenta oziroma skupine komitentov. Na osnovi internega modela za razvrščanje podjetij kreditna tveganja razporejajo v 28 razredov. Pri presojanju kreditne sposobnosti fizičnih oseb se osredotočijo na glavne dejavnike, ki vplivajo na njihovo kreditno sposobnost, kot so preverjanje prilivov, plač in drugih dejavnikov ter razpoložljivih podatkov.

[81] Več v Prilogi 11.
[82] Takšne analize so osnova za nadaljnje odločitve o splošni kreditni politiki banke.

Na podlagi ugotovitev in ocen o komitentih oblikujejo zahtevane in potrebne posebne slabitve za posamezna bančna tveganja na ravni posamezne stranke, tudi na ravni posameznega posla. Za zgodnje evidentiranje potencialnih slabih kreditov mesečno spremljajo gibanje ocen podjetij ter zamude pri poravnanju obveznosti strank do banke. Za izračun slabitev uporabljajo metodo diskontiranih bodočih denarnih tokov.

Upravljanje s tveganji je centralizirano za celoten podjetniški segment ter deloma decentralizirano za segment poslovanja s prebivalstvom. Nadzor kreditnega tveganja je centraliziran.

3.2.1.2 DIVIZIJA FINANCE IN TRŽNA TVEGANJA

Divizija za Finance in tržna tveganja je odgovorna za računovodstvo, kontroling, poročanje centralni banki, davke ter za upravljanje tržnih in operativnih tveganj. Cilj divizije je zagotavljati podporo deležnikom s pravočasnimi storitvami in z ustreznim poročanjem v procesu odločanja (Letno poročilo 2007, 2008, str. 35).

V letu 2007 je Unicredit d. d. posebno pozornost namenila področju upravljanja z operativnimi tveganji, ki so novost za celotno skupino. Napori so bili vloženi v osveščanje o operativnih tveganjih, uvedbo standardiziranega pristopa in priprave za uvajanje naprednega pristopa ter določanju strategij za ublažitev operativnih tveganj. V diviziji za Finance in tržna tveganja so naslednji oddelki (Letno poročilo 2007, 2008, str. 35):

(a) Računovodstvo
(b) Kontroling
(c) Centralno bančno poročanje in tržna tveganja

Oddelki med seboj sodelujejo. Obe omenjeni diviziji sta prav tako tesno povezani pri izvajanju vpeljave nove kapitalske ureditve, Basel II.

3.2.2 BASEL II V UNICREDIT BANKI SLOVENIJA D. D.

UniCredit d. d. ima vzpostavljen proces ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala, v katerem se osredotoča na ekonomski pogled usklajevanja ekonomskega kapitala, kapitalskih zahtev in prevzemanja tveganj v skladu z Baslom II. Ekonomski kapital računa za preteklo obdobje za vsake 3 mesece ter ga spremlja tudi znotraj letnega načrtovanja. Regulatorni kapital[83] za kreditno, tržno in operativno tveganje mora ustrezati kapitalski zahtevi, kot je opredeljena pod Baslom II, medtem ko bilančni kapital[84] predstavlja dejanski kapital banke. Vsake 3 mesece uprava banke poroča Banki Slovenije o kapitalski ustreznosti.

[83] Regulatorni kapital in stopnja kapitalske ustreznosti sta prikazana v Prilogi 12.
[84] Temeljni kapital, dodatni kapital 1 in dodatni kapital 2.

V letu 2007 je UniCredit d. d. številne aktivnosti usmerila v izpopolnjevanje baselskih zahtev, kot je preverjanje kakovosti zavarovanja. Pri merjenju kreditnega tveganja za pravne osebe banka izračunava boniteto, na podlagi katere se ugotovi tudi veljavnost neplačila obveznosti. Poleg določanja bonitete se ocenjuje tudi izpostavljenost in možnost povračila, ki temelji na predvidevanjih o razpoložljivih denarnih tokovih.

Sistem za ocenjevanje verjetnosti neplačila je razvila Skupina, vendar je prilagojen glede na lokalne karakteristike. Banka uporablja 10 glavnih razvrstitev bonitete[85] z dodatno delitvijo v podrazrede. Lestvica vključuje 28 različnih bonitetnih razredov ali skupin, ki se začnejo z boniteto 1 in končajo z boniteto 10.

3.2.3 MODEL OCENJEVANJA KREDITNEGA TVEGANJA V UNICREDIT BANKI SLOVENIJE D. D.

Trenutno banka uporablja za segment podjetij sistem individualne odobritve kakršnekoli izpostavljenosti, medtem ko je za segmenta poslovanja s prebivalstvom delno uporabljen sistem ocenjevanja po lestvici za določene bančne produkte.

Skladno z baselskimi pravili je UniCredit d. d. v letu 2007 oblikovala vse potrebne projektne funkcije izvajanja predvidenih aktivnosti za izpopolnjevanje kriterijev v skladu s pristopom IRB. Ustreznost in pravilnost metodologije je potrjena z analizami portfelja, ki kažejo na visoko kakovost in uravnoteženost portfelja. V letu 2007 je bilo v strukturi portfelja več kot 95 % izpostavljenosti v najvišjem kreditnem razredu »A«. K temu pripomore tudi odlična razpršenost portfelja med številne komitente in različne gospodarske dejavnosti (Letno poročilo 2007, 2008, str. 36).

Da bi zmanjšala kreditno tveganje, banka svojo izpostavljenost do strank tudi zavaruje. Banka je izdala smernice, ki določajo ustrezne vrste kreditnega zavarovanja. Na splošno lahko razdelimo vrste zavarovanj za posojila in druge izpostavljenosti kreditnim tveganjem. Dolgoročna posojila in druge izpostavljenosti kreditnim tveganjem so na splošno zavarovane. Kreditna zavarovanja v segmentu pravnih oseb se pregledujejo vsaj enkrat letno, kar omogoča banki vpogled v trenutno stanje in dejansko vrednost kreditnega zavarovanja (Letno poročilo 2007, 2008, str. 93).

Na ta način UniCredit d. d. upravlja s kreditnim tveganjem, da bi zagotavljala varno, želeno in pravično poslovanje v bodočnosti.

[85] Boniteta je definirana kot rezultat finančnih podatkov, kvalitativnih dejavnikov in opozorilnih signalov.

SKLEP

Nesporno je, da je v razburkanem finančnem dogajanju bistvenega pomena za vsak gospodarski sistem prav zagotavljanje finančne stabilnosti s strani mednarodnih organizacij, forumov, nacionalnih nadzornikov in tudi posameznih bank. Nadzorovanje posebne vrste naravnega monopola, kot je bančništvo, je neizbežno in v današnji družbi vse bolj in bolj pomembno. Odnosi med ključnimi akterji na finančnem trgu morajo zato biti korektni in transparentni. K temu morajo težiti tako mednarodni forumi, kot so BCBS in IOSCO ter na evropski ravni CEBS in CESR, nacionalni nadzorniki, Banka Slovenije in ATVP, kot tudi banke. Sodelovanje in povezave med njimi napovedujejo prihodnje delovanje bančnega sektorja ter skupaj postavljajta bančno strategijo. Banka Slovenije dobro sodeluje z evropskimi organizacijami, sledi globalnim trendom in pravila implicira v slovensko zakonodajo.

Vprašanje je, kako uspešno Banka Slovenije nadzoruje in postavlja pravila in omejitve za delovanje na finančnih trgih. Ugotavljam, da je na tem mestu potrebno bolje zastaviti zakonodajo, ki jo bo moč izpolnjevati v realnosti. Predpogoj je omogočiti transparentno delovanje na bančnem trgu, za kar je odgovoren nacionalni nadzornik. Banka Slovenije usklajuje svoja znanja z izkušnjami bank, ki poslujejo v Sloveniji. Cilj Banke Slovenije mora biti zagotavljanje trga, ki bo dopuščal delovanje zunanjim ocenjevalcem kreditnega tveganja in tudi možnost ocenjevanja kreditnega tveganja na podlagi notranjih pristopov. Za učinkovit finančni trg je pomembno dobro sodelovanje med bankami in nadzorniki ter vmesnimi posredniki, zunanjimi ocenjevalci kreditnega tveganja. Posledično mora biti zagotovljeno uravnano nadzorovanje nad finančnimi transakcijami, zagotavljanje finančne stabilnosti in prevzemanje odgovornosti za tveganja.

Novi kapitalski standard, Basel II, je usmerjen v bolj varno in zaupanja vredno poslovanje bank. Basel II je revolucionaren v svoji viziji in namenu. Predstavi nam nov pogled na ustreznost kapitala v finančnih institucijah in uvaja koncept fleksibilnosti pravil, ki daje inspiracijo nadzornim organom za implementacijo Basla II v svojo nacionalno zakonodajo. Kreditnemu tveganju daje Basel II poseben pomen in ga postavlja na prvo mesto. Največkrat uporabljen pristop za ocenjevanje kreditnega tveganja je standardizirani pristop. Za slednjega so specializirane zunanje bonitetne agencije (ECAI), ki bi morale delovati na vsakem bančnem trgu, tako kot to predpostavlja Basel II.

Banke morajo pri svojem poslovanju slediti Baslu II. Kreditno tveganje je v banki nekaj povsem naravnega. Dejstvo je, da se tveganju v finančnem svetu ni moč izogniti. Banka s finančnimi transakcijami sodeluje pri prenosu tveganja. Hkrati je njen obstoj utemeljen z zaupanjem strank, ki so z vlaganjem v banko, varčevanjem ali s kakršnimkoli sodelovanjem z banko pripravljene prevzeti nase določeno tveganje. Vlagatelji so tisti, ki zaupajo v finančni sistem. Zaupanje je zelo težko ponovno pridobiti, če je enkrat izgubljeno, zato morajo banke

preventivno ukrepati. Za zaščito pred izgubo zaupanja v banke je bistvenega pomena vloga oddelka za upravljanje s tveganji. Kvalitetno in pravilno finančno analiziranje, znanje s področja tveganj in sledenje spremembam ter inovacijam v finančnem sektorju morajo postati vsakodnevna obveznost banke. Poudarjam pomembnost kvalitetne in izpopolnjene finančne analize posameznih strank, skupine klientov in celotnega portfelja. To je edini način, da si banka ustvari želeno boniteto in hkrati zagotovi dobro poslovanje v prihodnosti ter zaupanje s strani vlagateljev. Zato ocenjujem, da je upravljanje s tveganji, posebej kreditnim tveganjem, ključna funkcija v banki.

Učinkovito upravljanje s kreditnim tveganjem pomeni minimizacijo le-tega. Banke morajo biti osredotočene na primernost kapitala, ki ga zagotavljajo s predpisanimi kapitalskimi zahtevami in regulatornim kapitalom. Kot predpisuje Basel II, kapitalski koeficient ne sme biti manjši od 8 %. Na primeru izpostavljenosti do podjetij lahko trdim, da je za dodeljevanje uteži tveganja ter s tem kreditne ocene ključna dolgoročna bonitetna ocena podjetja. Kako priti do najustreznejše ocene na podlagi pričakovanj o neplačilu? Za kriterij ratinga so pomembni kvalitativni in tudi kvantitativni faktorji, ki jih mora upravljavec s tveganji upoštevati ter tako oceniti verjetnost neplačila posojilojemalca.

Za UniCredit Banko Slovenija d. d. lahko trdim, da je bilo vloženega veliko napora za omenjene elemente v poslovanju banke; prizadevali so si za učinkovito upravljanje s tveganji. Korak k ustrezni in kvalitetni finančni analizi mora postati ciljni privilegij posamezne banke. Uspešnost uvajanja Basla II v UniCredit d. d. ne pomeni le premišljene strategije za prihodnost, ampak se kaže tudi v visokih stroških, vložkih v izobraževanje in prestrukturiranju načina dela. Nadzornik bi se moral vprašati, kako s čim nižjimi stroški omogočiti bankam implementacijo Basla II in varno poslovanje.

Hipoteza diplomskega dela, da je zagotavljanje optimalnega upravljanja s kreditnim tveganjem ključnega pomena za učinkovit finančni trg, je potrjena. Vendar je in bo ta tematika do nadaljnjega v gradnji in izboljševanju. Razvijanje vse boljših rating metodologij, ki lahko zadovoljujejo nadzorniška pričakovanja, sodelovanja med finančnimi subjekti (bankami, nadzorniki in mednarodnimi forumi), poudarjanje transparentnosti in javnih poročanj o posameznih primerih, akademske raziskave in napredno izobraževanje v smeri obvladovanja tveganja, napovedujejo razvoj in izboljšave v bančnem svetu. Odprto ostaja vprašanje, ali lahko na učinkovitost upravljanja s kreditnim tveganjem v večji meri kot je prikazano v Baslu II, vpliva nadzornik, ki ima pravico prilagajanja pravil in omejitev za delovanje bank.

LITERATURA IN VIRI

1. A New Capita Adequacy Framework (1999, junij). *BCBS.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.bis.org/publ/bcbs50.pdf.
2. About CEBS (2008). *CEBS.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.c-ebs.org/aboutus.htm.
3. Altman, E., Resti, A. & Sironi, A. (2002). The link between Default and Recovery Rates: Effects on the Procyclicality of Regulatory Capital Ratios. *BIS Working Paper*, 113. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.bis.org/publ/work113.pdf?noframes=1.
4. Altman, I. E. & Saunders A. (2001). An analysis and critique of BIS proposal on capital adequacy and ratings. *Journal of Banking & Finance*, 25 (1), 25-46.
5. Aver, B. (2004). Dejavniki kreditnega tveganja slovenskega bančnega sistema. *Bančni vestnik*, 53 (9), 10-15.
6. Benkovič, M. (2004). *Nova pravila nadzora nad bankami, zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
7. Bessis, J. (2002). *Risk Management in Banking*. New York: John Wiley & Son, Inc.
8. Brigham, E. F. & Daves, P. R. (2004). *Intermediate Financial Management*. (8th ed.) Masson: South-Western & London: Thomson Learning.
9. CESR in Short (2008). *CESR*. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.cesr-eu.org/index.php?page=cesrinshort&mac=0&id=.
10. CESR's Technical Advice to the European Commission on Possible Measures Concerning Credit Rating Agencies, Ref: CESR/04-612b (2004, november). *CESR.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.cesr-eu.org/data/document/04_612b.pdf.
11. CESR's Technical Advice to the European Commission on Possible Measures Concerning Credit Rating Agencies, Ref: CESR/05-139b (2005, marec). *CESR.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.cnmv.es/publicaciones/CESR_05_139b.pdf.
12. Code of Conduct Fundamental for Credit Rating Agencies (2004, december). *IOSCO.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD180.pdf.
13. Consultation Paper on the Implementation, Validation, and Assessment of the Advanced Measurement (AMA) and Internal Rating Based (IRB) Approaches, CP10 (2005, 11. julij). *CEBS.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslov http://www.c-ebs.org/pdfs/CP10.pdf.
14. Consultation Paper on the Recognition of External Credit Assessment Institutions, CP07 (2005, 1. november). *CEBS.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.c-ebs.org/pdfs/CP07a.pdf.
15. Cruz, M. G. (2002). *Modeling, Measuring and Hedging Operational Risk.* West Sussex: John Wiley & Sons, Ltd.

16. Dahiya, S., Saunders, A. & Srinivasan, A. (2003). Financial Distress and Bank Lending Relationships. *Journal of Finance*, str. 375-401.
17. Dimovski, V. & Gregorič, A. (2000). *Temelji bančništva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
18. European Parliament Resolution on Role and Methods of Rating Agencies (2003). *European Parliament.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2004/02-10/0080/P5_TA%282004%290080_EN.pdf.
19. General Information on IOSCO (2008). *IOSCO.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.iosco.org/about/.
20. Grunert J., Norden L. & Weber M. (2005). The Role of Non-financial Factors in Internal Credit Ratings. *New York: Journal of Banking & Finance,* 29, 509-531.
21. Heid, F. (2007). The Cyclical effects of the Basel II Capital Requirements. *New York: Journal of Banking & Finance,* 31, 3885-3900.
22. Implementation of Basel II: Practical Considerations (2004, julij). *BCBS.* Najdeno 20. septembra 2008 na spletnem naslovu http://www.bis.org/publ/bcbs109.htm.
23. Instruments eligible for inclusion in Tier 1 capital (1998, 27. oktober). *BIS.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.bis.org/press/p981027.htm.
24. International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, A Revised Framework, Comprehensive Version (2006, junij). *BCBS.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf?noframes=1.
25. Janevska, L. (2003). Tehnike zmanjševanja kreditnega tveganja v Baslu II. *Bančni vestnik,* 52 (5), 35-40
26. Janevska, L. (2004). Prenos kreditnega tveganja. *Bančni vestnik,* 53 (3), 42-47.
27. Jenko, G. (2006). *Integracija, regulacija in nadzor finančnega sistema*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
28. Kaniovski, Y. M. & Pflug, G. Ch. (2007). Risk Assessment for Credit Portfolios: A Coupled Markov Chain Model. *Journal of Banking & Finance,* 31 (8), 2303-2323.
29. Končno poročilo Odbora modrecev o regulaciji evropskega trga vrednostnih papirjev (2001, 15. februar).. *The Committee of Wise Men.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/securities/docs/lamfalussy/wisemen/final-report-wise-men_en.pdf.
30. Kovač, S. (2007). Banke med največjimi naročniki ratinga. *Bančni vestnik*, 56 (3), 26-31.
31. Letno poročilo 2007 (2008). *UniCredit Banka Slovenija.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu: http://www.unicreditbank.si/O_nas/UniCredit_Bank/Letna_porocila.
32. Multilateral Memorandum of Understanding Concerning Consultation and Cooperation and the Exchange of Information (2002, maj). *IOSCO.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD126.pdf.

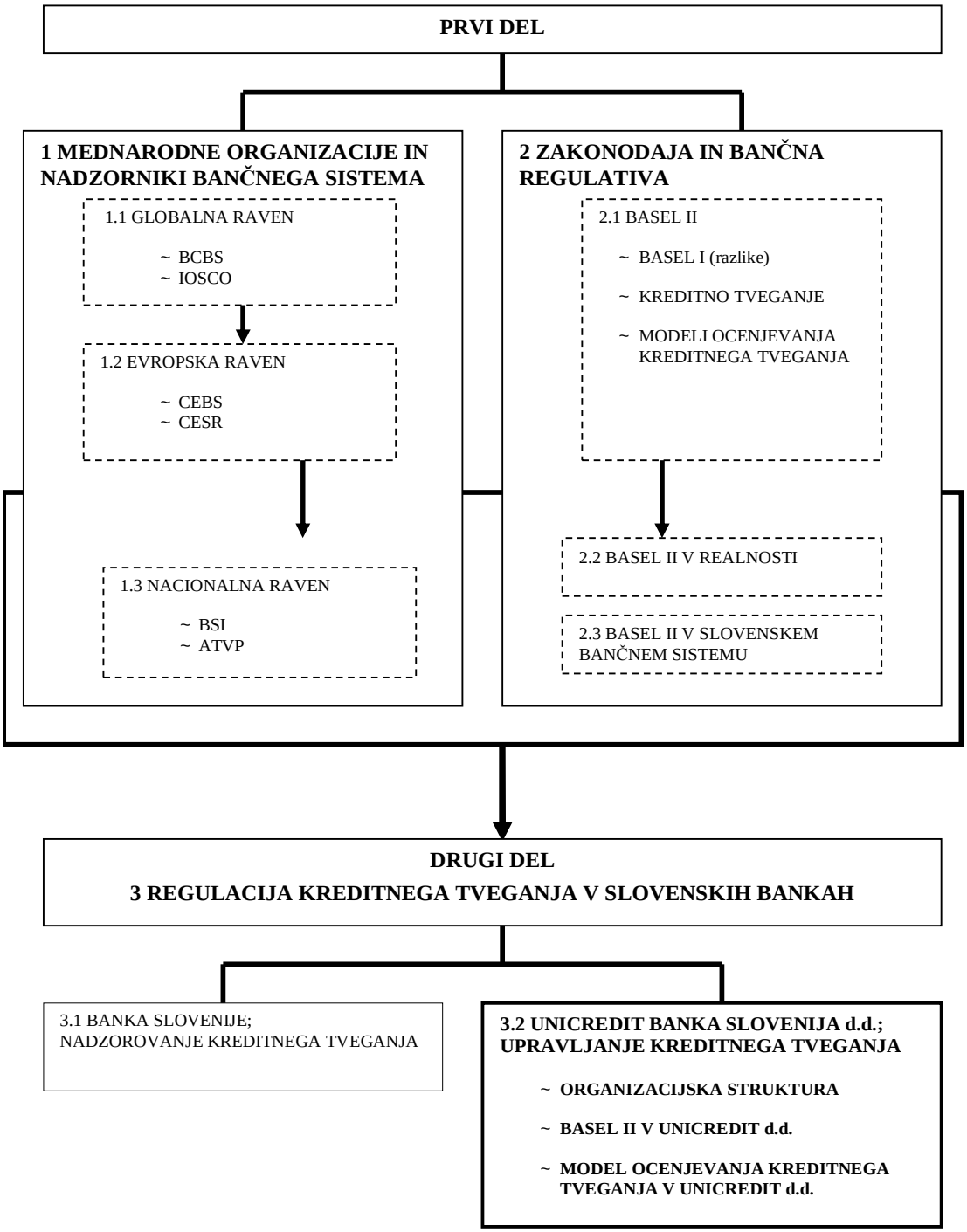
33. Objectives and Principles of Securities Regulation (2003, maj). *IOSCO*. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD154.pdf.
34. Poročilo o finančni stabilnosti (2008, maj). *Ljubljana: Banka Slovenije*.
35. Pravilnik o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov. (2007). *Uradni list RS*. (Št. 43/2007, 18. maj 2007; Sprem. Št. 84/2007, 18. september 2007).
36. Predstavitev ATVP (2008). *ATVP*. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.a-tvp.si/content.asp?idm=14.
37. Principles for Ongoing Disclosure and Material Development Reporting by Listed Entities (2002b, oktober). *IOSCO*. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD132.pdf.
38. Principles of Auditor Oversight (2002, oktober). *IOSCO*. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD134.pdf.
39. Proces ocenjevanja tveganj (2007, 5. februar). *Ljubljana: Banka Slovenije*.
40. Rotovnik, T. (2005). CEBS – Komite evropskih bančnih nadzornikov, njegova vloga in pomen. *Bančni vestnik*, 54 (4), 43-48
41. Rotovnik, T. (2007a). Proces izvajanja nadzora v novi evropski kapitalski ureditvi (1). *Bančni vestnik*, 54 (1-2), 51-53.
42. Rotovnik, T. (2007b). Proces izvajanja nadzora v novi evropski kapitalski ureditvi (2). *Bančni vestnik*, 54 (3), 32-33.
43. Saunders, A. & Cornett, M. M. (2006). *Financial Institutions Management, A Risk Management Approach*. (5th ed.) New York: McGraw-Hill/Irwin.
44. Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic. (2006) *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).
45. Sklep o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po pristopu na podlagi notranjih sistemov za banke in hranilnice. (2006) *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).
46. Sklep o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem pristopu za banke in hranilnice. (2006) *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).
47. Sklep o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje pri listinjenju. (2006) *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).
48. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic. (2002) *Uradni list RS*. (Št. 24/2002, 21. marec 2002).
49. Sklep o poročanju o kapitalu in kapitalskih zahtevah bank in hranilnic. (2006) *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).
50. Sklep o priznavanju zunanjih bonitetnih institucij. (2006) *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).
51. Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice. (2006) *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).

52. Slak, L. (2005). *Obvladanje tveganja v bančnem poslovanju po novem kapitalskem sporazumu Basel II*. Maribor: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.
53. Statements of Principles for Addressing Sale-Side Securities Analyst Conflicts of Interest (2003, 25. september). *IOSCO.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD150.pdf.
54. Sušnik, S. (2000). Konsolidiran nadzor finančnih in bančnih skupin. *Bančni vestnik*, 49 (3), 9-13.
55. Sušnik, S. (2001a). Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (1). *Bančni vestnik*, 50 (4), 40-46.
56. Sušnik, S. (2001b). Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (2). *Bančni vestnik*, 50 (6), 31-37.
57. The New Basel Capital Accord Reply of the European Central Bank to the Third Consultative Proposals (CRD 3) (2003, avgust). *ECB.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.ecb.int/pub/pdf/other/bcbscommentsecbcp3en.pdf.
58. The New Basel Capital Accord: Main Features and Applications (2005, januar). *ECB.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.ecb.int/pub/pdf/other/ecb_mb0105_basel_2en.pdf.
59. The New Basel Capital Framework and Its Implementation in the European Union (2005, december). *ECB.* Najdeno 20. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp42.pdf.
60. Zakon o bančništvu. (2006). *Uradni list RS* (Št. 131/2006, 14. december 2006).
61. Zakon o Banki Slovenije. (2002). *Uradni list RS*. (Št. 58/2002, 4. julij 2002).
62. Zakon o gospodarskih družbah. (2006). *Uradni list RS*. (Št. 42/2006, 19. april 2006).
63. Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje. (2002). *Uradni list RS*. (Št. 110/2002, 18. december 2002).
64. Zakon o prevzemih. (2006). *Uradni list RS*. (Št. 79/2006, 27. julij 2006).
65. Zakon o trgu vrednostnih papirjev. (1999). *Uradni list RS*. (Št. 56/1999, 13. julij 1999).

PRILOGE

PRILOGA 1: STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Slika 1: Struktura diplomskega dela.

Vir: Lastna struktura.

PRILOGA 2: ZGODOVINSKI PREGLED KAPITALSKEGA SPORAZUMA

V tabeli je prikazan kronološki pregled kapitalskega sporazuma od leta 1974, ko je bil ustanovljen BCBS, do danes.

Tabela 1: Zgodovinski pregled kapitalskega sporazuma

1974	Ustanovljen Baselski odbor (BCBS) guvernerjev centralni bank G-10 (Belgija, Kanada, Francija, Nemčija, Italija, Japonska, Luksemburg, Norveška, Španija, Švedska, Velika Britanjia in Združene države Amerike), ki se dobivajo štirikrat na leto.
1988	BCBS centralni bank celega sveta objavijo dokument minimalnih kapitalskih zahtev za banke, danes imenovan Basel I.
1997	CEBS objavi dokument, ki se navezuje na države nečlanice G-10: Osnovni principi za učinkovito nadzorovanje bank (angl. *Core Principles for Effective Banking Supervision*).
junij 1998	V Baslu se odločijo spremeniti kapitalski sporazum iz leta 1988.
september 1998	Predsedujoči baselskega odbora W. McDonough objavi, da v Baslu začenjajo intenzivno delo, ki naj bi pripeljalo do prvega osnutka novega sporazuma v enem letu oziroma do dokončanega dokumenta v dveh letih.
december 1998	Delovna skupina začne pripravljati spremembe.
junij 1999	BCBS izda prvi dokument v razpravo, v katerem je predstavljena tristebrna struktura novega kapitalskega sporazuma.
oktober 1999	BCBS razvije Osnovne principe metodologije (angl. *Core Principles Methodology*) za pospešitev uvajanja in ocenjevanja.
januar 2001	Objavljen je drugi dokument za petmesečno razpravo (do konca maja 2001). Končni dokument pa naj bi bil pripravljen do konca leta 2001, uveljavitev novih pravil pa načrtovana ta leto 2004.
marec/april 2001	BCBS objavi prvi krog kvantitativne študije učinkov (QIS). Banke se ukvarjajo z zbiranjem kompleksnih podatkov, CEBS z njihovo standardizacijo.
junij 2001	Študija učinkov (QIS) razkrije resne težave v zvezi s predlaganimi novostmi: bolj sofisticirane oblike merjenja tveganj vodijo v višje kapitalske zahteve in ne nižje, kot je bilo sprva predvideno.
julij 2001	BCBS v okviru razprave v zvezi z drugim osnutkom kapitalskega sporazuma prejme na tisoče strani kritik, predlogov, pripomb. Javno je objavljena zamuda pri izdaji končnega dokumenta. Tretji dokument za razpravo je napovedan za začetek leta 2002, končni dokument pa za konec leta 2002. Predvidena uveljavitev novih pravil v letu 2005.
november 2001	Vpliv novih, nekoliko spremenjenih pravil je testiran v okviru drugega dela kroga študije učinkov (QIS2).
december 2001	Ponovna sprememba terminskega načrta. Pred objavo tretjega dokumenta za razpravo je potreben še en krog študije učinkov.
marec 2002	Oblikovanje vprašalnika za zadnjo študijo učinkov v sodelovanju z bankami.
junij 2002	Začetek zadnjega kroga študije učinkov (QIS3).
april 2003	Izdan zadnji t. i. Posvetovalni dokument 3 (angl. *Consultative Paper 3, CP3*), da bi še zadnje pripombe za spremembo pravil za določanje kapitalske ustreznosti bank.
26. junij 2004	Izid Novega kapitalskega sporazuma, imenovanega Basel II.
september 2005	Štiri agencije Zveznih rezerv objavijo plan implementacije Basel-a II v ZDA.
november 2005	BCBS poda predelano verzijo kapitalskih standardov.
januar 2006	Banke naj vzporedno uporabljajo Basel I in Basel II.
julij 2006	Mesto predsednika CEBS prevzame norveški guverner N. Wellink. Odbor izda predelano verzijo Novega kapitalskega sporazuma (angl. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*).
oktober 2006	Zadnje srečanje mednarodnih bančnih nadzornikov (angl. *International Conference of Banking Supervisors, ICBS*) v Mehiki.
januar 2007	Basel II v praktični uporabi.
do leta 2015	Baselske standarde naj bi prevzelo 95 nacionalnih regulatorjev iz celega sveta.

Vir: M. Westlake, 2002, Can Basel II be made to work?, http://www.thebanker.com/news/fullstory.php/aid/223/Can_Basel_II_be_made_to_work_*.html.; Zgodovina Banke za mednarodne izravnave, 2008. http://www.bis.org/about/history.htm*

PRILOGA 3: KRITIKE BASLA I IN IZBOLJŠAVE V BASLU II

V spodnji tabeli so navedene točke Basla I, ki so bile deležne kritik, in izboljšave, ki jih uvaja Basel II.

Tabela 2: Kritike Basla I in izboljšave v Baslu II

Basel I
Kvantitativno merjenje kapitalske ustreznosti.
Sistem tehtanja, uporabljen pri izračunu tehtane tvegane aktive bank, ki je slab približek slab približek dejanskega ekonomskega tveganja.
Arbitrarno določen 8 % minimalni koeficient kapitalske ustreznosti.
Klubski pristop oziroma naslonitev sistema tehtanja terjatev na ločevanje med OECD in ne-OECD državami (politična neodvisnost).
Spodbujanje kapitalske arbitraže.
Ni vzpodbud v obliki kapitalskih olajšav bankam z dobro razpršenim kreditnim portfeljem.
Ne priznava številnih finančnih inovacij (npr. kreditnih izvedenih finančnih instrumentov).
V premajhni meri upošteva nekreditna tveganja (npr. operativno tveganje).
Standardizirani pristop: (a) Ne daje prostora za diferenciacijo kreditnega tveganja med različnimi skupinami komitentov. (b) Ni občutljiv na vlogo strukture transakcij z vidika ekonomskega tveganja.
Ocenjevanje tveganosti bank: (a) Povezano s tveganostjo držav, v katerih imajo te banke sedež. (b) Za tehtanje vseh terjatev do bank s sedežem v OECD državah in kratkoročnih terjatev do bank s sedežem izven OECD držav je dovoljena uporaba 20% uteži tveganja. (c) Dolgoročne terjatve do ne-OECD bank so tehtane s 100%.
Ocenjevanje tveganosti podjetij: (a) Nezadovoljivo upoštevanje različne kvalitete podjetij pri določanju uteži tveganja. (b) Podjetja so bila po stari ureditvi uvrščena v najslabši razred (100%) ne glede na njihovo dejansko boniteto.
Ocenjevanje zunajbilančnih postavk: (a) Priznava kapitalsko oprostitev (torej utež 0%) za vse brezpogojno preklicne potencialne obveznosti z originalno zapadlostjo do enega leta, za tiste z originalno zapadlostjo preko enega leta pa se je uporabljal 50% konverzijski faktor.
Basel II
Definicija kapitala ostaja v baselskem predlogu nove kapitalske sheme nespremenjena.
Promoviranje varnosti in stabilnosti finančnega sistema.
Izenačevanje konkurenčnih pogojev za poslovanje bank po vsem svetu (ang. *level playing field*).
Kvantitativni način merjenja minimalno zahtevanega koeficienta kapitalske ustreznosti.
Dva nova kvalitativna stebra - regulativni nadzor in tržna disciplina.
Kapitalske zahteve za kreditno tveganje naj bi bile po novem bolj občutljive na dejansko tveganje.
Standardizirani pristop: (a) Največjo spremembo zagotovo pomeni uporaba zunanjih ratingov (bonitetnih ocen ocenjevalnih agencij). (b) Zunanji ratingi državnih organov in centralnih bank nadomeščajo klubski pristop oziroma razlikovanje med OECD in ne-OECD državami.
Večjo diferenciacijo tveganja - štirim stopnjam tveganja (utežem) dodana še ena.
Ocenjevanje tveganosti bank - dve možnosti za uvrstitev terjatev do bank: (a) Po prvi možnosti se določitev uteži navezuje na rating države, v kateri ima banka sedež - terjatev do bank naj bi se tehtala z utežjo, ki je za eno stopnjo slabša oz. manj ugodna od uteži, ki pripada državi glede na njen rating. (b) Druga možnost za določanje tveganosti bank je navezava uteži na samostojni zunanji rating bank - najbolj kvalitetne banke oz. terjatve do njih bodo deležne bolj ugodnega tehtanja (20%), slabše rangiranim bankam pa bodo dodeljene slabše uteži (100%, 150%).

Ocenjevanje tveganosti podjetij: (a) Večja uporaba zunanjih ratingov, ki izražajo bolj realistično oceno tveganosti. (b) Standardna utež za tehtanje terjatev do podjetij naj bi še naprej ostala 100%, podjetjem z visoko boniteto se bo dodelila utež 20% oz. 50%, slabšim podjetjem (z ratingom manjšim od BB-) pa utež 150%. (c) Nobeno podjetje ne more dobiti bolj ugodne uteži kot država, v kateri ima to podjetje sedež.
Ocenjevanje zunajbilančnih postavk: (a) Nova kapitalska shema ne predvideva večjih sprememb, razen pri določanju konverzijskih faktorjev za kratkoročne potencialne obveznosti. (b) Konverzijski faktor 20%, ki naj bi se načeloma nanašal na vse prevzete poslovne obveznosti (ang. *business commitments*). (c) Faktor 0% naj bi bil upoštevan samo pri tistih potencialnih obveznostih, ki so brezpogojno preklicne ali katerih preklic je avtomatsko povezan s poslabšanjem bonitete dolžnika in ga banka lahko izvrši brez predhodne najave. (d) Za vse ostale zunajbilančne obveznosti bi se še naprej uporabljala utež 50%.

Vir: S. Sušnik, Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (1), 2001, Bančni vestnik, 50 (4), 40-46; S. Sušnik, Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (2), 2001, Bančni vestnik, 50 (6), 31-37. Lastna struktura.

PRILOGA 4: SPLOŠNI STANDARDI UPRAVLJANJA S KREDITNIM TVEGANJEM

Splošne standarde upravljanja s kreditnim tveganjem je postavil nacionalni nadzornik s Sklepom o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja notranjega kapitala za banke in hranilnice (2006, Priloga I). Celotni standardi se delijo na dve glavni podpoglavji: organizacijske zahteve in obravnava kreditnega tveganja.

1 Organizacijske zahteve glede kreditnega tveganja

- Banka mora zagotoviti jasno razmejitev pristojnosti in nalog med enoto komercialnega poslovanja in enoto upravljanja s kreditnim tveganjem ter med enoto komercialnega poslovanja in zaledno službo, vključno z vodstvenimi ravnmi.
- Banka mora vzpostaviti jasno in dosledno organizacijsko strukturo odločanja o odobritvi kredita. Pojem kredit zajema vsak posel, pri katerem se pojavi kreditno tveganje.
- S posamezno odločitvijo o odobritvi kredita se morata strinjati enota komercialnega poslovanja in enota upravljanja s kreditnim tveganjem, pri čemer se upošteva značilnost, zapletenost in tveganje obravnavanega kredita. Kadar odločitev o odobritvi kredita z vidika tveganja ni pomembna, lahko o njej odloči le enota komercialnega poslovanja.
- Če se enoti komercialnega poslovanja in upravljanja s kreditnim tveganjem ne strinjata glede odobritve kredita, mora banka zagotoviti upoštevanje vzpostavljenih pravil odločanja.
- Banka mora zagotoviti, da oblikovanje oslabitev oziroma rezervacij ni v pristojnosti enote komercialnega poslovanja.

2 Obravnava kreditnega tveganja

(a) Kreditni proces

~ Banka mora vzpostaviti ustrezen kreditni proces. Kreditni proces je ustrezen, če vključuje proces odobritve kredita, proces spremljave kredita, proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja in proces razvrščanja dolžnika in/ali izpostavljenosti.

~ Če banka uporablja zavarovanja, mora upoštevati preostalo tveganje. Preostalo tveganje je tveganje manjše učinkovitosti zavarovanj od pričakovane.

(b) Proces odobritve kredita

~ Banka mora pred odobritvijo kredita oceniti in analizirati vse pomembne dejavnike, ki vplivajo na oceno tveganja dolžnika in/ali izpostavljenosti. Metodologija dodelitve ocene tveganja dolžnika in/ali izpostavljenosti mora upoštevati vrednost in zahtevnost posameznega kredita.

~ Banka mora kot primaren vir poplačila kredita upoštevati plačilno sposobnost dolžnika, pri čemer sprejeta zavarovanja za posamezen kredit predstavljajo sekundarni vir poplačila kredita.

~ Banka mora pred odobritvijo kredita oceniti vrednost in pravno veljavnost zavarovanja. Če je vrednost zavarovanja v veliki meri odvisna od finančnega stanja dajalca osebnega zavarovanja, ki je tretja oseba, mora banka oceniti tudi tveganje te osebe.

~ Banka mora izdelati politiko sprejemljivih vrst zavarovanj ter določiti metodologijo ocenjevanja vrednosti zavarovanja.

(c) Proces spremljave kredita

~ Proces spremljave vključuje spremljavo posameznega kredita, dolžnika in zavarovanj.

~ Banka mora po odobritvi kredita zagotoviti redno spremljanje izpolnjevanja pogojev, ki izhajajo iz kreditne pogodbe. V primeru namenskih kreditov mora banka zagotoviti spremljanje porabe odobrenih sredstev v dogovorjene namene.

~ Banka mora ves čas trajanja kredita spremljati poslovanje dolžnika, pri čemer upošteva tveganost zadevnega dolžnika in/ali izpostavljenosti.

~ Banka mora zagotoviti spremljavo in ocenjevanje vrednosti ter pravne veljavnosti zavarovanja v ustreznih časovnih razmikih, ki so odvisni od vrste zavarovanja.

~ Če banka pridobi notranje ali zunanje informacije, ki nakazujejo na znatno povečanje tveganja dolžnika in/ali izpostavljenosti ter zavarovanja, jih mora nemudoma ponovno oceniti. Enote, ki so vključene v proces upravljanja kreditnega tveganja, morajo biti o zadevnih informacijah čim prej obveščene.

(d) Analiza kreditnega portfelja

~ Banka mora redno izvajati analize kreditnega portfelja, vključno z ocenami prihodnjih trendov. Rezultate teh analiz mora banka upoštevati pri oblikovanju strategij in politik prevzemanja in upravljanja s kreditnim tveganjem ter ugotavljati njihovo ustreznost.

(e) Podrobnejša spremljava kreditov in obravnava problematičnih kreditov

~ Banka mora opredeliti merila za obravnavo dolžnika in/ali izpostavljenosti, ki zahteva podrobnejšo spremljavo. Take izpostavljenosti in/ali dolžnike mora banka redno pregledovati zaradi določitve načina njihove nadaljnje obravnave.

~ Banka mora opredeliti merila za predajo dolžnika in/ali izpostavljenosti enoti za izterjavo problematičnih kreditov.

~ Če so merila za predajo izpostavljenosti iz prejšnjega odstavka izpolnjena, mora banka oceniti, ali je prestrukturiranje izpostavljenosti zadevnega dolžnika smiselno. Če je prestrukturiranje izpostavljenosti zadevnega dolžnika smiselno, mora banka oblikovati ustrezen načrt prestrukturiranja ter spremljati njegovo izvajanje in učinke.

~ Če je dolžnik v stečajnem postopku, mora banka zagotoviti, da so ustrezne službe in/ali zunanji izvajalci vključeni v proces unovčenja zavarovanja, če je izpostavljenost zavarovana.

(f) Proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja

~ Banka mora vzpostaviti proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja, ki omogoča pravočasno ugotavljanje dolžnikov, ki izkazujejo povečano tveganje. Kjer je primerno, lahko banka določene kredite izvzame iz procesa zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja.

~ Banka mora določiti ustrezne kvalitativne in kvantitativne kazalnike zgodnjega ugotavljanja povečanega kreditnega tveganja.

(g) Proces razvrščanja dolžnika in/ali izpostavljenosti

~ Za namen ocenjevanja kreditnega tveganja mora banka vzpostaviti ustrezen proces razvrščanja dolžnikov in/ali izpostavljenosti v bonitetne razrede in/ali skupine. Proces je ustrezen, če temelji na kvantitativnih in, kjer je mogoče, kvalitativnih merilih, ter upošteva bistvene značilnosti posameznega dolžnika in/ali izpostavljenosti. Merila morajo zagotavljati jasno razvrščanje tveganj v ustrezne bonitetne razrede in/ali skupine.

~ Banka mora zagotoviti redno spremljanje in ugotavljanje primernosti procesa razvrščanja ter oblikovati oslabitve oziroma rezervacije v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.

(h) Obravnava tveganja koncentracije

~ Banka mora zagotoviti ustrezne metodologije ugotavljanja in merjenja tveganja koncentracije. Te metodologije vključujejo najmanj:

- mere koncentracije, ki se nanašajo na posamezne osebe;
- mere koncentracije, ki se nanašajo na celoten kreditni portfelj;
- vzpostavitev strukture limitov.

~ Banka mora zagotoviti ustrezne metodologije obvladovanja in spremljanja tveganja koncentracije. Te metodologije vključujejo najmanj:

- aktivno upravljanje kreditnega portfelja;
- prilagajanje limitov;

– prenos kreditnega tveganja na drugo osebo, ki lahko zajema neposredno prodajo sredstev ali posredno prodajo prek listinjenja, kreditne izvedene finančne instrumente in zavarovanja.

(i) Obravnava tveganj, povezanih z listinjenjem

(j) Likvidnostni načrti

~ Banke, ki listinijo obnavljajoče se izpostavljenosti z možnostjo predčasnega odplačila, morajo vzpostaviti likvidnostne načrte za odpravljanje posledic načrtovanega in predčasnega odplačila.

PRILOGA 5: KATEGORIJE IZPOSTAVLJENOSTI V SLOVENIJI

Kategorije izpostavljenosti (Sklep o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem pristopu za banke in hranilnice (2006), Priloga V):

(a) izpostavljenosti do enot centralne ravni držav in do centralnih bank,
(b) izpostavljenosti do enot regionalne ali lokalne ravni držav,
(c) izpostavljenosti do oseb javnega sektorja,
(d) izpostavljenosti do multilateralnih razvojnih bank,
(e) izpostavljenosti do mednarodnih organizacij,
(f) izpostavljenosti do institucij,
(g) izpostavljenosti do podjetij,
(h) izpostavljenosti iz naslova bančništva na drobno,
(i) izpostavljenosti, zavarovane z nepremičninami,
(j) zapadle postavke,
(k) zelo tvegane izpostavljenosti,
(l) izpostavljenosti iz naslova naložb v krite obveznice,
(m) pozicije v listinjenju,
(n) izpostavljenosti do institucij ali podjetij s kratkoročno bonitetno oceno,
(o) izpostavljenosti iz naslova naložb v odprte kolektivne naložbene podjeme,
(p) ostale izpostavljenosti.

PRILOGA 6: KREDITNE ANALIZE IN TEMELJNI KAZALNIKI ZA OCENJEVANJE KREDITNEGA TVEGANJA

Glede na vrsto posojila so določene uteži informacij in karakteristik posojilojemalca, ki dajo skupno oceno in sklep o odobritvi ali zavrnitvi posojila. Banka običajno izbira med različnimi faktorji, ki vplivajo na dolžnikovo sposobnost in željo po vračilu posojila, ter jih združijo v sistem kreditnega točkovanja (angl. *Credit scoring system)*. Sistem kreditnega točkovanja je kvantitativen model, ki ocenjuje verjetnost neplačila dolžnika tako, da ga locira v določeno skupino glede na dosežene točke.
Sistem kreditnega točkovanja se določi glede na pretekle ekonomske in finančne karakteristike posojilojemalca. S statistično analizo, kot na primer logit ali diskriminacijska analiza, določijo mejno točko, ki določa, ali je bil dolžnik sposoben vrniti posojilo ali ne. Sistem kreditnega točkovanja temelji na preteklih uspešnih in neuspešnih vračilih posojil ter opredeljuje odobritve novih posojil, jih kategorizira glede na stopnjo tveganja neplačila. Predpostavlja, da se bodo novi dolžniki obnašali kot dolžniki v preteklosti. Končno točkovanje posojilojemalca mora biti nad mejno točko za odobritev posojila. Bistveno je, da lahko banka razloči med dobrimi in slabimi posojili. Sistem kreditnega točkovanje omogoča hitro odločanje ter večjo transparentnost procesa odobritve kredita (Saunders & Cornett, 2006, App. 11 C).

Karakteristike, ki so upoštevane, so: letni prihodki dolžnika, letni znesek plačanega dolga, odnos s finančno institucijo, število kreditnih kartic, starost, prebivališče, doba bivanja v bivališču, stabilnost zaposlitve, zgodovina posojil itd. V primeru stanovanjskega kredita imajo večjo utež karakteristike povezane s premoženjem. Pri individualnih posojilih prevladujejo osebne karakteristike, kot so letni prihodki dolžnika in letni znesek plačanega dolga, ki kažejo na posameznikovo zmožnost vračila posojila. Za posojila malim podjetjem mora banka upoštevati tudi analizo denarnega toka in računovodske podatke, kar oteži kreditno točkovanje. Obravnavanje srednjih podjetij se razlikuje od malih. Za oboje velja, da se ocenjuje karakteristike delovanja managementa, le da je pri srednjih podjetjih analiza bolj osredotočena na samo dejavnost (Saunders & Cornett, 2006, App. 11 C).

Za analizo dolžnika mora upravljavec s tveganjem pridobiti informacije o (Saunders & Cornett, 2006, App. 11 C):

(a) karakterju (angl. *Character*), ki predpostavlja, da je kandidat nagnjen k poravnavi posojila;
(b) zmogljivosti (angl. *Capacity*), ki je subjektivna ocena o kandidatovi zmožnosti plačila glede na pravila o posojilu, ki jih določi banka;
(c) zavarovanju (angl. *Collateral*), ki zagotavlja, da je posojilo zavarovano s sredstvi kandidata;
(d) pogojih (angl. *Conditions*), ki se nanašajo na ekonomske trende, razvoj v določeni geografski regiji ali sektorju, ki je v povezavi s kandidatovo zmožnostjo plačila posojila;

(e) kreditu (angl. *Credit*), ki ocenjuje splošne finančne pogoje kandidata in njegov vzvod. V angleščini je ta analiza poznana kot »5 C-jev« (angl. *Five C's of Credit*).

(1) ANALIZA DENARNEGA TOKA

Banka je zadolžena, da zbira podatke o denarnih transakcijah kandidata, ki mu namerava odobriti posojilo. Analizira relevantne podatke o denarnih prejemkih (angl. *Cash receipts*) in o denarnih izdatkih (angl. *Cash disbursement*). Analiza denarnega toka (angl. *Cash-flow Analysis*) analizira te transakcije v določenem obdobju glede na tri glavne aktivnosti:

(a) delovanje, ki vključuje neto prihodke, depreciacijo tečaja in spremembe v trenutnih sredstvih in obveznostih ne glede na denar in kratkoročne dolgove;
(b) investiranje, ki vključuje investicije v stalna sredstva ali prodajo le-teh;
(c) finančne aktivnosti, ki vključujejo povečanje denarja zaradi izdaje kratkoročnega ali dolgoročnega dolga ali delnic ter zmanjšanje denarja zaradi izplačevanja dividend.

Pri tem banka zahteva, da dolžnik vrne posojilo z denarnim tokom, pridobljenim skozi poslovanje in ne z dodatnim zadolževanjem ali prodajo stalnih sredstev. Zato je izkaz denarnega toka še kako pomemben za odobritev posojila.

(2) ANALIZA KAZALNIKOV ZA OCENJEVANJE TVEGANJA

Kazalniki za ocenjevanje tveganja se (angl. *Ratio Analysis*) največkrat uporabijo za analiziranje srednjih podjetij glede na sektorje. V nadaljevanju so definirani najpogosteje uporabljeni kazalniki s strani upravljavcev s tveganji.

Saunders in Cornett (2006, App. 11 C) ločita med naslednjimi kazalniki:

(a) *KAZALNIKI LIKVIDNOSTI*

$$Tekoci\ koeficient\ (ang.\ current\ ratio) = \frac{kratkorocna / gibljiva\ sredstva}{kratkorocne\ obveznosti}$$

$$Hitri / pospeseni\ koeficient\ (ang.\ quick\ ratio) = \frac{kratkorocna\ sredstva\ brez\ zalog}{kratkorocne\ obveznosti}$$

(b) *KAZALNIKI UPRAVLJANJA S SREDSTVI*

$$ROE\ donosnost\ kapitala\ (ang.\ return\ on\ equity) = \frac{dobicek\ od\ poslovanja}{lastna\ sredstva}$$

$$ROA\ donosnost\ sredstev\ (ang.\ return\ on\ assets) = \frac{dobicek\ od\ \ poslovanja}{sredstva\ skupaj}$$

$$Marža\ dobickonosnosti = \frac{cisti\ dobicek}{prihodki\ od\ \ prodaje}$$

(c) *KAZALNIKI DOLGA IN ZADOLŽENOSTI*

$$Delez\ dol\ ga = \frac{celotni\ dol\ g}{sredstva\ skupaj}$$

$$Obrestno\ kritje = \frac{neto\ dohodek\ \ pred\ obdavcitvijo\ in\ obrestmi}{obresti}$$

(d) *KAZALNIKI PROFITABILNOSTI*

Koeficient obracanja terjatev
Povprecna doba vezave terjatev do kupcev
Koeficient obracanja zal og proizvodov
Koeficient obracanja obratnih sredstev
Koeficient obracanja osnovnih sredstev

Opomba: Priloga V je povzeta po viru: Saunders A. & Cornett M. M. (2006*). Financial Institutions Management, A Risk Management Approach. (5th ed.) New York: McGraw-Hill/Irwin. Appendix 11C: Credit Analysis. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletni strani* http://www.mhhe.com/saunders5e

PRILOGA 7: KVALITATIVNI IN KVANTITATIVNI FAKTORJI

Za kriterij ratinga so pomembni tako kvalitativni kot kvantitativni faktorji (Brigham & Davis, 2004, str. 137-138). To so:

(a) različni kazalniki – delež dolga, donosnost na kapital, denarni tok, EBITDA[86], EBIT [87,88];
(b) hipotekarne provizije – v primeru, ko je delnica zavarovana s premoženjem;
(c) podrejene provizije – nižji rating v primeru, ko je delnica podrejena dodatnemu dolgu, in višji rating, če je drugi dolg podrejen tej delnici;
(d) garancijska provizija – nekatere delnice imajo garancijo večjih podjetij, kar jim prinaša višji rating teh podjetij;
(e) presihajoči sklad[89] (angl. *Sinking fund*) – pozitivna lastnost podjetja za rating je, če ima za sabo presihajoči sklad;
(f) zapadlost – manj rizična so podjetja z nižjo zapadlostjo in obratno;
(g) stabilnost – stabilnost prodaje in zaslužkov podjetja;
(h) regulacija – pomembnost regulacije predvsem za javna podjetja[90];
(i) antitrust;
(j) čezmejno delovanje – odstotek aktivnosti podjetja v tujini, politična klima v tujih državah;
(k) okoljski faktorji – ali se podjetje sooča z visokimi stroški onesnaževanja;
(l) produkcijska odgovornost – odgovornost podjetja za izdelovanje produktov, ki so varni za tržišče;
(m) obveznosti do pokojnin – v primeru, da ima podjetje neporavnane obveznosti do pokojnin, lahko povzroči probleme v prihodnosti;
(n) vznemirjenost zaposlenih – možnost potencialnih problemov zaposlenih, ki poslabšajo status podjetja;
(o) računovodska načela – stopnja konzervativnosti računovodskih načel napove kvaliteto objavljenih prihodkov, kar značilno vpliva na rating.

[86] EBITDA je okrajšava za »*Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization*«. V tem konceptu je mišljena EBITDA stopnja pokritja (angl. *EBITA to-interest coverage ratio*), ki je merilo finančne trpežnosti (angl. *Duratibility*) podjetja, kar pomeni, da je podjetje dovolj profitabilno, da lahko plača vsaj stroške obresti. Formula za izračun je sledeča: $EBITDA\ stopnja\ \ pokritja = \frac{EBITDA}{placilo\ obresti}$.

[87] EBIT je okrajšava za »*Earnings Before Interest and Taxes*«. EBIT stopnja *pokritja* (angl. *EBIT to-interest coverage ratio*) je merilo zmožnosti poravnanja letnih obresti. Izračun je sledeč: $EBIT\ \ stopnja\ \ pokritja = \frac{EBIT}{placilo\ obresti}$.

[88] Boljši kot so kazalniki, boljši je rating vrednosti podjetja. Izjema so kazalniki dolga. Primeri so v Prilogi 6.

[89] Presihajoči sklad se vzpostavi z namenom zavarovanja interesov lastnikov pred morebitnim neizplačilom obresti in glavnice.

[90] Podjetja, ki imajo značilnosti naravnega monopola.

PRILOGA 8: KRITERIJI USTREZNOSTI OZIROMA MERILA ZA PRIZNAVANJE PRIMERNOSTI ZUNANJIH BONITETNIH INSTITUCIJ

Sklep o priznavanju zunanjih bonitetnih institucij (2006, Priloga V) opredeljuje informacije, iz katerih je razvidno izpolnjevanje meril za priznavanje primernosti. Za priznavanje primernosti mora zunanja bonitetna institucija (v nadaljevanju ECAI) izpolnjevati vseh šest kriterijev ustreznosti:

1 Objektivnost metodologije obsega:

(a) kratek opis metodologije ocenjevanja in postopkov ter opis, kako se metodologija določi, implementira in spreminja. Vključevati mora opis postopkov, ki se uporabljajo za zagotavljanje dosledne uporabe metodologije ocenjevanja pri vseh bonitetnih ocenah, zlasti vlogo bonitetnih odborov in smernice, ki jih ti uporabljajo, obseg podatkov, ki jih posredujejo ocenjevani subjekti, dostop do nejavnih informacij itd.;

(b) za vsak segment, v okviru katerega se dosledno uporablja enaka osnovna metodologija (npr. segment strukturiranih financ, segment javnih financ, segment oseb, ki opravljajo pridobitno dejavnost), kratek opis kvantitativnih vhodnih podatkov: glavne spremenljivke, viri podatkov, predpostavke in uporabljene kvantitativne metode, obseg podatkov, ki jih posredujejo ocenjevani subjekti itd.;

(c) za vsak segment, v okviru katerega se dosledno uporablja enaka osnovna metodologija (npr. segment strukturiranih financ, segment javnih financ, segment oseb, ki opravljajo pridobitno dejavnost), kratek opis kvalitativnih vhodnih podatkov, zlasti obseg kvalitativne presoje, npr. strategije poslovnih načrtov ocenjevanih subjektov itd.;

(d) povzetek glavnih razlik v osnovnih metodologijah glede na geografsko območje;

(e) opis metodologije, ki se uporablja za preverjanje pravilnosti, doslednosti in razlikovalne moči bonitetnih sistemov skupaj s podatki o rezultatih in sklepi take analize.

2 Neodvisnost metodologije obsega:

(a) opis postopkov, katerih cilj je zagotovitev poštene in objektivne bonitetne ocene: mehanizmi za prepoznavanje dejanskih in morebitnih nasprotij interesov, njihovo preprečevanje, upravljanje in odpravljanje;

(b) podroben opis varovalnih mehanizmov, kadar se ocenjujejo delničarji ali druge osebe iz skupine povezanih oseb;

(c) dokaz in potrditev obstoja službe notranje revizije in/ali dokaz, da obstajajo sredstva, ki zagotavljajo, da se notranji postopki izdelave, pregleda in umika bonitetnih ocen izvajajo učinkovito;

(d) dokaz in potrditev, da so člani bonitetnih skupin in odborov ustrezno usposobljeni – vključno z obsegom znanja – ter da imajo izkušnje na področju bonitetnega ocenjevanja in da svoje spretnosti vzdržujejo in nadgrajujejo z ustreznimi programi usposabljanja;

(e) opis glavnih značilnosti notranjega kodeksa ravnanja ECAI;

(f) dokaz in potrditev, da politika nagrajevanja zaposlenih, vključenih v bonitetno ocenjevanje, ne vpliva na izdelavo neodvisnih in objektivnih bonitetnih ocen: npr.

potrdilo, da nagrada analitika ni vezana na odločitve pri bonitetnem ocenjevanju, na honorarje od ocenjevanih subjektov ali na prihodke od investitorjev ali naročnikov;

(g) podatke o politiki ECAI glede honorarjev;

(h) potrdilo, da zaposleni, vključeni v bonitetni proces, niso v kakršnem koli poslovnem odnosu z ocenjevanimi subjekti, kar bi lahko negativno vplivalo na izdelavo neodvisnih in visoko kvalitetnih bonitetnih ocen.

3 Neprekinjeno preverjanje metodologije zajema:

(a) splošne podatke o pregledih bonitetnih ocen: npr. ustaljen postopek, glavne značilnosti, obseg, pogostost, sodelujoči zaposleni/skupine zaposlenih, uporabljena sredstva, obdelava, glavne faze postopka spremljave, posodabljanje podatkov, upoštevanje podatkov, ki jih posredujejo ocenjevani subjekti, samodejni sistemi opozarjanja, mehanizmi, ki dopuščajo, da se sistematične napake pri bonitetnem ocenjevanju odrazijo v morebitnih spremembah metod bonitetnega ocenjevanja itd.;

(b) povzetek rezultatov opravljenih pregledov bonitetnih ocen;

(c) dokaz, da je vzpostavljen sistem testiranja za nazaj in da deluje že najmanj eno leto;

(d) obseg stikov z višjim vodstvom ocenjevanih subjektov.

4 Preglednost metodologije obsega:

(a) dokaz, da so osnovne informacije o metodologiji, ki jo ECAI uporablja za izdelavo bonitetnih ocen, objavljene;

(b) opis načinov javne objave metodologij in pogojev za dostop morebitnih prihodnjih uporabnikov do bonitetnih ocen;

(c) opis politike preglednosti glede na vrsto bonitetne ocene: pooblaščene in nepooblaščene.

5 Verodostojnost bonitetnih ocen vsebuje:

(a) kakršen koli dokaz o tem, da se trg zanaša na bonitetne ocene, kot je na primer tržni delež, število ocenjevanih subjektov, koliko časa ECAI deluje na trgu, prihodki iz dejavnosti izdelovanja bonitetnih ocen.

6 Preglednost bonitetnih ocen zajema:

(a) kratek opis ustaljenih postopkov razkrivanja.

PRILOGA 9: MATRIKA TVEGANJ BANKE SLOVENIJE

V tabeli je prikazana matrika tveganj za ocenjevanje bank, ki jo uporablja Banka Slovenije.

Tabela 3: Matrika tveganj Banke Slovenije za ocenjevanje bank

Področja tveganj in kontrolnega okolja / Poslovne aktivnosti	Utež poslovnih aktivnosti	1. KREDITNO TVEGANJE	2. TRŽNO TVEGANJE	3. OBREST-NO TVEGANJE	4. LIKVIDNO-STNO TVEGANJE	5. OPERA-TIVNO TVEGANJE	6. STRATE-ŠKO TVEGANJE	7. TVEGANJE UGLEDA	8. KAPITAL-SKO TVEGANJE	9. TVEGANJE DOBIČKO-NOSNOSTI	10. NOTRAN-JE KON-TROLE	11. ORGANIZA CIJA	12. UPRAVLJA NJE
Poslovanje s podjetji – krediti in garancije	4	**4**		1	1	2					**4**		
Poslovanje s podjetji – depoziti	1			1	**2**	2		1			**1**		
Poslovanje s podjetji – izvedeni finančni instrumenti	2	2	2			1					**2**		
Poslovanje s prebivalstvom – kreditiranje	4	**4**				2		1			**2**		
Poslovanje s prebivalstvom – varčevanje	1			1		2		2			**2**		
Poslovanje s prebivalstvom – druge storitve	1					2		2			**2**		
Zakladništvo – trgovanje	4	1	**4**	2							**4**		
Zakladništvo – upravljanje sredstev	4		1	**4**	**4**				1		**4**		
Ostalo – plačilni promet	1					**4**		1			**2**		
Ostalo – svetovanje	1					1		2			**1**		
Ostalo – skrbništvo	1					2		1			**1**		
Ostalo – lizing	2	**4**				2		2			**2**		
Ostalo – skladi	2					2		1		1	**1**		
Skupne funkcije – upravljanje	4						**4**	2	**4**	**2**	**4**	**4**	**4**
Skupne funkcije – spremljava poslovanja	4					**4**					**4**	2	
Specifična teža tveganja		40%	10%	10%	5%	15%	5%	5%	5%	5%	50%	20%	30%

Vir: Proces ocenjevanja tveganj, 2007.

PRILOGA 10: IZRAČUN SKUPNE OCENE PODROČJA TVEGANJA IN KONTROLNEGA OKOLJA

Skupna ocena področja tveganja in kontrolnega okolja se izračuna po principu, kot je prikazano v spodnji enačbi (Proces ocenjevanja tveganj, 2007):

$$ocena_s = \sqrt{\sum_{i=1}^{n} utez_i \times ocena_i^2 \div \sum_{i=1}^{n} utez_i} \text{ , kjer je} \qquad (1)$$

$ocena_s$ – skupna ocena področja tveganja ali kontrolnega okolja

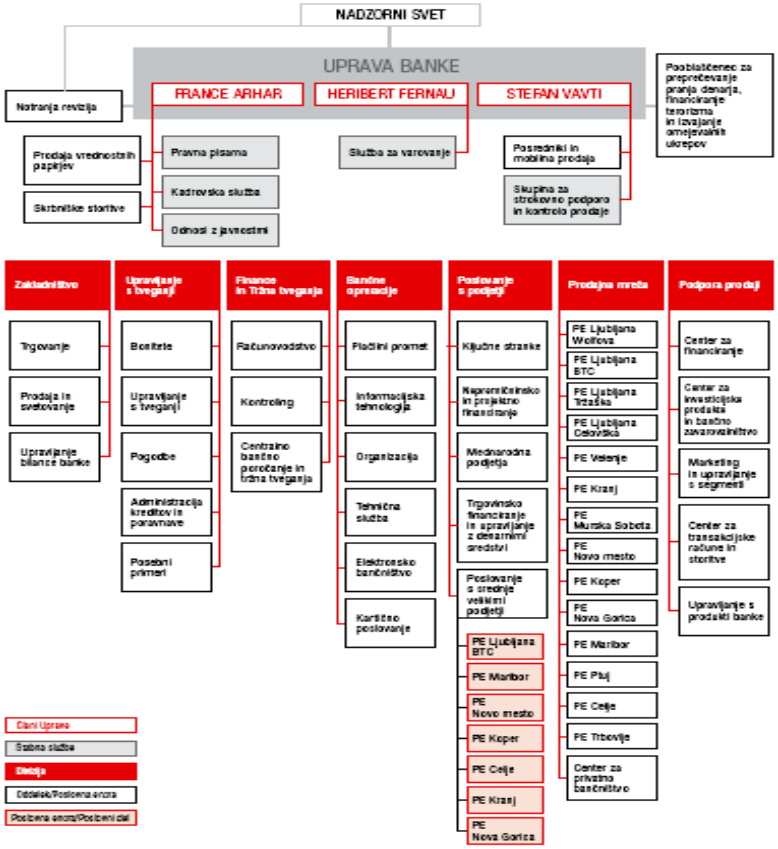
$utez_i$ – utež i – tega elementa

$ocena_i$ – ocena i – tega elementa

n – število elementov v okviru področja tveganja ali kontrolnega področja

PRILOGA 11: STRUKTURA UNICREDIT BANKE SLOVENIJA D.D.

Slika 1: Struktura UniCredit Banke Slovenija d.d.

Vir: Letno poročilo 2007 (2008). UniCredit Banka Slovenije. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletni strani http://www.unicreditbank.si/O_nas/UniCredit_Bank/Letna_porocila

PRILOGA 12: BANČNA STRUKTURA DOLOČANJA BONITETE UNICREDIT BANKE SLOVENIJE IN VZPOREJANJE S SISTEMOM DOLOČANJA BONITETE BANKE SLOVENIJE

Tabela 4: Sistema odločanja UniCredit Banke Slovenije d. d. in Banke Slovenij.

Klasifikacija strank	Kvaliteta izpostavljenost	Klasifikacija Banke Slovenije
1	Ne slaba	A
2	Ne slaba	A
3	Ne slaba	A
4	Ne slaba	A
5	Ne slaba	A
6	Ne slaba	A
7	Ne slaba	B
8	Slaba	C
9	Slaba	D
10	Slaba	E

Vir: Letno poročilo 2007 (2008). UniCredit Banka Slovenije. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletni strani http://www.unicreditbank.si/O_nas/UniCredit_Bank/Letna_porocila

PRILOGA 13: REGULATORNI KAPITAL IN STOPNJA KAPITALSKE USTREZNOSTI, UNICREDIT BANKE SLOVENIJE

Tabela 5: Regulatorni kapital in stopnja kapitalske ustreznosti v letih 2006 in 2007

Regulatorni kapital in stopnja kapitalske ustreznosti		
EUR 1.000	31. 12. 2007	31. 12. 2006
Skupaj kapital (za namen kapitalske ustreznosti)	129.137	138.104
Temeljni kapital	129.137	138.104
Vmesna vsota I	62.119	78.144
Vplačani osnovni kapital	16.270	16.270
Kapitalske rezerve	45.849	61.874
Dobiček	70.793	
Vmesna vsota II	16.024	85.974
Rezerve in zadržani dobiček ali izguba	16.024	70.793
(-) Ostale odbitne postavke temeljnega kapitala	(19.799)	(26.014)
(-) Neopredmetena dolgoročna sredstva	(6.722)	(7.049)
(-) Druge dodelno specificne odbitne postavke	(13.077)	(18.965)
(-) Ostalo	(13.077)	(18.965)
Razlika med izkazanimi oslabitvami in rezervacijami po MSRP in sklepom o ocenjevanju izgub	12.965	17.222
Popravki vrednotenja RZP	-	1.743
Drugi PP	112	
Dodatni kapital I		-
Kapitalske zahteve	108.198	130.594
Vsota kapitalskih zahtev za kreditno tveganje, tveganje nasprotne stranke in tveganje zaradi časovne neusklajenosti plačila in izročitve	96.618	128.279
Izračun tveganju prilagojene bilančne aktive	84.203	113.029
Izračun tveganju prilagojene zunajbilančne aktive	11.051	12.593
Izračun tveganju prilagojenih postavk za izvedene finančne instrumente	13	37
Izračun kapitalske zahteve za tveganje nasprotne stranke	1.352	2.620
Vsota kapitalskih zahtev za pozicijsko tveganje, valutno tveganje in tveganje sprememb cen blaga	11.579	2.164
Pozicijsko tveganje, valutno tveganje in tveganje sprememb cen blaga izračunano po standardiziranih pristopih	11.579	2.164
Dolžniški finančni instrumenti	11.413	2.164
Lastniški finančni instrumenti	-	-
Tuje valute	166	-
Blago	-	-
Druge in prehodne kapitalske zahteve	-	151
Količnik kapitalske ustreznosti (%)	**9,55%**	**8,46%**

Vir: Letno poročilo 2007 (2008). UniCredit BankeSlovenije. Najdeno 20. avgusta 2008 na spletni strani *http://www.unicreditbank.si/O_nas/UniCredit_Bank/Letna_porocila*